

**Vasa stads läroplan
för den tvååriga
förskoleundervisningen**

Namn	Vasa stads läroplan för den tvååriga förskoleundervisningen
Kommun	Vasa
Träder i kraft	26.5.2021
Pdf skapad	4.2.2022

Innehållsförteckning

1. Grunderna för läroplanen för försöket och den lokala läroplanen för försöket.	1
1.1. Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning.	1
1.2. Den lokala läroplanen för försöket.	2
1.3. Lokala beslut i läroplanen för försöket.	3
2. Förskoleundervisningens uppdrag, anordnande och allmänna mål i försöket med tvåårig förskoleundervisning.	6
2.1. Den tvååriga förskoleundervisningens uppdrag som en del av lärtigen.	6
2.2. Anordnande av tvåårig förskoleundervisning.	7
2.3. Allmänna skyldigheter som styr anordnandet av tvåårig förskoleundervisning.	9
2.4. Värdegrunden.	10
2.5. Synen på lärande.	11
2.6. Mångsidig kompetens.	11
2.7. Den tvååriga förskoleundervisningens uppdrag, anordnande och allmänna mål i den lokala läroplanen för försöket.	14
3. En verksamhetskultur som stöder växande och lärande.	17
3.1. Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen.	17
3.2. Lärmiljöer.	20
3.3. Samarbete i den tvååriga förskoleundervisningen och vid övergångarna.	21
3.4. Verksamhetskulturen, lärmiljöerna och samarbetet i den lokala läroplanen för försöket.	23
4. Mål för undervisningen och det pedagogiska genomförandet i den tvååriga förskoleundervisningen.	27
4.1. Mångsidiga arbetssätt.	27
4.2. Pedagogisk dokumentation.	28
4.3. Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet.	29
4.4. Lärområden i den tvååriga förskoleundervisningen.	31
4.4.1. Språkens rika värld.	31
4.4.2. Mina många uttrycksformer.	34
4.4.3. Jag och vår gemenskap.	36
4.4.4. Jag utforskar min omgivning.	38
4.4.5. Jag växer, rör på mig och utvecklas.	41
4.5. Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald.	43

4.6. Mål för undervisningen och genomförandet i den lokala läroplanen för försöket.	45
5. Stöd för barnets växande och lärande.	48
5.1. Principerna för stöd.	48
5.2. Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd.	49
5.3. Allmänt stöd.	49
5.4. Intensifierat stöd.	49
5.5. Särskilt stöd.	51
5.6. Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.	55
5.7. Stöd för växande och lärande i den lokala läroplanen för försöket.	56
6. Elevvård.	62
6.1. Yrkesövergripande samarbete inom elevvården.	62
6.2. Gemensam elevvård.	64
6.3. Individuell elevvård.	64
6.4. Elevvårdsplaner.	66
6.5. Elevvård i den lokala läroplanen för försöket.	67

1. Grunderna för läroplanen för försöket och den lokala läroplanen för försöket

1.1. Grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning

Dessa grunder för läroplanen är en nationell föreskrift utfärdad av Utbildningsstyrelsen enligt lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning [1], utifrån vilken den lokala läroplanen ska utarbetas och den tvååriga förskoleundervisningen genomförs. Beredningen av läroplansgrunderna regleras förutom av lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning särskilt av lagen och förordningen om grundläggande utbildning och av statsrådets förordning som fastställer målen för förskoleundervisningen[2].

Syftet med grunderna för läroplanen är att stödja genomförandet av försöket med tvåårig förskoleundervisning. Ett särskilt syfte är att främja smidiga övergångar från småbarnspedagogik till förskoleundervisning och från förskoleundervisning till nybörjarundervisning på ett sätt som tryggar kontinuiteten och enhetligheten under barnets uppväxt och lärtig[3]. Grunderna har beretts i samarbete med intressegrupper och utgående från resultaten av det senaste forsknings-, utvärderings- och utvecklingsarbetet.

I grunderna för läroplanen fastställs målen för undervisningen under försöket med tvåårig förskoleundervisning samt lärområdena och deras centrala innehåll. I grunderna fastställs också hur samarbetet mellan hemmet och förskoleundervisningen samt stödet för barnens växande och lärande och elevvården ska genomföras.[4] Förskoleundervisningen är en helhet som omfattar undervisning och fostran, där målen inom olika delområden är relaterade till varandra och formar grunden för verksamhetskulturen. Grunderna innehåller därför också text som klargör målen för förskoleundervisningen.

I slutet av varje kapitel i dessa läroplansgrunder finns anvisningar för utarbetandet och utvecklingen av den lokala läroplanen för försöket. I grunderna finns också hänvisningar till lagstiftning. Syftet med hänvisningarna är att tydliggöra sambandet mellan beskrivningarna i grunderna och lagstiftningen.

Avvikande från författningarna som reglerar förskoleundervisningen används i dessa grunder benämningen barn i stället för elev, stöd för växande och lärande i stället för stöd för lärande och skolgång, och elevvård i stället för termen elevhälsa som används i lagen om elev- och studerandevård. Vårdnadshavare används i betydelsen barnets förälder eller annan vårdnadshavare. I enlighet med lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning används för de utbildningsanordnare som deltar i försöket benämningen försökskommun och för de enheter som deltar i försöket begreppet försöksverksamhetsställe. För tvåårig förskoleundervisning används också det kortare begreppet förskoleundervisning eller förskola.

Läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning är en helhet som omfattar fyra nivåer. Den består av nationella läroplansgrunder, lokala läroplaner, årliga planer[5] och planer för barnens lärande.

[1] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 3 § 2 mom.

[2] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 14 § 2 mom. och statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelningen i den grundläggande utbildningen (422/2012) 5 §

[3] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 7 § 2 mom.

[4] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 7 § 2 mom.

[5] Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 9 §

1.2. Den lokala läroplanen för försöket

En försökskommun som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning ska göra upp en lokal läroplan för försöket och innan försöket inleds 1.8.2021 fatta ett beslut om att ta i bruk den[6]. Försökskommunen kan även i utarbetandet av den lokala läroplanen samarbeta med andra kommuner som deltar i försöket.

Den lokala läroplanen för försöket ska utarbetas så att den beskriver, styr och stöder anordnandet av förskoleundervisningen vid alla försöksverksamhetsställen. Vid uppgörandet av den lokala läroplanen ska försökskommunen beakta de lokala särdragen och barnens behov samt resultat från utvärderingar och utvecklingsarbete som gäller förskoleundervisningen. De lokala planerna kan precisera de nationella grunderna, men de kan inte utesluta mål eller innehåll som förutsätts i lagen, förordningen eller i grunderna.

Varje försökskommun ska godkänna läroplanen för försöket separat för förskoleundervisning på svenska, finska och samiska och vid behov för förskoleundervisning på något annat språk[7].

Försökskommunen ska dessutom utgående från läroplanen för försöket göra upp en årlig plan och på förhand underrätta vårdnadshavarna om centrala frågor som bestäms i den[8]. I planen preciseras hur den lokala läroplanen förverkligas vid varje försöksverksamhetsställe under det aktuella året. Också planerna för barnens lärande samt de individuella planerna som anknyter till stöd för barnets växande och lärande[9] ska utarbetas utgående från den gemensamma läroplanen.

För ett barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning och som får intensifierat stöd ska man utarbeta en plan för barnets lärande. För barn som omfattas av särskilt stöd ska man utarbeta en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP)[10]. Planeringen av och innehållet i dessa planer föreskrivs närmare i kapitel 5 (Stöd för barnets växande och lärande) i dessa grunder. För att göra verksamheten ännu mer målinriktad kan läraren utarbeta en plan för varje barns lärande i samarbete med barnet och vårdnadshavaren. Största delen av barnen som deltar i försöket deltar även i småbarnspedagogik utöver förskoleundervisningen där man i enlighet med lagen om småbarnspedagogik ska utarbeta en plan för barnets småbarnspedagogik[11]. För att barnets dag och lärtid ska vara enhetlig vore det motiverat att ta i bruk en enda plan för barnet i förskoleundervisningen och den småbarnspedagogik som barnet därtill deltar i. En individuell plan för barnet stöder också samarbetet med vårdnadshavarna. Försökskommunen kan besluta att pröva ta i bruk en enda, enhetlig plan vid försöksverksamhetsställena. När det gäller barn som får intensifierat och särskilt stöd ska man iaktta bestämmelserna i kapitel 5.

Den lokala läroplanen för försöket utarbetas med hänsyn till övriga lokala planer, såsom:

- plan för småbarnspedagogik
- förskoleundervisningens läroplan
- läroplanen för den grundläggande utbildningen
- välfärdsplan för barn och unga enligt barnskyddslagen[12]
- plan för likabehandling enligt lagen om likabehandling[13]
- plan enligt diskrimineringslagen[14]

Då den lokala läroplanen för försöket utarbetas är det viktigt att för personalen som deltar i försöket reservera möjligheter att bekanta sig med grunderna för läroplanen för försöket och de ändringar som gjorts i dem samt diskutera och reflektera över vilka pedagogiska styrkor enheterna har och vad som behöver utvecklas med beaktande av den förnyade förskoleundervisningen. De här diskussionerna är en förutsättning för att man ska kunna utarbeta och ta i bruk en lokal läroplan av hög kvalitet. Under försökets gång är det bra att reservera möjligheter till diskussioner inom arbetsgemenskaperna och för samarbete i anslutning till försöket.

Försökskommunen har som uppdrag att utvärdera sin förskoleundervisning och dess effekt och delta i extern utvärdering av sin verksamhet[15]. Försökskommunen har också skyldighet att delta i extern utvärdering och forskning som berör försöket med tvåårig förskoleundervisning[16].

Eventuella ändringar i dessa grunder för läroplanen för försöket förutsätter att motsvarande ändringar görs i den lokala läroplanen och omsätts i praktiken. Försökskommunen kan också

granska sin läroplan och förbättra dess kvalitet och ändamålsenlighet utifrån lokala behov och genom att utnyttja resultaten från utvecklingsarbetet.

[6] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 7 § 3 mom.

[7] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 15 § 1 mom.

[8] Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 9 §

[9] Lag om grundläggande utbildning 16 a § och 17 a § (642/2010)

[10] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 16 a § 1 mom.

[11] Lag om småbarnspedagogik (540/2018) 23 § och Grunderna för planen för småbarnspedagogik (2018), kapitel 1.3

[12] Barnskyddslag (417/2007) 12 § och Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 12 §

[13] Diskrimineringslag (1325/2014) 6 §

[14] Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och ändring av den (1329/2014)

[15] Lag om grundläggande utbildning 21 § 1 och 2 mom. (1296/2013)

[16] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 10 §

1.3. Lokala beslut i läroplanen för försöket

Den lokala läroplanen för försöket och den årliga plan[17] som preciserar läroplanen utarbetas på det sätt som försökskommunen bestämmer i enlighet med de mål och riktlinjer som beskrivs i detta kapitel.

I grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning anges i slutet av varje huvudkapitel vilka frågor i kapitlet som ska avgöras och beskrivas i den lokala läroplanen för försöket. I grunderna för läroplanen för försöket fastställs vilka delar av grunderna som ska bifogas till den lokala läroplanen för försöket och i vilka delar det är möjligt eller nödvändigt att ur ett lokalt perspektiv definiera målen för den tvååriga förskoleundervisningen och hur den genomförs. Även i de delar av läroplanen som behöver ses över ur ett lokalt perspektiv kan man till lämpliga delar utgå från texten i grunderna. De lokalt definierade delarna ska följa det som föreskrivs i grunderna.

I den lokala läroplanen för försöket ska man följa samma struktur som i dessa läroplansgrunder. Utbildningsstyrelsen rekommenderar att alla som deltar i försöket använder tjänsten eGrunder när man gör upp den lokala läroplanen för försöket och att man publicerar läroplanen i tjänsten. Användningen av en gemensam plattform stöder samarbetet inom försöket och utvecklingen av förskoleundervisningen.

Vid beredningen av den lokala läroplanen för försöket ska försökskommunen besluta

- för vilka undervisningsspråk läroplanen för försöket utarbetas och godkänns
- hur läroplanen för försöket utarbetas, hur genomförandet följs upp och utvecklas under försöket
- hur samarbetet i anknytning till läroplansarbetet genomförs med småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och sakkunniga inom social- och hälsovårdssektorn samt med andra eventuella samarbetspartner
- hur lokala särdrag, utvecklingsmål och planer som gäller barnen beaktas vid beredningen av läroplanen för försöket
- hur planerna för barnens lärande används och hur processen med att utarbeta dem genomförs
- om planerna som förutsätts enligt jämställdhetslagen och diskrimineringslagen ska ingå i läroplanen för försöket[18] [19]

- hur vårdnadshavarna, den grundläggande utbildningen, social- och hälsovårdssektorn samt övriga intressentgrupper informeras om läroplanen för försöket och den årliga plan som preciserar den.

[17] Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 9 §

[18] Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986) och ändring av den (1329/2014)

[19] Diskrimineringslag (1325/2014) 6 §

Utarbetandet av läroplanen för försöket, utvärdering av genomförandet och utveckling under försöket

- Vasa stads läroplan för försöket med tvåårig förskoleundervisning upprättas och godkänns på finska och på svenska.
- För försöket upprättas en gemensam läroplan för försöket, vilken dokumenteras enligt grunderna.
- För upprättandet av läroplanen för försöket ansvarar en arbetsgrupp, som består av direktören för småbarnspedagogik, en utvecklingschef, en servicechef, en familjedagvårdsledare, en daghemsföreståndare, en servicechef inom specialsmåbarnspedagogik, en lärare inom småbarnspedagogik och en IKT-pedagog.
- Under försöket deltar man i en extern utvärdering och forskning i anslutning till försöket med tvåårig förskoleundervisning. Med tanke på forskningen följer utbildningsstyrelsen upp hur försöket framskrider, personalen får utvärderingsutbildning och på barnen följs deras färdighetsnivå upp. Utvärderingen görs under den första och andra hösten samt på första klassen i den grundläggande utbildningen.
- Utvärdering och utveckling av den lokala nivån genomförs regelbundet på anordnar-, enhets- och individnivå enligt Nationella centret för utbildningsutvärdering NCU:s utvärderingsnivåer för småbarnspedagogik.
- På anordnarnivå har i arbetsgruppen utvecklats utvärderingsmetoder, som skrivs in i den gruppvisa planen som har sammanställts ur barnens planer för småbarnspedagogik.
- På enhetsnivå är utvärderingen av verksamheten kontinuerlig. Barnjuryer samlas regelbundet för att utvärdera innehållet i verksamheten. Månadskaféer som är avsedda för vårdnadshavarna ger en möjlighet att utvärdera verksamheten. Responsen tillämpas vid utvecklingen av verksamheten.
- På individnivå genomförs utvärderingen vid utarbetandet av barnets plan för småbarnspedagogik och vid uppföljningen av planen. Uppföljningen görs vid personalens teammöten, under samtal med barnet och i samarbete med vårdnadshavarna.
- Pedagoggruppen, dit utvecklingschefen för småbarnspedagogik, daghemsföreståndare och lärare inom småbarnspedagogik hör, gör en mellanutvärdering av läroplanen tillsammans med försöksdaghemmens lärare.
- Vårdnadshavarna och barnen deltar i utvecklingsprocessen tidvis då försöket framskrider.

Samarbete i anslutning till upprättandet av läroplanen för försöket med småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen och sakkunniga inom social- och hälsosektorn samt med andra behövliga samarbetsparter

- Samarbetet i anslutning till upprättandet av läroplanen för försöket med den grundläggande utbildningen och sakkunniga inom social- och hälsosektorn samt andra behövliga samarbetspartner genomförs genom att läroplanen för försöket sätts ut för läsning och kommentarer på Vasa stads internetsidor.
- Läroplanen för försöket delas ut för utlåtande till hela småbarnspedagogikens personal. Kommentarer kan skrivas i småbarnspedagogikens teams-plattform.
- De kommentarer som inkommit behandlas i arbetsgruppen för läroplanen för försöket.

Lokala särdrag, utvecklingsmål samt planer som gäller barnen

- Vid upprättandet av läroplanen för försöket har man beaktat Vasas välfärdsplan för barn och unga samt Vasa stads, bildningssektorns och småbarnspedagogikens strategier samt deras mål.
- Genomförandet av läroplanen för försöket utvärderas och utvecklas enligt strategin för Vasas småbarnspedagogik.

Användningen av planen för varje barns lärande och processen för upprättandet av den

- I det tvååriga förskoleundervisningsförsöket används planen för barnets förskoleundervisning. Planen uppdateras så att den motsvarar grunderna i läroplanen för försöket med den tvååriga förskoleundervisningen.
- En plan för barnets lärande dokumenteras för alla barn som deltar i försöket i samarbete med vårdnadshavarna och den sparas i elektronisk form. För upprättandet och utvärderingen av den svarar en lärare inom småbarnspedagogik.

Planer som förutsätts enligt jämställdhetslagen och diskrimineringslagen

- Vasa stads jämställdhets- och likabehandlingsplan ingår som en del i läroplanen för försöket.

Information om läroplanen för försöket

- Läroplanen för försöket behandlas i Vasa stads nämnd för fostran och undervisning.
- De årliga läroplanerna för försöket behandlas i sektionerna.
- Den grundläggande utbildningen, social- och hälsosektorn samt övriga intressentgrupper informeras om den lokala läroplanen för försöket via Vasas internetsidor för småbarnspedagogik.
- Vårdnadshavarna informeras om läroplanen för försöket via Vasa stads internetsidor och om den mer detaljerade årliga planen elektroniskt.

2. Förskoleundervisningens uppdrag, anordnande och allmänna mål i försöket med tvåårig förskoleundervisning

2.1. Den tvååriga förskoleundervisningens uppdrag som en del av lärstigen

Syftet med försöket med tvåårig förskoleundervisning är att stärka jämlikheten i utbildningen, utveckla förskoleundervisningens kvalitet och genomslag samt utreda kontinuiteten mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen. Vidare är syftet att utreda familjernas serviceval samt att få information om hur tvåårig förskoleundervisning påverkar barns förutsättningar för utveckling och lärande samt deras sociala färdigheter och utvecklingen av en sund självkänsla.[20]

Förskoleundervisningens uppdrag är att i samarbete med hemmen och vårdnadshavarna främja barnets förutsättningar för utveckling och lärande samt stärka barnets sociala färdigheter och en sund självkänsla genom lek och positiva lärupplevelser[21]. Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, som är en del av småbarnspedagogiken, samt den grundläggande utbildningen ska med tanke på barnets växande och lärande bilda en konsekvent och kontinuerlig helhet som lägger grund för ett livslångt lärande. Verksamheten ska planeras så att den utgår från barnet och dess uppdrag är att stärka barnets positiva självbild och uppfattning om sig själv som lärande individ.

Utgångspunkten för en högklassig helhet är att lärarna och den övriga personalen känner till de olika skeden under lärstigen samt de centrala mål, särdrag och verksamhetssätt som anknyter till dem. För att barnens växande och lärande ska fortlöpa smidigt, ska övergångarna planeras och utvärderas gemensamt på det sätt som beskrivs i kapitel 3.3. Undervisningspersonalen och den övriga personalen ska samarbeta med vårdnadshavarna under alla skeden av barnens lärtig. Målet är att varje barns lärtig fortlöper smidigt från småbarnspedagogik till förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen utgående från barnets behov. För att målet ska nås är det viktigt med en systematisk ledning av personalens samarbete och kompetens både vid försöksverksamhetsställena och i försökskommunerna.

Förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål som beskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014) gäller också försöket med tvåårig förskoleundervisning. I försöket betonas ändå kontinuiteten och enhetligheten i barnets uppväxt och lärtig ännu starkare än tidigare. I försöket betonas också att barnets dag ska vara enhetlig.

Målet är att den tvååriga förskoleundervisningen ska bilda en pedagogiskt enhetlig helhet. I förskoleundervisningen ska man tillämpa en pedagogik som lämpar sig för småbarnspedagogik och barnens egna intressen ska tas i beaktande när undervisningen ordnas. Då förskoleundervisningen ordnas under två år ger det nya möjligheter att fokusera på och fördjupa sig i genomförandet av lärområdena och utvecklingen av verksamhetskulturen. Den tvååriga förskoleundervisningen ger också barnen tid att utvecklas och lära sig i sin egen takt.

I den tvååriga förskoleundervisningen är det också möjligt att ännu tidigare och bättre lägga märke till barnens individuella behov av stöd. Försöket stärker förskoleundervisningens betydelse när det gäller att i ett tidigt skede upptäcka barnets behov av stöd för växandet och lärandet, att genomföra stödet och även att förebygga svårigheter.

Den tvååriga förskoleundervisningen är målinriktad verksamhet. Målen för undervisningen fastställs enligt grunderna för läroplanen för försöket och den lokala läroplanen för försöket som utarbetats utgående från läroplansgrunderna. I läroplanen ska man inte ställa upp några gemensamma mål för barnens kunskaper. Mål för den pedagogiska verksamheten som utgår

från individen främjar barnens växande och lärande, och därför ska läraren diskutera varje barns individuella behov, önskemål och mål för lärandet med barnet och barnets vårdnadshavare. Förskolepersonalen ska planera undervisningen och utveckla lärmiljöerna utgående från dessa behov och önskemål.

I förskoleundervisningen deltar i och med försöket allt yngre barn, vars behov man ska fästa särskild uppmärksamhet vid. Den tvååriga förskoleundervisningen ska planeras och genomföras så att alla barn har möjlighet att bli inspirerade, pröva på olika saker och att lära sig nytt. I förskoleundervisningen ska man beakta barnens behov av vård och omsorg.

Lek i olika former är starkt närvarande i förskoleundervisningens verksamhet. Barnens kunnande inom de olika kunskaps- och färdighetsområdena breddas genom att de agerar och är aktiva och leker i olika lärmiljöer. Målet är att barnen i förskoleundervisningen ska få möjligheter till vänskap, nya intresseområden och lärande som ger glädje.

I förskoleundervisningen ska barnen ges tillfälle att kommunicera på flera olika sätt och att stärka sina sociala färdigheter. Målet är att barnen lär sig att värdesätta att alla människor är likvärdiga och att de själva är unika.

Den tvååriga förskoleundervisningen ska utvecklas enligt principen om inkludering. Alla barn ska kunna delta tillsammans i förskoleundervisningen oberoende av till exempel stödbehov, funktionsvariationer eller kulturell bakgrund.

[20] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 1 § 2 mom.

[21] Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning och lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik, s. 36 och Statsrådets förordning om riksomfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen (422/2012) 5 § 1 mom.

2.2. Anordnande av tvåårig förskoleundervisning

Anordnandet av tvåårig förskoleundervisning grundar sig på lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning[22]. I det här kapitlet behandlas centrala skyldigheter som berör anordnandet av den tvååriga förskoleundervisningen. Närmare bestämmelser om anordnandet föreskrivs i lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning.

En försökskommun vars försöksgrupp omfattar både svensk- och finskspråkiga barn är skyldig att ordna tvåårig förskoleundervisning separat för vardera språkgruppen[23].

I den tvååriga förskoleundervisningen är undervisningsspråket antingen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Dessutom kan en del av undervisningen ges på något annat språk än de som fastställs i lagen om grundläggande utbildning, om det inte äventyrar barnens möjligheter att följa med undervisningen.[24] Om detta bestäms närmare i kapitel 4.5 Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald.

Vid anordnandet av tvåårig förskoleundervisning ska man beakta författningarna som gäller behörighet inom undervisningsväsendet[25]. Försöket får inte ordnas vid ett sådant verksamhetsställe för förskoleundervisning där barnet inte har möjlighet till småbarnspedagogik utöver förskoleundervisningen[26]. Genom att erbjuda förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken på samma plats strävar man efter att säkerställa en enhetlig dag för barnet och bestående sociala relationer.

Det är på försökskommunens ansvar att se till att barnen som hör till målgruppen och deras vårdnadshavare får tillräcklig information[27]. Försökskommunen har skyldighet att informera vårdnadshavaren till barnet som hör till försöksgruppen om möjligheten att ansöka om att delta i tvåårig förskoleundervisning och godkänna ansökan av ett barn som hör till försöksgruppen. Vårdnadshavaren till ett barn som hör till försöksgruppen ska se till att barnet deltar i förskoleundervisning som varar i två år och som ordnas vid försöksverksamhetsstället eller i annan verksamhet genom vilken målen för den tvååriga förskoleundervisningen uppnås.[28]

Utgångspunkten är att ett barn som antagits till tvåårig förskoleundervisning deltar i all verksamhet[29]. Vårdnadshavaren, läraren och personalen som deltar i ordnandet av förskoleundervisning ska i samarbete se till att barnet regelbundet deltar i förskoleundervisningen. Försökskommunen beslutar och informerar vårdnadshavarna om förfaranden som gäller att ansöka om befrielse på grund av barnets sjukdom eller andra skäl. Försökskommunen fattar efter meddelande av barnets vårdnadshavare beslut om att barnets deltagande i tvåårig förskoleundervisning vid försöksverksamhetsstället upphör[30].

Tvåårig förskoleundervisning ska ges under två år i sammanlagt minst 1 400 timmar, minst 700 timmar vartdera året[31]. Barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning har också rätt till småbarnspedagogik utöver förskoleundervisningen[32]. Barnets dag kan omfatta högst fem timmar förskoleundervisning[33]. Om det i försöksgruppen ingår barn för vilka har fattats beslut om förlängd läroplikt, kan deras förskoleundervisning genomföras i enlighet med lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning[34]. Under den tvååriga förskoleundervisningen kan barnet inte delta i förberedande undervisning före den grundläggande utbildningen[35].

Den tvååriga förskoleundervisningen kan genomföras som gemensam undervisning för barnen i försöksgrupperna som består av två åldersklasser. Arrangemanget skulle ur barnens synvinkel stödja en enhetlig lärtig och ge möjlighet till flexibla framsteg i lärande utgående från barnets färdigheter och behov och oberoende av åldersklassen. I en grupp med två åldersklasser är det också möjligt att utnyttja kompetensen hos mer erfarna barn då man handleder barnen i verksamheten. Försökskommunen beslutar ändå lokalt om lämpliga sätt att bilda grupperna i förskoleundervisningen under försökets gång.[36]

Försökskommunen kan köpa förskoletjänsterna av en offentlig eller privat serviceproducent[37]. Försökskommunen ansvarar för att de tjänster som köps ordnas enligt försökslagstiftningen och enligt föreliggande läroplansgrunder[38].

[22] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020)

[23] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 8 § 1 mom.

[24] Lag om grundläggande utbildning 10 § 1 mom. (1288/1999)

[25] Förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998) 7 § (se även RP s. 36).

[26] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 8 § 3 mom.

[27] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 3 § 3 mom.

[28] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 6 §

[29] Lag om grundläggande utbildning 35 § (1040/2014) och Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 6 § 2 mom.

[30] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 6 § 3 mom.

[31] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 7 § 1 mom.

[32] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 2 § 4 mom.

[33] Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 4 §

[34] Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning och lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik, s. 38 och Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 2 § 3 mom.

[35] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 2 § 4 mom.

[36] Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning och lag om ändring av lagen om småbarnspedagogik, s. 44

[37] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 4 § 1 mom. och 7 § 5 mom.

[38] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 8 § (se även RP s. 45)

2.3. Allmänna skyldigheter som styr anordnandet av tvåårig förskoleundervisning

Skyldigheterna som styr förskoleundervisningen grundar sig på Finlands grundlag, lagen och förordningen om grundläggande utbildning och på de författningar och bestämmelser som utfärdats med stöd av dem samt elev- och studerandevårdslagen[39].

Då undervisningen ordnas ska man även beakta förpliktelser som grundar sig på annan lagstiftning eller internationella avtal som Finland förbundit sig att följa. Sådana är bland annat lagen om likabehandling[40], jämställdhetslagen[41], Europakonventionen om mänskliga rättigheter[42] och FN:s konvention om barnets rättigheter[43].

Enligt lagen om grundläggande utbildning är målet för förskoleundervisningen att stödja barnens utveckling till humana människor och etiskt ansvarskännande samhällsmedlemmar och att ge dem sådana kunskaper och färdigheter som behövs i livet[44]. Förskoleundervisningen ska också främja bildning och jämlikhet. Målen för undervisning och fostran beskrivs närmare i statsrådets förordning som behandlar förskoleundervisningens mål[45].

Förskoleundervisningen ska på ett positivt sätt ta hänsyn till mångfalden av barnens språkliga, kulturella, åskådningsmässiga och religiösa bakgrund. Barnens åsikter ska beaktas och utvecklingen av deras identitet stödjas.

I lagstiftningen som berör förskoleundervisningen betonas vårdnadshavarnas delaktighet[46]. Vårdnadshavarna har rätt att få information om förskoleundervisningens mål och verksamhet redan innan anmälan till förskoleundervisningen sker och om sitt barns förskoledag under åren i förskolan. Vårdnadshavarnas åsikter och den information och respons som de ger ska användas när man utvecklar förskoleundervisningen.

Ett barn som deltar i förskoleundervisning har rätt att varje dag i förskolan få undervisning enligt läroplanen samt sådant stöd som förutsätts för en gynnsam uppväxt och lärande[47]. För att trygga denna rätt ska alla som arbetar med barnet i förskolan följa den läroplan som försökskommunen fastställt och andra normer som reglerar verksamheten.

Förskoleundervisningen, materialen och redskapen som används i undervisningen samt den elevvård som behövs är avgiftsfria[48]. Barnen ska varje förskoledag avgiftsfritt få en fullvärdig måltid som är ändamålsenligt ordnad och övervakad[49].

Barn som deltar i förskoleundervisning har rätt till en trygg och säker lärmiljö[50]. Tryggheten och säkerheten ska beaktas i lärmiljöerna och i all verksamhet i förskolan. En verksamhetskultur som bygger på ömsesidig respekt och omsorg och lärmiljöer som lämpar sig för förskoleundervisningen utgör grunden för barnens känsla av trygghet och säkerhet. Frågor i anknytning till trygghet och säkerhet beskrivs närmare i kapitlen 3 (En verksamhetskultur som stöder växande och lärande) och 6 (Elevvård). Vid anordnandet av undervisning ska dessutom beaktas föreskrifter om arbetarskydd och personuppgifter samt föreskrifter om utredning av brottslig bakgrund hos personer som arbetar med barn. I den tvååriga förskoleundervisningen kan man vid behov och enligt övervägande samt med beaktande av barnets ålder och på ett sätt som är lämpligt för förskoleundervisningen tillämpa sådana disciplinära åtgärder och fostrande samtal som avses i lagen om grundläggande utbildning[51]. Försökskommunen gör i samband med läroplanen upp en för den tvååriga förskoleundervisningen lämplig plan för användningen av disciplinära åtgärder och fostrande samtal och därtill hörande förfaringssätt[52].

[39] Elev- och studerandevårdslag (1287/2013)

[40] Diskrimineringslag (21/2004)

[41] Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män (609/1986)

[42] Europeiska människorättskonventionen, fördrag (63/1999)

[43] FN:s konvention om barnens rättigheter 1989

[44] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 2 §

[45] Statsrådets förordning (422/2012) 2–4 §

[46] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 3 § 3 mom.

[47] Lag om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. (642/2010)

[48] Lag om grundläggande utbildning 31 § 1 mom. (477/2003) och Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 9 § 4 mom.

[49] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 31 § 2 mom.

[50] Lag om grundläggande utbildning 29 § 1 mom. (1267/2013)

[51] Lag om grundläggande utbildning 35 a § (1267/2013) samt 36 och 36 a § (477/2003 och 1267/2013)

[52] Lag om grundläggande utbildning 29 § 3 mom. (1267/2013)

2.4. Värdegrunden

Den tvååriga förskoleundervisningen bygger på uppfattningen om barndomens egenvärde. Varje barn är unikt och värdefullt precis så som det är. Alla barn har rätt att bli hörda, sedda, tagna i beaktande och förstådda som individer och som medlemmar i gemenskapen. Barnen har rätt att lära sig och bilda sig en uppfattning om sig själva och världen utifrån sina egna perspektiv.

Barnen har rätt att lära sig genom lek och att glädja sig över sitt lärande. Barnets tidigare upplevelser och färdigheter utgör en del av barnets lärtid. Det är viktigt att respektera alla barn som individer samt att de agerar och lär sig på flera olika sätt. Barnens uppfattningar och åsikter ska värdesättas och de ska få delta i utformandet av lärmiljöerna och enligt sina förutsättningar även i planeringen och utvärderingen av verksamheten. Barnen ska spöras till samarbete och gemenskap.

Varje barn har rätt till god undervisning och omsorg. God förskoleundervisning kännetecknas av uppmuntrande respons och rättvist bemötande. Barnen har rätt att uttrycka sig och sina tankar, hantera känslor och konflikter samt pröva och lära sig nya saker. Förskoleundervisningen ska stödja barnens förmåga att förstå värderingar, tillägna sig hälsosamma levnadsvanor samt utveckla sina emotionella färdigheter och sitt sinne för estetik.

Verksamhetsmiljön i förskolan ska stödja barnens likabehandling och jämlikhet. Förskoleundervisningen ska främja barnens möjligheter att utveckla sina färdigheter och att göra val oberoende av förväntningar och begränsningar som hör samman med kön, ursprung, kulturbakgrund eller andra personliga egenskaper[53].

Samarbete mellan förskolepersonalen och vårdnadshavarna bidrar till att trygga barnens välbefinnande. Grunden för en konstruktiv kommunikation och undervisning bygger på att förskolepersonalen bemöter mångfalden av familjer och deras språk, kulturer, åskådningar, religioner, traditioner och syner på uppfostran med öppenhet och respekt[54].

I förskoleundervisningen ska man följa principerna om hållbar livsstil och beakta dess olika dimensioner: den sociala, den kulturella, den ekonomiska och den ekologiska. I förskoleundervisningen ska man värdesätta bildning, vilket tar sig uttryck i hur man förhåller sig till sig själv, andra människor, omgivningen och kunskap samt i sätten och viljan att agera rätt. Mobbning, rasism eller våld accepteras inte i någon form.

Undervisningen ska vara partipolitiskt, religiöst och konfessionellt obunden. Förskoleundervisningen får inte användas som kanal för kommersiell påverkan.

[53] Diskrimineringslag (21/2004) 6 § 1 mom.

2.5. Synen på lärande

Tvåårig förskoleundervisning baserar sig på en syn på lärande, enligt vilken barn tillägnar sig nya kunskaper och färdigheter i samverkan med andra människor och den närmaste omgivningen. Lärandet är en helhetsbetonad process och sker överallt. I lärandet kombineras kunskaper, färdigheter, handlingar, känslor, sinnesförnimmelser, fysiska upplevelser, språk och tankar. Synen på lärande utgår från uppfattningen om barnet som en aktiv aktör. Det väsentliga i lärandet är att barnen själva är aktiva och litar på sina möjligheter som lärande individer. Också barnens vilja och tilltagande förmåga att fungera tillsammans har betydelse för lärandet. I förskoleundervisningen lär sig barnen genom att leka, röra på sig, utforska, utföra olika uppgifter, uttrycka sig själva och skapa konst. Positiva känsloupplevelser, glädje och nyskapande verksamhet främjar lärandet och sporrar barnen att utveckla sitt kunnande.

Utgångspunkten för lärandet är barnets tidigare erfarenheter och kunnande. Det är viktigt att nya kunskaper och färdigheter har anknytning till barnens vardag och erfarenhetsvärld. I förskoleundervisningen får barnen lära sig att samarbeta med andra och att ställa upp individuella och gemensamma mål för verksamheten. I verksamheten ska man lyssna till barnen, höra deras åsikter, diskutera med dem och handleda dem att ta hänsyn till andra. På det viset upplever barnen att de är en del av gruppen och gemenskapen. Kamratgruppen och känslan av att höra till en gemenskap är viktiga för barnets lärande och delaktighet. Målet är att aktiviteter som är lämpligt utmanande och nya kunskaper och färdigheter som barnen lär sig väcker deras lust att lära sig mera.

Leken är betydelsefull för barnens lärande. Leken är aktivitet som motiverar barnet och ger glädje och där barnen samtidigt lär sig många färdigheter och tillägnar sig kunskap. I förskoleundervisningen ska man förstå lekens egenvärde för barnet samt lekens pedagogiska betydelse för lärandet och barnens helhetsmässiga utveckling och välbefinnande.

2.6. Mångsidig kompetens

Med mångsidig kompetens avses en helhet som består av kunskaper och färdigheter, värderingar, attityder och vilja. Kompetens innebär också förmåga att använda sina kunskaper och färdigheter på det sätt som situationen kräver. Utvecklingen av mångsidig kompetens börjar i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Den stärks stegvis under lärstigen genom studier inom olika kunskaps- och färdighetsområden, vardagliga aktiviteter och kommunikation. Behovet av mångsidig kompetens betonas när den omgivande världen förändras. Att växa som människa, att studera och arbeta samt att fungera som medborgare förutsätter både nu och i framtiden en mångsidig kompetens som överskrider gränserna mellan olika vetenskapsområden och för samman olika vetenskapsområden.

Utvecklingen av mångsidig kompetens ska beaktas i all verksamhet i den tvååriga förskoleundervisningen: vid utvecklandet av verksamhetskulturen och lärmiljöerna samt i det fostrande arbetet och i undervisningen.

Uppdraget att utveckla mångsidig kompetens fortlöper kontinuerligt från grunderna för planen för småbarnspedagogik till grunderna för förskoleundervisningens läroplan och grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Genomförandet av uppdraget förutsätter målmedvetet arbete och utvärdering av hur målen uppnås samt samarbete mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Utvecklingen av mångsidig kompetens främjar barnens växande som individer och som medlemmar i sin grupp. Det här stöder barnens förmåga att rikta in sig på livslångt lärande och lägger grund för att tillägna sig en hållbar livsstil.

Arbetsätten i förskolan, hur lärmiljöerna utformas och hur barnens lärande och välbefinnande stöds påverkar utvecklingen av mångsidig kompetens hos barnen i högre grad än innehållet i undervisningen.

I dessa grunder beskrivs sex delområden inom mångsidig kompetens som överlappar varandra:

- förmåga att tänka och lära sig
- kulturell och kommunikativ kompetens
- vardagskompetens
- multilitteracitet
- digital kompetens
- förmåga att delta och påverka samt en hållbar livsstil.

Nedan ges en kort beskrivning av de olika delområdena inom mångsidig kompetens och av förskoleundervisningens uppdrag inom respektive delområde. Utöver det ges exempel på hur man kan stödja utvecklingen av mångsidig kompetens i förskoleundervisningen. Det pedagogiska genomförandet i förskoleundervisningen beskrivs närmare i kapitel 4. Målen för mångsidig kompetens har även tagits i beaktande då lärområdena har definierats (kapitel 4.4).

Förmåga att tänka och lära sig

Förmågan att tänka och lära sig utvecklas genom samverkan och skapar förutsättningar för utvecklingen av övriga kompetenser och livslångt lärande. Mängden information, som hela tiden förändras, förutsätter förmåga att tillägna sig ny kunskap och att kunna styra sitt lärande. Att strukturera information och skapa ny kunskap förutsätter kreativt och kritiskt tänkande. Förskoleundervisningens uppdrag är att uppmuntra och hjälpa barnen att utveckla sin förmåga att tänka och lära sig och att stärka barnens tro på sitt eget kunnande.

Utvecklingen av barnens minne och fantasi ska stödjas med till exempel ramsor, musik och drama. Lekar, spel och olika problemlösnings- och forskningsuppgifter ger barnen upplevelser samt möjligheter att känna glädje över att komma till insikt om och upptäcka nya saker. Att röra på sig mångsidigt och perceptionsmotoriska övningar stöder barnens lärande. Barnen ska uppmuntras att pröva och lära sig också krävande saker. De ska handledas att betrakta företeelser ur flera olika perspektiv samt att fråga och ifrågasätta. De ska spurras att uppmuntra andra och glädja sig när någonting lyckas och att inte ge upp när någonting misslyckas. Verksamheten ska dokumenteras och man ska diskutera och fundera tillsammans med barnen hur det man har gjort har lyckats. Samtidigt ska barnen få hjälp med att bli medvetna om sina framsteg och sitt lärande.

Kulturell och kommunikativ kompetens

Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens funktionsförmåga och välbefinnande i en värld som präglas av kulturell, språklig och åskådningsmässig mångfald. Förmågan att lyssna, känna igen och förstå olika synsätt samt att reflektera över sina egna värderingar och attityder kännetecknar goda kommunikativa och kulturella färdigheter. För att skapa positiva människorelationer och lösa problemsituationer på ett konstruktivt sätt förutsätts samarbetsförmåga. Att kunna kommunicera, uttrycka sig och förstå andra har stor betydelse för individens identitet, funktionsförmåga och välbefinnande. En fungerande kommunikation med personer som har olika kulturella och åskådningsmässiga bakgrunder förutsätter att man förstår och respekterar sin egen och andras kulturella och åskådningsmässiga bakgrund. Förskoleundervisningens uppdrag är att erbjuda barnen möjligheter att på ett tryggt sätt öva sin förmåga att kommunicera och uttrycka sig i kamratgruppen och med vuxna i den närmaste omgivningen.

Barnen ska uppmuntras att lära känna och fungera med andra människor. Fester, lekar och aktiviteter som förutsätter samarbete ger barnen möjlighet att öva sig att uppträda i olika situationer och med olika människor. Barnen ska bemötas med respekt och de ska handledas att vara vänliga och uppföra sig väl mot andra. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med närmiljön och dess kulturella mångfald. Barnen ska lära sig att uppskatta sina egna och andra familjers traditioner och vanor. Utvecklingen av barnens språkmedvetenhet ska stödjas och barnen ska uppmuntras att uttrycka sig på olika sätt.

Vardagskompetens

Det är viktigt att alla kan ta hand om sig själva, sin hälsa och sin trygghet och sin säkerhet samt använda teknik i vardagen. Det handlar om individens välbefinnande och att tillägna sig en hållbar livsstil. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka färdigheter som hör samman med barnens välbefinnande och handleda dem att göra val som stämmer överens med en hållbar livsstil. Förskoleundervisningen ska stödja barnen att förhålla sig positivt till framtiden.

I förskoleundervisningen ska barnen utifrån sina förutsättningar handledas att ta hand om sig själva och andra, sina saker och den gemensamma miljön. Barnens vardagsrytm samt betydelsen av måltider, vila och det psykiska välbefinnandet ska tas upp i undervisningen och i samarbete med vårdnadshavarna. Särskild vikt ska fästas vid mångsidig och tillräcklig fysisk aktivitet som en förutsättning för barnens välbefinnande och lärande. Med barnen diskuteras vad som inverkar positivt respektive negativt på deras välbefinnande.

Barnen ska få hjälp med att uttrycka och reglera sina känslor. Barnens emotionella färdigheter stärks när man tillsammans med barnen övar att iaktta, vara medveten om och sätta ord på sina känslor. Barnen ska handledas i att respektera och skydda sin egen och andras kropp. De ska handledas att också be om och söka hjälp vid behov. Barnen ska handledas att agera på ett ansvarsfullt och tryggt sätt i förskoleundervisningens lärmiljöer, till exempel i naturen och i trafiken. Tillsammans med barnen prövar man på tekniska lösningar och övar sig på att använda apparater och utrustning på ett tryggt sätt.

Multilitteracitet

Med multilitteracitet avses förmågan att tolka och producera olika slag av meddelanden. Multilitteracitet hänger nära samman med kognitiva och kommunikativa färdigheter och förmågan att söka, bearbeta, producera, presentera, bedöma och värdera information i olika miljöer och situationer. Informationen kan produceras och presenteras med hjälp av verbala, visuella, numeriska eller andra symbolsystem eller med kombinationer av dessa. Multilitteracitet bygger på det vidgade textbegreppet, enligt vilket texter kan vara bland annat skriftliga, verbala, audiovisuella eller digitala. Multilitteracitet omfattar olika läsfärdigheter, till exempel visuell läskunnighet, numerisk läskunnighet, medieläskunnighet och grundläggande läsfärdighet. De olika delområdena inom multilitteracitet är grundläggande färdigheter som är centrala med tanke på individen, människornas samverkan, samhället, medborgarskapet och arbetslivet. Utvecklingen av multilitteracitet skapar grunden för övrigt lärande och övriga studier. Utvecklingen av multilitteracitet börjar redan i den tidiga barndomen och fortgår hela livet. Förskoleundervisningens uppdrag är att i samarbete med vårdnadshavarna stödja utvecklingen av barnens multilitteracitet.

Barnen ska uppmuntras att undersöka, använda och producera olika slags meddelanden i olika miljöer. På det här sättet lär sig barnen uttrycka sig och kommunicera och de lever sig tillsammans in i de tankar och känslor som olika meddelanden väcker. Utvecklingen av barnens visuella läskunnighet, skriv- och läsfärdighet och numeriska läskunnighet samt medieläskunnighet ska stödjas. För att utveckla multilitteracitet behöver barnen en vuxen förebild, en rik textmiljö, kultur producerad av barn och kulturella tjänster avsedda för barn, såsom filmer, lekramsor och musik. Barnens delaktighet stärks i takt med att multilitteraciteten utvecklas. Samtidigt vidgas barnens värld, den blir mera strukturerad och får nya betydelser.

Digital kompetens

Digital kompetens är en viktig medborgarfärdighet. Den behövs i barnens och familjernas vardag, för kommunikation mellan människor och för deltagande i samhället. Digital kompetens är en del av den multilitteracitet och medie- och studiefärdighet som behövs i studierna och i arbetslivet. Förskoleundervisningens uppdrag är att jämsides med vårdnadshavarna främja barnens digitala kompetens.

Tillsammans med barnen ska man utforska och iaktta informations- och kommunikationsteknikens roll i det vardagliga livet och bekanta sig med olika digitala verktyg, applikationer och spel. Barnens förmåga att kommunicera och lära sig och deras småningom tilltagande skriv- och läsfärdighet

ska stödjas med hjälp av digitala verktyg. När barnen ges möjlighet att själva och tillsammans testa och producera innehåll med hjälp av digitala verktyg främjas barnens kreativa tänkande och färdigheterna att arbeta tillsammans. Då barnen får bekanta sig med grunderna för programmering utvecklas en förståelse för utvecklingen av digitala program och barnets logiska tänkande stärks. Barnen ska få handledning i att använda digitala verktyg på ett tryggt och ergonomiskt sätt.

Förmåga att delta och påverka samt en hållbar livsstil

Att aktivt och ansvarsfullt delta och påverka lägger grunden för en demokratisk och hållbar framtid. Det förutsätter att individen har förmåga och vilja att delta i den gemensamma verksamheten och litar på sina möjligheter att påverka. Till barnens rättigheter hör att bli hörda och att vara delaktiga i frågor som påverkar deras liv[55]. I förskoleundervisningen ska man respektera dessa centrala demokratiska principer. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja barnens småningom tilltagande förmåga att delta och påverka och deras förmåga att tillägna sig en hållbar livsstil.

Verksamheten i förskolan ska planeras, genomföras och utvärderas i samverkan med barnen, förskolepersonalen och vårdnadshavarna. När barnen är med och påverkar lär de sig samtidigt att uppfatta betydelsen av gemensamma regler, överenskommelser och förtroende. Att bemöta barnen med respekt, ta hänsyn till deras tankar och ge dem möjlighet att fungera tillsammans med andra barn och vuxna stärker barnens förmåga att delta och påverka. Barnen ska uppmuntras att hjälpa varandra och att vid behov be om hjälp. Det är viktigt att barnen upplever och vet att de som barn har rätt att få hjälp och skydd av vuxna.

I förskoleundervisningen ska man bekanta sig med naturen tillsammans med barnen. Positiva erfarenheter och upplevelser av närmiljön och omsorgen för den stärker förhållandet till naturen. Samtidigt lär sig barnen uppfatta hur man agerar ansvarsfullt för miljön. Ansvarsfulla val och lösningar i vardagen stärker barnens delaktighet och lär dem en hållbar livsstil.

[55] FN:s konvention om barnens rättigheter 1989

2.7. Den tvååriga förskoleundervisningens uppdrag, anordnande och allmänna mål i den lokala läroplanen för försöket

När den lokala läroplanen för försöket utarbetas är det viktigt att reservera möjlighet för personalen som deltar i försöket att diskutera vad förskoleundervisningens uppdrag och allmänna mål som beskrivs i detta kapitel innebär och hur man kan se till att målen som ställts upp för den tvååriga förskoleundervisningen genomförs.

Den lokala läroplanen för försöket ska innehålla ett kapitel som motsvarar kapitel 2 (Förskoleundervisningens uppdrag, anordnande och allmänna mål i försöket med tvåårig förskoleundervisning) i dessa grunder.

I den lokala läroplanen för försöket ska beskrivas:

1. Försökskommunens centrala principer för anordnandet av tvåårig förskoleundervisning. I utarbetandet av texten kan man använda text från grunderna.
2. Den tvååriga förskoleundervisningens uppdrag under lärtigen ur ett lokalt perspektiv. I utarbetandet av texten kan man använda text från grunderna. Om kommunens försöksverksamhetsställen är verksamhetsställen för så kallad flexibel förskole- och nybörjarundervisning, ska detta samarbete beskrivas i kapitel 3 (En verksamhetskultur som stöder växande och lärande).

Till den lokala läroplanen för försöket ska bifogas:

3. Värdegrunden för förskoleundervisningen som beskrivs i grunderna. Värdegrunden kan kompletteras utgående från den värdegrund som fastställts i försökskommunens officiella handlingar.

4. Synen på lärande som beskrivs i grunderna.

5. Kapitlet om mångsidig kompetens som beskrivs i grunderna. Kapitlet kan kompletteras med lokala preciseringar.

Värdegrunden, synen på lärande och målen för mångsidig kompetens ska beaktas i det kapitel i läroplanen för försöket som beskriver verksamhetskulturen.

Centrala principer för ordnandet av försöket med tvåårig förskoleundervisning

- Försöket med en tvåårig förskoleundervisning ordnas i Vasa både på finska och på svenska.
- Förskoleundervisningen leds av lärare inom småbarnspedagogik.
- Försöket genomförs i stadens egna enheter för småbarnspedagogik.
- Förskoleundervisningen ordnas i daghem och den småbarnspedagogik som barnet behöver utöver förskoleundervisningen ordnas i samma lokaler, så att man kan trygga en enhetlig dag och varaktiga interaktionsförhållanden.
- Verksamhetsperioderna för det tvååriga förskoleundervisningsförsöket är 16.8.2021–31.5.2022 och 16.8.2022–31.5.2023 med iakttagande av lovtiderna enligt Vasa stads grundläggande utbildning. Förskoleundervisning ges enligt lagen om ett försök med tvåårig förskoleundervisning minst 700 timmer per verksamhetsår.
- Vårdnadshavarna informeras om försöket med den tvååriga förskoleundervisningen via Vasa stads internetsidor. Till vårdnadshavarna för de barn som tillhör försöksgruppen sänds en broschyr om försöket, ett beslut om deltagande i försöksgrupp samt anvisningar för ansökan till försöket. Till vårdnadshavarna för de barn som hör till kontrollgruppen sänds beslutet om kontrollgrupp.
- Barnens närvaro följs upp och vid upprepade frånvaro eller egna lov, diskuteras detta med vårdnadshavarna.

Den tvååriga förskoleundervisningens uppgift som en del av lärtigen ur ett lokalt perspektiv

- Prioriteringar i försöket med tvåårig förskoleundervisning:
 - övergången från småbarnspedagogiken till förskoleundervisning
 - övergången från förskoleundervisningen till grundläggande utbildning. (Övergångsskedena har beskrivits närmare i kapitel 3.4)
- Gemenskap och samarbete med vårdnadshavarna betonas.
- Uppmärksamhet fästs på metoderna för lärande: växelverkan, lek, lärmiljöer samt barnets delaktighet och aktivitet.
- Mångsidig och regelbunden utvärdering av verksamheten genomförs.

Värdegrunden för den tvååriga förskoleundervisningen

- Värdegrunden baserar sig på grunderna för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning samt på Vasas strategi för småbarnspedagogiken.
- För småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen i Vasa har en omfattande säkerhetsplan upprättats, i den ingår en plan för att förebygga och ingripa i mobbning.
- För förskoleundervisningen har i samarbete med hälsovården gjorts anvisningar om främjande av hälsan inom småbarnspedagogiken, vilka gäller kost, vila och motion samt gemensamma anvisningar i anslutning till hygien och de vanligaste smittsamma sjukdomarna.
- Inom förskoleundervisningen iaktas de senaste motionsrekommendationerna.
- Språkberikat program genomförs med hjälp av språkvänsverksamhet.
- Energifostran och hållbar utveckling genomförs enligt Vasa stads strategi för småbarnspedagogiken.
- I samarbete med familjen stöder vi barnets växande, lärande och kreativitet i en trygg, inspirerande och energisk miljö.
- Att barnen är delaktiga och blir hörda säkerställs.

Mångsidig kompetens

- Inom förskoleundervisningens verksamhetskultur betonas: kulturell mångfald, glädje över att lära sig, trygghet, växelverkan, välbefinnande, respekterande av andra, lek, multilitteracitet samt barnens aktivitet.
- Digital kompetens är en del av förskoleundervisningens verksamhetskultur och lärmiljö. I alla förskolegruppers digitala miljöer används pekplattor 1:2. I de digitala miljöerna beaktas gemensamma förfaringssätt och IKT-lösningar utnyttjas omfattande i den pedagogiska verksamheten.
- Gemenskapen utvecklas under förskoleundervisningen, till exempel med hjälp av barnråd.
- Den mångsidiga kompetensen preciseras gruppvis i samarbete med barnen.
- Vårdnadshavarna hörs vid genomförandet av den mångsidiga kompetensen. Vårdnadshavarnas uppfattningar och tankar är mycket viktiga i de fall då barnet inte självt kan berätta om de egna önskemålen.

3. En verksamhetskultur som stöder växande och lärande

En verksamhetskultur är ett historiskt och kulturellt format handlingsmönster som utvecklas genom socialt samspel. De personer som leder den tvååriga förskoleundervisningen ska skapa förutsättningar för att utveckla och utvärdera verksamhetskulturen. En bra verksamhetskultur främjar lärandet och välbefinnandet i förskolan. Utgångspunkten för utvecklandet av verksamhetskulturen är en tvåårig förskoleundervisning som ger varje barn möjlighet att agera, utvecklas och lära sig som en unik individ och som medlem i gemenskapen.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen är en helhet som omfattar bland annat:

- värderingar och principer
- tolkning av de normer och mål som styr arbetet
- lärmiljöer och arbetssätt
- olika former av samarbete
- kommunikationen och atmosfären
- personalens kompetens, professionalism och utvecklingsinriktade arbetssätt
- ledningsstrukturer och -praxis
- organisering, planering, genomförande och utvärdering av verksamheten.

Verksamhetskulturen formas av medvetna och omedvetna, och ibland även oavsiktliga, faktorer. Alla medlemmar i en gemenskap påverkar verksamhetskulturen och verksamhetskulturen påverkar i sin tur alla medlemmar, oberoende av om de är medvetna om det eller inte. Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och kommunicera överförs som en modell till barnen. På så sätt tillägnar sig barnen gemenskapens värderingar, attityder och vanor.

Försöket med den tvååriga förskoleundervisningen ger goda möjligheter att modigt pröva på nya verksamhetssätt och utveckla verksamhetskulturen. Försökslagen betonar förskoleundervisningens genomslagskraft, betydelsen av en enhetlig dag och lärtig för barnet och utmanar samtidigt till att utveckla dessa. I försöket utreds nya sätt för att två åldersgrupper ska kunna arbeta och lära sig tillsammans. Därtill ska man samarbeta med barnen i småbarnspedagogiken och nybörjarundervisningen och samtidigt utveckla modeller för allt smidigare övergångar. Deltagande i försöket förutsätter också övrigt utvecklingsarbete för att lyckas med den tvååriga förskoleundervisningen. Det handlar till exempel om att utveckla servicehandledningen, ordna smidig transport åt barnen, stärka personalens kunnande och se till att femåringarna omfattas av stödet för växande och lärande samt elevvårdens tjänster.

Verksamhetskulturen påverkar kvaliteten i förskoleundervisningen. Den har stor betydelse för hur förskoleundervisningen genomförs och för hur målen uppnås. En bra verksamhetskultur skapar gynnsamma förhållanden för barnens utveckling, lärande, delaktighet, trygghet, välbefinnande och en hållbar livsstil. I förskoleundervisningen ska alla arbetssätt stödja barnets utveckling och lärande och de ska kunna motiveras pedagogiskt.

Ledarskapet påverkar i hög grad verksamhetskulturen och dess utveckling och kvalitet. Utgångspunkten för ledarskapet i förskoleundervisningen är att främja varje barns välbefinnande och lärande. Pedagogiskt ledarskap är en förutsättning för att utveckla verksamhetskulturen och det pedagogiska ledarskapet innebär att leda, utvärdera och utveckla förskoleundervisningen som helhet på ett målinriktat och systematiskt sätt. Det omfattar alla sådana åtgärder som ger personalen förutsättningar för goda arbetsförhållanden, förutsättningar att utveckla och utnyttja sin yrkeskompetens och sin utbildning och att genomföra pedagogisk verksamhet.

3.1. Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen

Verksamhetskulturen förändras ständigt och den ska utvärderas och utvecklas så att den stöder målen för den tvååriga förskoleundervisningen. En förutsättning för att värdegrunden och synen på lärande ska förverkligas är att alla förbinder sig till gemensamma mål. För att utveckla

verksamhetskulturen är det viktigt att fundera över verksamhetskulturens inverkan samt identifiera icke-önskvärda drag och korrigera dem. En grundläggande förutsättning för kontinuerlig utveckling är att personalen förstår vilka värderingar, kunskaper och föreställningar som påverkar deras arbete och kan analysera dem. En förtroendeskapande dialog som präglas av delaktighet och respekt för varandra är viktig i utvecklingsarbetet. Då man planerar, anordnar och utvecklar förskoleundervisningen ska man i första hand se till barnets bästa. Barnets bästa ska i fråga om ett enskilt barn, en barngrupp eller barn i allmänhet beaktas separat i varje fall och situation.

Genom att skapa strukturer för professionella diskussioner främjar ledaren en verksamhetskultur som kännetecknas av delaktighet. Ledaren ska också engagera arbetsgemenskapen i att regelbundet utveckla och förnya den gemensamma verksamhetskulturen. Ledaren ska stödja gemenskapen så, att den utvecklas till en lärande gemenskap där var och en utvecklar och delar med sig av sin kompetens. Målet är att den gemensamma verksamhetsidén och målen för verksamheten syns i det praktiska arbetet. Ledaren ska ansvara för att de gemensamma arbetssätten synliggörs och för att de regelbundet observeras och utvärderas.

I den tvååriga förskoleundervisningen är pedagogisk dokumentation en central arbetsmetod. Pedagogisk dokumentation används för att planera, genomföra, utvärdera och utveckla den pedagogiska verksamheten. Med hjälp av informationen som dokumentationen ger gör man ändringar i och utvecklar förskoleundervisningens verksamhetskultur, lärmiljöer och arbetssätt i enlighet med målen för förskoleundervisningen. Pedagogisk dokumentation i förskoleundervisningen beskrivs närmare i kapitel 4 (Mål för undervisningen och det pedagogiska genomförandet i den tvååriga förskoleundervisningen).

Det är viktigt att barnens och vårdnadshavarnas erfarenheter och åsikter utnyttjas i utvecklingsarbetet. För att barnens lärande ska fortlöpa smidigt är det nödvändigt att samarbeta med småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen samt med de yrkesutbildade inom stöd och elevvård.

Verksamhetskulturen i förskoleundervisningen ska utvecklas enligt följande riktlinjer:

En lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen

Förskoleundervisningen bildar en gemenskap, där barnen och personalen lär sig med och av varandra. I en lärande gemenskap finns det rum för olika åsikter och känslor. Barnen och personalen ska uppmuntras att öppet dela sina tankar och att pröva nya och olika verksamhetssätt. I försöket med tvåårig förskoleundervisning ska man särskilt utveckla nya verksamhetssätt för det gemensamma lärandet för två åldersklasser. En gemenskap som kontinuerligt utvärderar och utvecklar sin verksamhet utmanar sig själv och är medveten om och utnyttjar sina styrkor. I en lärande gemenskap uppskattas respektfullt och hänsynsfullt beteende. Inom gemenskapen ska man uppmuntras till att experimentera, försöka och anstränga sig men det ska även vara tillåtet att göra misstag. Att göra tillsammans och uppleva delaktighet stärker gemenskapen.

I planeringen ska läraren se till att varje barn får lämpliga utmaningar i lärandet och sådant stöd för växande och lärande som hen behöver. Det är viktigt att barnen upplever att man är intresserad av dem, respekterar dem och att deras åsikter och handlingar har betydelse. Det tidiga stödet för en hälsosam självkänsla och motivation att lära sig ska betonas.

Personalen ska uppmuntras till självvärdering och till att dela kunskap och kompetens och samtidigt utvecklas professionellt. Reflektion över gemensamt överenskomna mål och uppgifter, regelbunden utvärdering av det egna arbetet samt respons av vårdnadshavarna och andra samarbetspartner främjar lärandet i gemenskapen. Resultat från utvecklingsarbete, utvärderingar och forskning bidrar även till att främja lärandet.

Glädje genom lärande, insikt och lek

Verksamhetskulturen i förskolan ska främja allas lärande. Förskolegemenskapen ska sporra barnen att våga pröva, försöka och misslyckas och att se saker positivt. Man gläds tillsammans över framgångar och insikt. Förskoleundervisningen ska genomföras så att det finns utrymme för

barnens lekar, initiativ och försök. Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig, att öva och lära sig olika färdigheter, kunskaper och arbetssätt i egen takt.

En verksamhetskultur som uppmuntrar till lek bekräftar lekens betydelse för barnets välbefinnande och lärande. Personalen ska lägga märke till faktorer som begränsar leken och utveckla arbetssätt och lärmiljöer som främjar lek. Barnen och personalen ska ha möjlighet att uppleva glädjen i att göra och leka tillsammans. Alla i gemenskapen ska uppmuntras att använda sin uppfinningsrikedom, uttrycksförmåga, fantasi och kreativitet. Leken ska få synas och höras. Barnen ska ges tid, rum och ro att hitta på lekar, pröva och uppleva. Lekande barn och vuxna ska ges lekro.

Delaktighet, likabehandling och jämlikhet

En inkluderande verksamhetskultur ska främja delaktighet, likabehandling och jämlikhet i all verksamhet. Barnens, personalens och vårdnadshavarnas initiativ, åsikter och synpunkter ska värdesättas. Det förutsätter att man medvetet utvecklar arbetssätt och strukturer som främjar delaktighet. Delaktigheten stärks genom att barnen och vårdnadshavarna deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten. Varje medlem i personalen är en viktig del av den fostrande gemenskapen.

Verksamhetskulturen ska stödja samarbete, gemensamt ansvar och delaktighet. Genom delaktighet utvecklar barnen förståelse för gemenskapen, rättigheter, ansvar och konsekvenser av val. Det är personalens uppgift att se till att alla barn får uttrycka sina åsikter och behov och att barnens idéer och initiativ beaktas i verksamheten. Uppmärksamhet ska också fästas vid barnens nonverbala kommunikation. Barnen ska få erfarenheter av att fatta beslut som rör förskolegruppen och olika uppgifter. Barnens beslut och aktivitet utvärderas gemensamt och barnen ska samtidigt handledas att så småningom lära sig att ta gemensamt ansvar. Detta ger barnen erfarenhet av att vara delaktiga och aktiva.

Medlemmarna i gemenskapen ska bemötas och behandlas likvärdigt oberoende av omständigheter som gäller en enskild person. Det att alla är lika värda betyder inte att alla är likadana. För att kunna utveckla verksamhetskulturen är det viktigt att attityder i anslutning till likabehandling och jämlikhet diskuteras i arbetsgemenskapen. Det är också viktigt att fundera över hur attityder i anslutning till exempelvis språk, etnicitet, åskådning, religion, funktionsvariation, kön och dess mångfald återspeglas i tal, gester, handlingar och verksamhetssätt. Kommunikationssätt, språkbruk och handlingsmönster som utgår från stereotypa antaganden överförs till barnen. Förskoleundervisningen ska vara genussensitiv. Personalen ska vara medveten om sina egna förutfattade meningar och uppmuntra barnen att göra val oberoende av könsbundna eller andra personrelaterade stereotypa rollmönster och förväntningar. Personalen ska lägga märke till om det förekommer ojämnt bemötande bland barnen och ingripa på ett finkänsligt och konsekvent sätt. Positiv och uppmuntrande kommunikation stöder utvecklingen av barnets identitet och självkänsla.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

Förskoleundervisningen är en del av ett kulturellt föränderligt och pluralistiskt samhälle. Kulturell mångfald ska ses som en resurs. Rätten till det egna språket, den egna kulturen, religionen och åskådningen är grundläggande rättigheter. Landets kulturarv och nationalspråk samt den egna gemenskapens och omgivningens kulturella, språkliga och åskådningsmässiga mångfald ska tas till vara och värdesättas i förskoleundervisningen. Man ska diskutera olika tanke- och handlingsmönster på ett konstruktivt sätt och även skapa nya gemensamma verksamhetssätt. Samtidigt främjas en kulturellt hållbar utveckling. Mångsidig kompetens som anknyter till detta beskrivs närmare i kapitel 2 (Förskoleundervisningens uppdrag, anordnande och allmänna mål i försöket med tvåårig förskoleundervisning).

I en språkmedveten förskoleundervisning är man medveten om att språken är närvarande – hela tiden och överallt. Personalen förstår språkets centrala betydelse för barnens utveckling och lärande, för kommunikation och samarbete samt för identitetsskapande och delaktighet i samhället. Att synliggöra flerspråkigheten stöder barnens utveckling i en kulturellt mångskiftande värld. Alla i personalen ska vara medvetna om att de är språkliga modeller för barnen och de

ska fästa uppmärksamhet vid sitt eget språkbruk. Personalen ska uppmuntra barnen att använda språk på ett mångsidigt sätt. Barnens språkliga färdigheter ska beaktas och de ska ges tid och möjligheter att uttrycka sig i språkligt varierande situationer.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

En hälsosam, trygg och fysiskt aktiv livsstil värdesätts i förskoleundervisningen. Man ska röra på sig både inomhus och utomhus på många olika sätt samt undvika långvarigt stillasittande. Barnen och familjerna vägleds att i mån av möjlighet föredra att gå eller cykla till och från förskoleundervisning istället för att använda egen bil. Barnens välbefinnande främjas genom att de under dagen ges möjlighet att vila och ta det lugnt samt genom att de erbjuds en mångsidig, hälsosam och tillräcklig kost. Då man utvecklar verksamhetskulturen är det viktigt att se till att barnen och personalen har möjlighet att arbeta i en stressfri miljö som främjar koncentration. En tydlig och planerad, men flexibel dagsstruktur främjar välbefinnandet.

I förskoleundervisningen ska man värna om hela gemenskapens fysiska, psykiska och sociala trygghet. Barnet ska skyddas från våld, mobbning och andra former av trakasserier. Barnet har rätt att få tröst då barnet behöver det. Mobbning, våld eller trakasserier tillåts inte. Personalen ska känna igen mobbning, ingripa vid mobbning och förebygga mobbning medvetet och systematiskt som en del av utvecklingen av verksamhetskulturen. Avgörande för att förebygga mobbning är att stödja barnens kamratrelationer och hela gemenskapens välbefinnande. Personalen har en central roll när det gäller att stödja barnen i att träna och utveckla sociala och emotionella färdigheter. Personalen ska tillsammans med barnen lära sig att lägga märke till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt. I kommunikationssituationer är det viktigt med närvaro och handledning av en vuxen. I fall av trakasserier, mobbning eller våld ska personalen diskutera med barnens vårdnadshavare och söka lösningar tillsammans. Till främjandet av säkerhet hör också säkerhetsfostran samt att systematiskt förebygga och följa upp olyckor och ta hand om lokaler och redskap. För att främja säkerheten i förskoleundervisningen förutsätts ett fungerande och ansvarsfullt ledarskap samt att personalen behärskar säkerhetsaspekterna.

Vikten av en ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbar livsstil ska beaktas i all verksamhet. Vardagliga val och aktiviteter ska avspegla ett ansvarsfullt förhållningssätt till naturen och omgivningen. Gemensam användning av redskap och lokaler, måttlighet, sparsamhet samt att reparera och återvinna saker ska främjas i förskoleundervisningen. Samtidigt får barnen positiva upplevelser av en hållbar livsstil. Då man värnar om barnens trygghetskänsla och framtidstro som en del av fostran som hör samman med en hållbar livsstil främjas även deras välbefinnande.

3.2. Lär miljöer

I förskoleundervisningen är syftet att säkerställa en lärmiljö som är utvecklande, som främjar lärande och som är hälsosam och trygg samt tillgänglig[56]. Lärmiljö är ett brett begrepp, eftersom lärandet sker överallt, under olika omständigheter och i olika kommunikationssituationer. Begreppet lärmiljö omfattar bland annat den fysiska, psykiska och sociala dimensionen. Med lärmiljöer avses bland annat lokaler, platser, gemenskaper, verksamhetssätt, teknologi och tillbehör som stöder barnens utveckling, lärande och kommunikation.

I den tvååriga förskoleundervisningen ska lärmiljöerna utvecklas så att de mål som fastställs för förskoleundervisningen kan uppnås. Lärmiljöer av hög kvalitet ökar viljan att försöka och lära sig och skapar möjligheter till gemensamma aktiviteter. Fysiska lärmiljöer ska utformas och utvecklas så att de är ergonomiska, ekologiska, trivsamma och tillgängliga. Belysningen, akustiken och inomhusluftens kvalitet ska också beaktas och utrymmena ska vara prydliga och rena. Den närliggande naturen och naturmiljöer ska regelbundet användas som lärmiljöer för de olika lärområdena.

Lärmiljöerna ska planeras och utformas tillsammans med barnen. De ska stödja barnens naturliga nyfikenhet och vilja att lära sig. De ska locka barnen till fysisk aktivitet, till att leka, undersöka samt uppleva och uttrycka konst. Barnen ska ha möjlighet att utforska världen med alla sina sinnen och med hela kroppen. Lärmiljöerna ska erbjuda barnen olika möjligheter till meningsfull

sysselsättning, mångsidiga och fartfyllda fysiska aktiviteter, lekar och spel men också till vila samt lugn och ro. Barnens idéer, lekar samt deras alster och verk ska synas i lärmiljöerna.

I lärmiljöerna kan man genomföra pedagogisk verksamhet av många slag och lärmiljöerna ska formas enligt behov. Personalen ska beakta barnens intressen, individuella färdigheter och behov samt riktlinjerna för förskoleundervisningen. I lärmiljöerna ska man arbeta flexibelt i grupper av olika storlek, så att alla har möjlighet att delta i aktiviteterna och samspelet. Arbete i pedagogiskt ändamålsenliga grupper främjar barnens och personalens koncentration och en verksamhet som utgår från barnen i den tvååriga förskoleundervisningen.

Gemensamt överenskomna regler och tillvägagångssätt bidrar till att skapa en trygg lärmiljö som präglas av respekt för varandra och gemensamt ansvar. I en trygg miljö är det tillåtet att visa olika känslor och personalen hjälper barnen att uttrycka sina känslor och att reglera dem. Barnen ska uppmuntras att ställa frågor och de ska få sina frågor besvarade.

Lärmiljöerna ska planeras och utvecklas så att de främjar inkludering, likabehandling och jämställdhet mellan könen. Detta möjliggör att man kan bryta rådande könsstereotypa mönster. Lärmiljöerna ska främja barnens språkliga utveckling och språkmedvetenhet samt synliggöra kulturell mångfald.

Även naturen, gården, lekparken och den övriga byggda miljön utgör lärmiljöer för verksamheten i förskoleundervisningen. Dessa miljöer erbjuder upplevelser, material och mångsidiga möjligheter att leka och undersöka. De ska utnyttjas som platser för fysisk aktivitet, naturupplevelser och lärande.

Barnen ska få använda mångsidiga och säkra lekredskap och övriga redskap i tillräcklig omfattning. Redskapen ska vid behov anpassas till barnens individuella behov av stöd. Informations- och kommunikationstekniken är en del av en mångsidig och inkluderande lärmiljö för barnet. I den tvååriga förskoleundervisningen ska man pröva på och utveckla användningen av digitala verktyg i pedagogiskt syfte. Många digitala program erbjuder bland annat intressanta möjligheter för barn att iaktta, pröva nya färdigheter och få direkt respons. Användningen av digitala verktyg ger barnen möjligheter till ökad samverkan, att samarbeta och att bekanta sig med nya saker, människor och kulturer. Barnens egna digitala verktyg, leksaker och andra redskap kan användas i enlighet med försökskommunens beslut. Personalen ska komma överens med vårdnadshavarna om användningen av barnens egna apparater, leksaker och redskap.

Samarbete med andra aktörer och besök på exempelvis bibliotek, museer, kulturarvsplatser, teatrar och vårdnadshavarnas arbetsplatser berikar barnens lärmiljöer. Planeringen av lärmiljöer erbjuder också en naturlig möjlighet till samarbete mellan personalen och vårdnadshavarna.

Genom att omforma och berika lärmiljöerna erbjuds barnen nya möjligheter till lärande under den tvååriga förskoleundervisningen. Målet är att lärmiljöerna uppmuntrar till aktivt, kollaborativt och självständigt lärande.

[56] Statsrådets förordning (422/2012) 4 §

3.3. Samarbete i den tvååriga förskoleundervisningen och vid övergångarna

Målet med samarbetet är att småbarnspedagogiken, den tvååriga förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen bildar en logisk kontinuitet som stöder barnets växande och lärande. Samarbetet ska säkerställa kvaliteten på förskoleundervisningen och stärka barnens och vårdnadshavarnas delaktighet. Samarbetet ska vara systematiskt. Försökskommunen bär ansvaret för att samarbetet genomförs och är systematiskt. Samarbetet ska utvecklas och utvärderas tillsammans under ledning av försökskommunen. Försökskommunen ansvarar även för att samarbetet vid behov är yrkesövergripande.

Samarbete inom förskoleundervisningen

En förutsättning för undervisning av hög kvalitet är kännedom om målen och verksamhetsätten under de olika skedena av lärtigen. Kvaliteten på undervisningen främjas genom gemensamma diskussioner och samarbete mellan personalen i förskoleundervisningen, småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen. Det är viktigt att personalen inom småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen har möjlighet att bekanta sig med varandras verksamhet och lärmiljöer också i praktiken. I samband med försöket med tvåårig förskoleundervisning ska samarbetet i synnerhet stärkas med nybörjarundervisningen, så att man kan trygga kontinuiteten under barnets lärtig och stärka det gemensamma lärandet. För att stödja barnens växande och lärande ska metoderna för undervisning och stöd vara enhetliga.

Förskolepersonalen ska samarbeta med personalen inom social- och hälsovården för att stödja barnens välbefinnande, växande och lärande. Stödet för barnens växande och lärande samt praxis inom förskoleundervisningens elevvård ska utvärderas och utvecklas genom sektorsövergripande samarbete. I förskoleundervisningen ska man samarbeta till exempel med rådgivningspersonalen, barnskyddet samt med andra aktörer inom hälsovården och socialvården. Vikten av samarbete ökar om någon av dessa aktörer känner oro för barnets utveckling eller välbefinnande samt när barnets stöd planeras och ordnas.

Genom samarbete mellan förskolepersonalen och aktörer i närmiljön främjas att lärmiljöerna är mångsidiga. På det sättet öppnar sig barnets lärmiljöer mot samhället och världen runt omkring. Med samarbetspartner menas alla de regionala och lokala aktörer som det är naturligt att samarbeta med i förskoleundervisningen. Samarbete till exempel med instanser som ansvarar för undervisning, idrott, bibliotek och kultur och med andra aktörer i närmiljön gör lärmiljöerna mångsidigare och stöder förskoleundervisningens mål. Andra samarbetspartner i förskoleundervisningen är till exempel organisationer, församlingar, polisen, räddningsverket samt kost- och städservice.

Samarbete inom personalen är nödvändigt med tanke på en välmående gemenskap och för undervisningens kvalitet. Samtidigt fungerar samarbetet mellan de vuxna i förskolan som en modell för barnen. Att stärka barnens samarbetsförmåga är ett av de mest centrala målen i förskoleundervisningen. Olika samarbetsformer och smågruppsarbete ska användas i förskoleundervisningen. Barnen ska uppmuntras och handledas att agera som medlemmar i en grupp och att utveckla sin samarbetsförmåga. Barnens åsikter ska höras på ett för dem lämpligt sätt när verksamheten planeras, genomförs och utvärderas[57].

Samarbete med vårdnadshavarna

Samarbetet med vårdnadshavarna spelar en viktig roll i förskoleundervisningen. Målet med samarbetet är att vårdnadshavarna och personalen ska förbinda sig att tillsammans främja att barnen växer, utvecklas och lär sig på ett sunt och tryggt sätt. Samarbetet när det gäller det fostrande arbetet ska bygga på förtroende, jämlik kommunikation och ömsesidig respekt. Högklassig servicehandledning innan barnet ska söka till förskoleundervisningen är en del av samarbetet. Försökskommunen ansvarar för att utveckla samarbetet med vårdnadshavarna.

Samarbetet i förskoleundervisningen förutsätter initiativförmåga av förskolans personal och att de har personlig kommunikation med vårdnadshavarna. Samarbetet ska ta hänsyn till familjernas mångfald, individuella behov och frågor som gäller vårdnad. Olika kommunikationsmedel ska användas i samarbetet och vid behov används en tolk eller språkassistent. Samarbetet med vårdnadshavarna ger också möjlighet till diskussion vårdnadshavarna emellan.

Vårdnadshavarnas erfarenheter gällande sitt barns tidigare uppväxtmiljöer, utveckling, lärande och intressen ska beaktas i förskoleundervisningen. Läraren ska diskutera med vårdnadshavarna om familjens och förskolans värderingar, fostringsmetoder och mål. Barnens och vårdnadshavarnas synpunkter ska beaktas i undervisningen och då planen för barnets lärande utarbetas. Vårdnadshavarna ska ges tillfällen att bekanta sig med och delta i sitt barns förskoledag och delta i planeringen och utvecklingen av verksamheten tillsammans med personalen och barnen. Vårdnadshavarnas språk- och kulturkännedom och annan sakkunskap kan utnyttjas i förskoleundervisningen. För samtal med vårdnadshavarna ska reserveras tillräckligt med tid.

Förskolepersonalen ska diskutera med vårdnadshavarna om hur barnens växande och lärande framskrider. Det är viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver barnets utveckling och lärande i positiva ordalag. Vårdnadshavarens och personalens iakttagelser av och diskussioner om barnets dag skapar förutsättningarna för att trygga barnets välbefinnande som helhet. Särskilt viktigt är samarbetet med vårdnadshavarna när stöd för barnets växande och lärande planeras och genomförs. Vårdnadshavarna ska få information om transporter och bidrag för dem samt om elevvårdstjänster och övriga tjänster inom småbarnspedagogiken som utöver förskoleundervisningen erbjuds barnet. Respons från vårdnadshavarna och barnen ska tas i beaktande då undervisningen, olika former av stöd och verksamhetskulturen utvecklas.

Samarbete vid övergångarna

Övergången från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till förskolan och från förskolan till skolan är viktiga skeden i barnets liv. En smidig övergång främjar barnens känsla av trygghet och välbefinnande samt deras förutsättningar för att växa och lära sig. I försöket med tvåårig förskoleundervisning ska verksamhetssätten vid övergångarna och det yrkesmässiga samarbetet som anknyter till övergångarna systematiskt utvecklas. Det är viktigt att det i de lokala planerna för småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning finns en enhetlig linje för verksamhetssätten i samband med övergångarna. Verksamhetssätten ska utvärderas och utvecklas genom samarbete bland personalen. Respons från vårdnadshavarna ska beaktas i utvecklingsarbetet.

Försökskommunen ska skapa sådana rutiner för samarbete och informationsöverföring att barnens övergång från hemmet eller den tidigare småbarnspedagogiken till den tvååriga förskoleundervisningen och vidare till den grundläggande utbildningen sker så smidigt som möjligt och stöder barnens växande och lärande. Under försöket ska man i synnerhet utveckla samarbetet med nybörjarundervisningen. Information som är nödvändig för att ordna undervisning, stöd för lärande och elevvård överförs när barnet övergår från en enhet till en annan eller från ett utbildningsstadium till följande. Överföringen av information ska följa gällande lagar[57]. Vid övergångarna och i synnerhet vid beslut om att inleda förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen vid en avvikande tidpunkt ska man utnyttja den sakkunskap som tidigare och framtida lärare har om barnets växande och lärande.

När ett barn börjar i tvåårig förskoleundervisning och i skolan ska man diskutera med barnet och vårdnadshavaren om undervisningens mål, uppdrag och verksamhetssätt. Målet är att barnen och vårdnadshavarna bekantar sig med lärmiljöerna, verksamheten och personalen i förskole- och nybörjarundervisningen redan innan undervisningen inleds. Barn och vårdnadshavare till barn som övergår till den grundläggande utbildningen ska informeras om morgon- och eftermiddagsverksamheten i den grundläggande utbildningen.

[57] Lag om grundläggande utbildning 47 a § (1267/2013)

[58] Lag om grundläggande utbildning 40–41 § (642/2010)

3.4. Verksamhetskulturen, lärmiljöerna och samarbetet i den lokala läroplanen för försöket

Den lokala läroplanen för försöket ska innehålla ett kapitel som behandlar den tvååriga förskoleundervisningens verksamhetskultur, lärmiljöer och samarbete. I kapitlet kan man använda texten i kapitel 3 (En verksamhetskultur som stöder växande och lärande) i grunderna, men det är ändamålsenligt att bearbeta texten på en lokal nivå så att den stöder arbetet för läraren och den övriga personalen i förskoleundervisningen.

I den lokala läroplanen för försöket ska beskrivas:

1. Målen för den lokala utvecklingen av verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen. I beskrivningen ska iakttas det som föreskrivs om riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen i kapitel 3.1 (Riktlinjer för att utveckla verksamhetskulturen) i grunderna:

- en lärande gemenskap är kärnan i verksamhetskulturen
- glädje genom lärande, insikt och lek
- delaktighet, likabehandling och jämlikhet
- kulturell mångfald och språkmedvetenhet
- välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil.

2. Lärmiljöer i förskoleundervisningen som föreskrivs i kapitel 3.2 (Lärmiljöer) i grunderna.

3. Samarbete i förskoleundervisningen och vid övergångarna som föreskrivs i kapitel 3.3 (Samarbete i den tvååriga förskoleundervisningen och vid övergångarna) i grunderna

- samarbete inom förskoleundervisningen
- samarbete med vårdnadshavarna
- samarbete vid övergångarna.

Utvecklande av verksamhetskulturen och principerna som styr det

Förskoleundervisningens verksamhetskultur och lärande gemenskap som grund

- Personalen deltar i utvecklingsarbetet. Verksamhetskulturen och utvecklandet av läroplanen behandlas regelbundet vid förskoleundervisningseftermiddagar samt under utvecklingsdagar för den egna enheten. Personalen har möjlighet att ta initiativ och verksamheten utvärderas regelbundet.
- Det pedagogiska ledarskapet och ledarskapsmiljön utvecklas regelbundet genom diskussionsforum och utbildning.
- Yrkeskompetensen hos personalen inom förskoleundervisningen utvecklas regelbundet genom fortbildning.
- Genom att sköta välbefinnandet inom arbetsgemenskapen stärks en gemensam verksamhetskultur och en inspirerande atmosfär.
- De enhetsvisa utvecklingsplanerna för verksamhetskulturen och lärmiljön dokumenteras i den egna årsplanen. Genomförandet av dem utvärderas regelbundet.

Glädje genom lärande, insikt och lek

- Förskoleundervisningens pedagogiska verksamhet baserar sig på lek.
- Daghemsföreståndaren stöder leken som metod för lärande.
- Stödande av lärandet förutsätter att personalen är medveten om målen och förstår sin betydelse som handledare i tänkande, lärande och utveckling.
- Smågruppsarbete ökar barnens delaktighet och växelverkan såväl bland barnen som med de vuxna. Smågruppsarbete gör det möjligt att iakttä barnen och fungerar som ett stöd för den pedagogiska planeringen.
- Positiv pedagogik, samhörighet i en gemenskap och lärande tillsammans betonas i förskoleundervisningen.
- Barnen deltar i planeringen, genomförandet och utvärderingen av verksamheten.

Delaktighet, likabehandling och jämlikhet

- Barnet uppmärksammas och stärks i sin möjlighet till lärande och sina påverkningsmöjligheter, utgående från barnets egna intressen.
- Personalen iakttar barnen aktivt och beaktar deras intresseområden i verksamheten.
- Barnråd är ett sätt att påverka.

Kulturell mångfald och språkmedvetenhet

- I verksamheten syns de språk och kulturer som finns representerade i barngrupperna.
- Barnen uppmuntras till växelverkan och till att handla så att känslan av att tillhöra en gemenskap uppstår.
- Ett språkberikat förfaringssätt är en del av förskoleundervisningen i Vasa.
- Kulturföstran är en viktig del av den pedagogiska verksamheten. Grunden för kulturföstran utgörs av småbarnspedagogikens kulturstig.

Välbefinnande, trygghet och en hållbar livsstil

- Inom förskoleundervisningen har en säkerhetsplan utarbetats.
- En plan för att förebygga och ingripa i mobbning utgör en del av säkerhetsplanen. I det arbete som förebygger mobbning intar barnens sociala och emotionella färdigheter en avgörande roll. Inom förskoleundervisningen lär barnen sig emotionella färdigheter och säkerhetsfärdigheter.
- Befolkningsförbundets material för fostran om kroppskännedom används.
- Barnets sociala färdigheter stöds med hjälp av bland annat materialen Stegvis och Barnets sinne (MIELI).
- Känslan av gemenskap och delaktighet i grupp stärks.
- Olika former av och möjligheter till fysisk aktivitet utvecklas.

Förskoleundervisningens lärmiljöer

- Lärmiljöerna byggs upp så att de stöder en psykisk, fysisk och social trygghet.
- Skogar, stränder och kulturmiljöer är en viktig del av lärmiljön. Vid formandet av lärmiljöerna beaktas barnens delaktighet och deras intresseområden.
- Naturfostran är starkt framträdande i förskoleundervisningens enheterna i Vasa
- IKT utgör en del av lärmiljön och dess utrustning en del av den pedagogiska verksamheten.

Samarbete inom förskoleundervisningen

- Samarbetsformerna enligt årsklockan stärks mellan småbarnspedagogikens, förskoleundervisningens och nybörjarundervisningens personal.
- Yrkesövergripande samarbetsparter är barn-, mödra- och familjerådgivningen, socialservicen för barnfamiljer samt barnskyddet.
- Andra samarbetsparter är hälsovården, aktörer inom idrotts-, kultur- och konstsektorn samt bibliotekstjänsten, universiteten, yrkeshögskolorna, yrkesinstituterna och församlingarna.
- Elevvården är en del av förskoleundervisningen.
- I Vasa kan förskoleundervisningsgruppen bestå av 5–6-åriga barn.

Samarbete med vårdnadshavarna

- Samarbete som motsvarar målen i grunderna för förskoleundervisningen bedrivs med vårdnadshavarna. Samarbetsformer är bland annat föräldramöten och -caféer, dagliga träffar och samtal, elektronisk kommunikation samt telefonsamtal.
- För barnen och vårdnadshavarna ordnas tillfälle att bekanta sig med den kommande förskoleplatsen innan förskoleundervisningen inleds.
- I Vasa används Barnets plan för förskoleundervisning, vilken upprättas tillsammans med vårdnadshavarna på hösten och dess förverkligande utvärderas på våren. Planen för lärande sparas elektroniskt i Wilma.

Samarbete i övergångsskedet

- Gemensamma verksamhetsdirektiv i övergångsskedet har dokumenterats i de interna anvisningarna: Barnets väg till förskola, Barnets väg från förskola till grundläggande utbildning samt Grunder för övergången från förskoleundervisningen till undervisningen som förbereder för den grundläggande utbildningen gällande elever med annan språklig eller kulturell bakgrund.
- Förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen har en gemensam verksamhetsplan för elevvården och varje enhet har en egen plan för den gemensamma elevvården.
- För att nå målen utnyttjas yrkesövergripande samarbete. Strukturerna och förfaringssätten skapas enhetsvis eller områdesvis.

4. Mål för undervisningen och det pedagogiska genomförandet i den tvååriga förskoleundervisningen

Det pedagogiska målet för förskoleundervisningen är att främja barnens lärande och välbefinnande samt deras mångsidiga kompetens. Förskoleundervisningen är helhetsskapande och består av lärhelheter av olika omfattning som genomförs på olika sätt. Lärhelheterna ska planeras och genomföras utgående från barnens intressen och de gemensamma mål för undervisningen som beskrivs i dessa grunder. Målen i anslutning till mångsidiga arbetssätt, pedagogisk dokumentation, utvärdering av undervisningen och lärområdena är mål för undervisningen. I genomförandet av förskoleundervisningen ska man dessutom beakta de allmänna målen för den tvååriga förskoleundervisningen samt målen för verksamhetskulturen och för att främja barnens mångsidiga kompetens som beskrivs i tidigare kapitel.

I förskoleundervisningen ska man tillämpa en pedagogik som lämpar sig för småbarnspedagogik och med vilken man under hela dagen värnar om barnens möjligheter till lärande och deras välbefinnande. Läraren inom förskoleundervisning har ansvar för förskoleundervisningens planering, genomförande, utvärdering och utveckling i enlighet med den lokala läroplanen för försöket. Det är viktigt att hela personalen inom förskoleundervisningen känner till läroplanens mål och tillsammans arbetar för att uppnå dem.

Barnen som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning kan vara till och med under fem år och upp till sju år gamla. Åldersskillnaderna mellan barnen och skillnaderna i den individuella utvecklingen ska tas i beaktande i all verksamhet. Därtill ska man beakta att barnen har varierande erfarenheter av lärande och verksamhet som är karakteristiskt för småbarnspedagogiken. I planeringen av undervisningen ska man utgå från barnens intresseområden, kunnande och deras färdigheter som kontinuerligt utvecklas, samt från behovet av att erbjuda varje barn lämpligt med utmaningar. Barn i olika åldrar kan delta i gemensamma grupper i försöket.

De flesta barn som deltar i tvåårig förskoleundervisning får utöver förskoleundervisningen även småbarnspedagogik. För att barnens dagar pedagogiskt sett ska vara av hög kvalitet och enhetliga är det viktigt att personalen inom förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken kommer överens om de praktiska rutinerna i vardagen samt planerar och utvärderar verksamheten tillsammans.

4.1. Mångsidiga arbetssätt

Handledd och spontan lek samt åskådliggörande arbetssätt som främjar barnens aktivitet och kreativitet utgör en väsentlig del av verksamheten i den tvååriga förskoleundervisningen. Valet och användningen av arbetssätt ska styras av förskoleundervisningens uppdrag och mål och av barnens behov, förutsättningar och intressen. Genom att använda mångsidiga arbetssätt ska man stödja barnens växande och lärande och utvecklingen av deras mångsidiga kompetens (kapitel 2.6) samt stärka deras sociala färdigheter.

Arbetssätten i förskoleundervisningen är både verktyg och föremål för lärandet – färdigheter som utvecklas småningom och som barnen behöver under sin lärstig. Därför är det viktigt att läraren handleder barnen att pröva och använda olika arbetssätt i grupper, parvis och självständigt. Arbetssätt som grundar sig på lek samt upplevelsebaserade och aktiverande arbetssätt ger barnen upplevelser och stärker deras motivation att lära sig. Målet är att barnen använder alla sina sinnen, rör på sig, utvecklar sitt minne och sin fantasi och njuter av att komma till insikt. När man arbetar tillsammans ska barnen uppmuntras att fråga, undra, utforska, dra slutsatser och lösa problem samt att agera målinriktat mot det gemensamma målet. Barnen ska också ges möjligheter att pröva på olika saker och arbeta självständigt.

Barnen ska få delta i planeringen av verksamheten och valet av arbetssätt och utföra olika slag av uppgifter. Det främjar barnens delaktighet i vardagen och stöder utvecklingen av barnens

förmåga att ta initiativ och ansvar. Lärandet främjas av att barnen är med och funderar över arbetets målsättningar och att de vet vad som förväntas av dem. De gjorda valen och slutresultaten utvärderas tillsammans.

Arbetsfärdigheterna hos barnen som deltar i förskoleundervisningen håller ändå först på att utvecklas, alltså ansvarar läraren för att barnen får erfarenhet av och handledning i arbetssätt som lämpar sig för olika kunskaps- och färdighetsområden. Centrala arbetssätt är sådana där barnen får leka, iaktta, utforska och vara fysiskt aktiv. Olika arbetssätt bidrar också med variation till barnens dagar och veckor. Till exempel efter livlig lek behöver barnen möjligheten att lugna sig och koncentrera sig på att arbeta på något annat sätt.

För barnet är leken ett naturligt sätt att agera och gestalta världen. Olika lekar främjar barnens utveckling och välbefinnande och ger barnen möjligheter att hitta på samt öva och lära sig nya saker. Då barnen leker skapar de till exempel en fantasivärld som leken bygger på, intar olika roller och gör upp regler och lekarna blir på det här sättet viktiga lärmiljöer för barnen. Därför är lek i olika former central i förskoleundervisningen.

Det är lärarens och den övriga personalens uppgift att trygga förutsättningarna för lek samt att delta och handleda och berika leken på ett pedagogiskt och genussensitivt sätt. Det är viktigt att se till att varje barn har möjlighet att vara delaktigt i de gemensamma lekarna. I förskoleundervisningen ska man uppmuntra barnen att ta initiativ då man leker och handleda dem att ta hänsyn till andra i leken. Man ska stödja utvecklingen av barnens färdigheter att leka. Utöver barnens egna lekar ger lekar som man skapat tillsammans och som pågår en längre tid goda möjligheter att genomföra olika lärhelheter. Då man utvecklar lekens innehåll och skapar den värld som leken bygger på kan man på ett naturligt sätt kombinera olika arbetssätt, såsom drama, rörelselekar och lekfullt läsande och skrivande. Temana för leken kan variera enligt barnens egna intressen från allvarliga ämnen och aktuella teman till att man hittar på roligheter tillsammans.

Att utforska saker vid sidan av leken är ett centralt arbetssätt i den tvååriga förskoleundervisningen. Då man undersöker tillsammans ska man sträva efter att välja ett fenomen som lyfts fram ur barnens lekar, diskussioner och frågor. Man ska sporra barnen att ställa frågor, dra slutsatser och hitta lösningar på problem i vardagen och testa dem. Till ett undersökande arbetssätt och lärande hör att iaktta, formulera frågor, söka information, pröva på olika saker, hitta på lösningar samt dokumentera och presentera resultat. Då man dokumenterar och presenterar resultaten synliggör man barnens tankar och utvecklingen av deras kunskaper samt stärker barnens upplevelse av delaktighet.

Användningen av mångsidiga arbetssätt förutsätter att lärmiljöerna i tillräcklig omfattning innehåller material, audiovisuella hjälpmedel och redskap som lämpar sig för lek och lärande samt möjligheter att använda digitala verktyg. En systematisk användning av digitala verktyg och program berikar lärandet och leken. Mångsidiga lärmiljöer som innehåller erbjudanden ger möjlighet att differentiera verksamheten, förbinda sig till en långvarig lek och repetera det som barnen har lärt sig. Upplevelser av att lyckas och uppmuntrande respons i anknytning till arbetssätten bidrar till att utveckla en positiv självkänsla hos barnen. Målet är att barnens vilja att försöka och att lära sig stärks och att de förlitar sig på sin förmåga att lära sig nya saker.

Arbetsätten ska utvecklas tillsammans utgående från personalens självvärdering och responsen från barnen och vårdnadshavarna.

4.2. Pedagogisk dokumentation

Pedagogisk dokumentation är en central del i planeringen och genomförandet av förskoleundervisningen samt i utvärderingen och utvecklingen av verksamheten. Den pedagogiska dokumentationen är en kontinuerlig process där man genom iakttagelser, sammanställning av dokument och tolkningen av dem granskar och utvärderar den pedagogiska verksamheten. Dokumenten kan vara anteckningar, fotografier, barnens arbeten eller till exempel videor på de gemensamma aktiviteterna. Målet för dokumentationen är att sammanställa information om förskolegruppens verksamhet och om respektive barns utveckling och lärande

samt tänkande och intresseområden. Med hjälp av dokumenten kan läraren synliggöra barnets lärande och utveckling och samtidigt motivera barnet att lära sig.

Pedagogisk dokumentation är en del av lärarens och den övriga personalens arbete och en del av dokumentationen är avsedd att endast användas av personalen i deras arbete. Barnen deltar i dokumentationen enligt sina egna färdigheter och de ska handledas att sammanställa dokument över sådant som är viktigt för dem själva. Med hjälp av dokumenten som förskolegruppen tillsammans valt och barnens personliga dokumentation kan man på ett åskådliggörande sätt berätta om förskoleundervisningens verksamhet för vårdnadshavarna. På det här sättet får även vårdnadshavarna delta i att utvärdera och utveckla verksamheten samt komma med idéer.

Med hjälp av en systematisk dokumentation lär sig lärarna och den övriga personalen att känna de enskilda barnen, förstå deras sociala relationer och samverkan mellan barngruppen och personalen. Syftet med den pedagogiska dokumentationen är att bidra till att verksamheten kan genomföras utgående från barnet. Systematisk pedagogisk dokumentation behövs också vid genomförandet av stödet för barnets växande och lärande (kapitel 5) och elevvården (kapitel 6). I den pedagogiska dokumentationen i förskoleundervisningen ingår en plan för barnets lärande, en plan för lärandet inom intensifierat stöd och en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas om barnet får särskilt stöd. Informationen som fås med hjälp av dokumentationen används för att kontinuerligt utveckla verksamhetskulturen, lärmiljöerna, arbetssätten och rutinerna för utvärderingen i enlighet med målen för förskoleundervisningen.

4.3. Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

Utvärderingen utgör en viktig del av förskoleundervisningen[59]. I förskoleundervisningen har utvärderingen två syften: den används som hjälp för att planera och utveckla undervisningen och för att stödja varje barns välbefinnande, växande och lärande. Utvärderingen är en helhet bestående av iakttagelser, dokumentation, slutsatser och respons, som utöver lärarna även den övriga förskolepersonalen samt barnen och barnens vårdnadshavare ska delta i.

Förskoleundervisningens uppdrag är att tillsammans med vårdnadshavarna främja barnets förutsättningar att utvecklas och lära sig[60]. För att undervisningen ska vara målinriktad och stödja barnets utveckling förutsätts att läraren får information om barnens tidigare uppväxtmiljö, utveckling, lärande och intressen. Barnens vårdnadshavare, tidigare personal inom småbarnspedagogik och barnen själva kan ge den här informationen. Det är viktigt att läraren också får information om eventuell stöd som barnet har fått samt barnets behov av stöd i småbarnspedagogiken som barnet deltagit i före förskoleundervisningen. Läraren ska använda informationen för att planera barnets individuella mål i samråd med vårdnadshavaren och barnet. En plan för barnets lärande kan användas som hjälp vid planeringen. I planeringen, genomförandet och utvärderingen ska man ta i beaktande att målen som ställts upp i läroplanen är mål för undervisningen och att man i förskoleundervisningen inte ställer upp allmänna mål för barnens kunskande.

Läraren och den övriga personalen som handleder barnen ska följa upp varje barns utveckling och lärande under förskoleåren. Föremålen för uppföljningen ska vara barnets arbete, beteende och hur lärandet framskrider inom olika kunskaps- och färdighetsområden[61]. Uppföljningen ska basera sig på kontinuerliga iakttagelser och mångsidig dokumentation. Barnens alster och beskrivningar av sina egna erfarenheter ska utgöra en del av iakttagelserna och dokumentationen. Också vårdnadshavarens iakttagelser av sitt barns lärande och välbefinnande är värdefulla. Läraren ska utgående från uppföljningsinformationen och utvärderingen som baserar sig på den utveckla undervisningen, lärmiljöerna och det eventuella stödet som barnen får.

Läraren och den övriga personalen som handleder barnen ska varje dag ge sporrande och uppmuntrande respons till barnen om deras styrkor och om områden som de behöver utveckla. Den dokumentation som har samlats används så att varje barn kan observera sina framsteg. På det här sättet utvecklar barnen en positiv uppfattning om sig själva som lärande individer. Det är

viktigt att vårdnadshavarna ofta får respons om sitt barns arbete, beteende och framsteg i lärande, så att de för sin del kan stödja sitt barn[62].

I förskoleundervisningen ska man utveckla barnens förutsättningar för självvärdering[63]. Barnen ska uppmanas att beskriva vad de tycker om i förskolan, vad de enligt egen åsikt lyckats med och vad de skulle vilja lära sig i fortsättningen. Läraren ska också uppmanas barnen att fundera över hur gemensamma aktiviteter har lyckats. Självvärderingsförmågan som småningom utvecklas under barnens lärtid, utgör en del av förmågan att lära sig.

När barnet börjar i första klass är det viktigt att läraren i den grundläggande utbildningen har tillgång till nödvändiga uppgifter om varje barns arbete, växande och lärande i förskolan. Det här säkerställs genom samarbete mellan förskolan, skolpersonalen, vårdnadshavarna och barnen. Vid överföringen av information kan dokument som beskriver barnets framsteg i förskolan och planen för barnets lärande eller IP som utarbetats i förskolan utnyttjas. Försökskommunen bär ansvar för att utveckla fungerande praxis för övergångarna (beskrivs närmare i kapitel 3.3). Vid överföring av information ska gällande föreskrifter iakttas.

Lärarna ska använda utvärderingsinformation och dokumentation om barnens växande och lärande för pedagogisk planering och för att vidareutveckla undervisningen. Respons från barnen och vårdnadshavarna ska beaktas då man utvecklar verksamheten.

När de båda läsåren avslutas kan barnen ges ett intyg över deltagande i den tvååriga förskoleundervisningen[64]. Intyget ges på begäran av vårdnadshavaren. I intyget antecknas intygets namn, försökskommunens namn, skolans/daghemmets namn, barnets namn och personbeteckning samt datum för när intyget ges. På intygen ska också finnas en anteckning om att de är utformade i enlighet med de grunder för läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning som Utbildningsstyrelsen fastställt 5.2.2021. Intyget kan innehålla en allmän beskrivning av förskoleundervisningen. Intyget ska inte innehålla beskrivningar av barnets personlighet, lärande eller arbetssätt.

Utvärdering och utveckling av verksamheten under försöket

Genomförandet av försöket med den tvååriga förskoleundervisningen följs upp och utvärderas på nationell och lokal nivå. Försökskommunen ska delta i extern utvärdering av sin verksamhet i enlighet med försökslagstiftningen[65]. Utöver extern utvärdering och forskning ska försökskommunerna även själva utvärdera den tvååriga förskoleundervisningen[66]. Anordnandet av tvåårig förskoleundervisning är ett nationellt betydande försök och därför utgör målinriktad utvärdering och utveckling av den egna verksamheten en del av försöket och förutsätter planering och ledning direkt då försöket inleds. Försökskommunen ansvarar för vilka metoder som används för att utvärdera verksamheten och för personalens självvärdering under försökets gång. Syftet med utvärderingen är att ta fram information om kvaliteten på förskoleundervisningen, hur försöket har lyckats och vilka utvecklingsområden det finns med anknytning till tvåårig förskoleundervisning.

[59] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 22 § 2 mom. och Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 14 § 2 mom.

[60] Statsrådets förordning (422/2012) 5 §

[61] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 22 § 1 mom.

[62] Förordning om grundläggande utbildning (852/1998) 10 § 1 mom.

[63] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 22 § 1 mom.

[64] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 22 § 2 mom.

[65] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 10 § 1 mom.

[66] Lag om grundläggande utbildning 21 § 2 mom. (1296/2013)

4.4. Lärområden i den tvååriga förskoleundervisningen

Lärområdena baserar sig på mål för undervisningen som hör samman med olika kunskaps- och färdighetsområden och som är väsentliga i förskoleundervisningen. Även om målen för mångsidig kompetens har beaktats då lärområdena har utformats, är det viktigt att läraren tar dem i beaktande då undervisningen planeras. Målen för lärområdena är mål som ska styra lärarens arbete. För att säkerställa kontinuiteten i lärandet och en enhetlig dag för barnet är det viktigt att hela personalen känner till målen för lärområdena och de övriga målen för undervisningen som fastställs i kapitel 4 (Mål för undervisningen och det pedagogiska genomförandet i den tvååriga förskoleundervisningen).

Lärområdena som beskrivs i detta kapitel har delats in i fem helheter och de är:

- Språkens rika värld
- Mina många uttrycksformer
- Jag och vår gemenskap
- Jag utforskar min omgivning
- Jag växer, rör på mig och utvecklas.

Varje helhet innehåller mål som har både didaktiska och pedagogiska syften som hör samman med varandra. När lärhelheter planeras i förskoleundervisningen ska läraren, i enlighet med principen om en helhetsskapande undervisning, kombinera målen och innehållet i lärområdena på ett pedagogiskt ändamålsenligt sätt.

En annan faktor som vid sidan av lärområdena är viktig för planeringen och genomförandet av undervisningen är barnets intresseområden. Information om barnets intressen får man bland annat genom att iaktta barnens aktiviteter och genom att prata med barnen och deras vårdnadshavare. Även personalen inom småbarnspedagogiken som barnet tidigare deltagit i har information om barnets intresseområden. Läraren använder informationen som samlats in när verksamheten planeras för barngruppen och vid det individuella stödet för barnets lärande. Barnets intresseområden ändras och varierar under förskoleundervisningens gång och därför är iakttagelserna och de gemensamma diskussionerna viktiga under hela förskoleundervisningen.

En förskoleundervisning som utgår från barnet beaktar barnets intressen. Då barnet får lära sig olika saker och teman som intresserar hen blir hen motiverad att lära sig och känna glädje över sitt lärande. Samtidigt upplever barnen att deras tankar är viktiga. Lärarens uppgift är också att handleda barnen att pröva på och lära sig olika färdigheter och kunskaper i enlighet med lärområdena. Man ska tillsammans med barnen bekanta sig med lärområdenas innehåll och diskutera vad de innebär.

Förskoleundervisningen är helhetsskapande undervisning som genomförs i form av lärhelheter. Hur lång tid som används för varje lärhelhet och hur de genomförs varierar beroende på ämnesområdet, situationen och på hur barnens lärande framskrider. Barnen ska under lärarens ledning delta i planeringen av lärhelheterna och i utvärderingen av genomförandet inom ramen för sina egna tilltagande färdigheter. Det är viktigt att varje barn har möjlighet att lära sig och att hen får arbeta i egen takt och utveckla sina färdigheter i mångsidiga lärmiljöer i samverkan med andra barn, läraren och den övriga personalen. Syftet med lärhelheterna är att erbjuda varje barn nya och inspirerande lärupplevelser och möjligheter att arbeta med uppgifter som innehåller lämpliga utmaningar i lärandet. Barnens olika behov av stöd ska beaktas i undervisningen och barnen ska ges tillräckligt stöd genast när behov uppstår.

4.4.1. Språkens rika värld

I förskoleåldern blir språket allt mera ett verktyg för tänkande, kommunikation, för olika sätt att uttrycka sig samt för att lära sig och inhämta information. Det innebär att språket blir ett verktyg som barnen använder för att strukturera sin vardag och forma sin världsbild. Språket ger barnen nya möjligheter att påverka, delta och vara aktiva aktörer.

De språkliga kunskaperna och färdigheterna hos barnen som deltar i den tvååriga förskoleundervisningen är mycket varierande. Genom att differentiera undervisningen ska man erbjuda varje barn lämpliga utmaningar och glädje över att lära sig nya saker. I förskoleundervisningen ska barnens intresse och nyfikenhet för språk samt för att producera och tolka texter stärkas. Då man stöder språkutvecklingen utvecklas även barnets multilitteracitet (kapitel 2.6). Språkutvecklingen har också samband med följande delområden inom mångsidig kompetens: förmåga att tänka och lära sig, kulturell och kommunikativ kompetens samt digital kompetens. I förskoleundervisningen ska barnet regelbundet få uppmuntrande respons på sin förmåga att använda språket och på sin förmåga att kommunicera. Den positiva responsen är viktig för barnens lärande och motivation.

I förskoleundervisningen ska varje barn få stöd för att utveckla sina färdigheter i undervisningsspråket. I undervisningen ska man ta hänsyn till att barnen lever i olika språkliga miljöer och att de kan tillägna sig flera olika språk samtidigt. Språkbruket och sättet att kommunicera varierar mellan hemmen och i flera hem kan det talas olika språk. I förskoleundervisningen ska språklig och kulturell mångfald synliggöras i samarbete med vårdnadshavarna, vilket stöder utvecklingen av barnens språkliga identiteter. Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald i förskoleundervisningen behandlas i kapitel 4.5.

Med tanke på språkinläringen är det viktigt att vara medveten om att barn i samma ålder kan befinna sig i olika skeden av språkutvecklingen inom olika delområden. **Barnens språkliga identiteter** (figur 1) utvecklas när de får stöd och handledning inom de centrala delområdena för språkliga kunskaper och färdigheter.

Figur 1. Språkutvecklingens centrala delområden i förskoleundervisningen

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens **språkliga kunskaper och färdigheter** samt deras **språkliga identiteter**.

En mångsidig språk- och textmiljö stöder barnens språkliga utveckling. Barnen ska ha tillgång till mångsidiga sätt att lyssna, läsa och betrakta. I undervisningen ska man använda olika slags texter, såsom barnlitteratur, fackböcker för barn, tidningar, nätbaserade texter och ljudböcker. Läraren och den övriga personalen ska läsa för barnen och berätta historier för dem och barnen ska uppmuntras att hitta på egna berättelser. Barnens berättelser, ramsor och verbala budskap ska dokumenteras. Utvecklingen av multilitteraciteten stöds i och med att man i förskoleundervisningen i enlighet med det vidgade textbegreppet och vid sidan om talat språk ska använda bland annat visuella, auditiva och audiovisuella meddelanden och texter. Lärarmiljöerna ska planeras så att de ger barnen goda möjligheter att iaktta och utforska språk: läsa, tala och skriva samt bredda sitt ordförråd. Barnen ska lära sig ett ändamålsenligt penngrepp och att använda tangentbord och andra digitala verktyg för sitt skrivande.

Detaljerade mål

Förmågan att kommunicera stärker barnens upplevelser av att de blir hörda och att deras initiativ blir bemötta. Utvecklingen av förmågan att kommunicera stöds genom att barnen uppmuntras att kommunicera med varandra och med personalen. Barnen ska få öva sig i att ställa frågor, lära sig att be om något, förhandla och att fungera i olika situationer. I undervisningen kan man använda olika aktiverande arbetssätt, till exempel drama.

Genom en mångfald av språkliga modeller stöder man barnens **förmåga att förstå språk**. Genom att systematiskt verbalisera och diskutera med barnen och behandla olika typer av texter stöds utvecklingen av barnens ordförråd. I förskoleundervisningen ska språkbruket vara beskrivande och exakt. Barnets förmåga att förstå språk ska vid behov stödjas med hjälp av bilder, föremål och tecken.

Barnens **förmåga att producera tal** ska stärkas genom att barnet handleds att berätta och diskutera i olika situationer. I gemensamma diskussioner utvecklas barnens färdigheter att ställa frågor, dra slutsatser och bedöma vad de hört. I undervisningen kan man öva på att koncentrerat lyssna och föra en dialog samt öva på intonation och på att talet är flytande och förståeligt.

Barnens **förmåga att använda språket** ska stärkas genom att man iakttar hur språket används i olika situationer. Genom att barnen får bekanta sig med olika texter stöds förmågan att använda språket och förmågan att uppfatta skillnader mellan talat och skrivet språk. Barnen ska handledas att berätta, beskriva och förklara samt att uttrycka sina åsikter och leva sig in i olika texter.

Utvecklingen av barnens **språkliga minne och ordförråd** ska stödjas till exempel med ramsor och sånglekar, att leka med språket, benämna och att använda beskrivande ord och nya begrepp. Genom att läsa olika slags texter, berätta historier och tillsammans diskutera det som man läst hjälper man barnen att förstå läsningens betydelse, vilket främjar motivationen att lära sig. Med hjälp av lärarens modeller och olika övningar får barnen erfarenheter av hur tal kan omvandlas till skrivet språk och hur skrivet språk kan omvandlas till tal.

Att iaktta olika språk i närmiljön och barnets förmåga att uppfatta sitt eget språkliga uttryck stöder utvecklingen av barnens **språkliga medvetenhet**. Läraren ska öka barnens intresse för talat och skrivet språk samt även för att läsa och skriva. Genom att iaktta och undersöka språk ska barnens uppmärksamhet styras från ordens betydelse till språkets former och strukturer, bland annat till bokstäver, ord, stavelser och ljud. Barnen ska handledas att lekskriva och lekläsa. Barnen ska uppmuntras att tillsammans och på egen hand känna igen och på olika sätt producera bokstäver, ord och texter utgående från sina färdigheter och intressen i sammanhang som är meningsfulla för dem. De ska spurras att uttrycka sig själva och föra fram sina tankar genom att producera muntliga, skriftliga samt audiovisuella texter. För att producera text utnyttjar man både förmågan att skriva för hand och med hjälp av digitala verktyg. I undervisningen kan man använda till exempel sånger och lekar på andra språk samt tecken.

4.4.2. Mina många uttrycksformer

Barnens förutsättningar för lärande, sociala och kommunikativa färdigheter och positiva självbild stärks när de lär sig att strukturera omvärlden. Dessa färdigheter utvecklas när barnen får utforska, tolka och öva att uttrycka sig och världen på olika sätt. I olika uttrycksformer uppfylls olika skeden av att gestalta, genomföra och tolka.

Inom förskoleundervisningen ska varje barn ha möjlighet till konstnärliga upplevelser, erfarenheter och att uttrycka sig själva. Olika uttrycksformer lyfter fram barnens tänkande, känslor och sätt att gestalta och uppleva världen. Att öva sig på olika uttryckssätt stöder välbefinnandet och utvecklingen av koncentrationsförmågan samt kommunikations-, problemlösnings- och självregleringsförmågan. Då barnen övar på olika sätt att uttrycka sig stärks deras förmåga att lyssna och agera målmedvetet och ge respons åt varandra. Man ska särskilt fästa uppmärksamhet vid att stärka uttrycksförmågan hos de yngre barnen. Samtidigt stärks deras möjligheter att delta och bli hörda.

Förskoleundervisningen uppdrag är att utveckla barnens uttrycksförmåga genom träning av grundläggande färdigheter i att uttrycka sig genom **musik, bildkonst, slöjd samt verbalt och kroppsligt**. När barnen får bekanta sig med olika kultur- och uttrycksformer stärks deras förmåga att delta och påverka och multilitteraciteten utvecklas. Användningen av olika uttrycksformer i förskolans vardag och i samband med festligheter ger möjligheter att lyfta fram den kulturella mångfalden och glädjas över den.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

I förskoleundervisningen ska barnen uppmuntras och handledas i att använda olika uttrycksformer. Undervisningen ska planeras så att barnen får upplevelser av konst och erfarenheter av en kreativ process bestående av planering, genomförande och utvärdering. Verksamheten ska utgå från barnens förmågor, iakttagelser och upplevelser. Barnen ska uppmuntras att berätta om sina idéer, sitt arbete och om sina olika erfarenheter i anknytning till dem. Slutprodukterna granskas tillsammans och de gemensamma aktiviteterna ska synas i lärmiljöerna. När barnen uttrycker sig och när arbetet dokumenteras ska man använda många olika slags material och redskap. Kulturutbudet i den närmaste omgivningen och lärmiljöerna ska mångsidigt utnyttjas i undervisningen. Att öva och pröva på konst, kultur och olika uttrycksformer förutsätter att verksamhetskulturen inom förskoleundervisningen utvecklas systematisk.

Detaljerade mål

Den musikaliska verksamheten i förskolan ska vara mångsidig och multisensorisk. Målet är att stärka barnens musikintresse och det egna förhållandet till musiken. Barnen ska ges möjlighet att upptäcka sina musikaliska färdigheter med hjälp av sång, dans, rörelser och genom att spela och skapa egen musik. Barnen ska få lära sig sånger och mångsidigt bekanta sig med olika musikstilar och instrument. Man ska leka, experimentera och improvisera med musik. Tillsammans med barnen ska man iaktta ljudnivå, ljudlängd, ljudstyrka och klangfärger i den musikaliska verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av grundrytm, ordrytm och av att använda kroppen som instrument. Undervisningen ska ge barnen erfarenheter av olika sätt att skapa musik tillsammans och av att öva inför mindre musikframföranden och uppträda.

I förskoleundervisningen ska barnen öva sig **att slöjda** med hjälp av många olika slags material och genom att använda olika arbetsredskap. Barnens intresse för slöjd ska väckas för att stärka deras förhållande till slöjdkulturen och deras positiva upplevelser av delaktighet. Barnen ska få pröva på att använda både hårda (t.ex. sten, trä, metall) och mjuka (t.ex. ylle, moss, tyg) material och lära sig de tekniker och basfärdigheter som behövs i användningen av dem. De ska uppmuntras att planera och skapa olika slöjdarbeten tillsammans med andra inom ramen för sin fantasi, sina intressen och sina färdigheter. Barnen ska med stöd av de vuxna planera och genomföra längre slöjdprocesser som framskrider logiskt och som är anpassade för yngre barns kunskapsnivå. Lokala hantverkstraditioner eller hantverkstraditioner som anknyter till barnens bakgrund samt återvinningsmaterial ska utnyttjas i arbetet.

Målet för **den visuella uttrycksförmågan** är att utveckla barnens förhållande till bildkonst, övrig visuell kultur och kulturarv. Barnen ska ha möjlighet att njuta av att skapa bilder samt få estetiska upplevelser och erfarenheter i anslutning till konst. Utvecklingen av barnens **visuella tänkande och visuella uttryck** ska stödjas i förskoleundervisningen genom att barnen får skapa, tolka och bedöma olika bilder. Innehållet i undervisningen ska planeras utgående från barnens erfarenhetsvärld och intressen. Barnen ska uppmuntras att skapa bilder på olika sätt, med olika verktyg och material. Förmågan att skapa bilder tränas multisensoriskt, till exempel genom att måla, bygga och skapa mediepresentationer. Utöver de bilder barnen själva producerar ska man också tillsammans studera konstverk, mediebilder, formgivning av föremål och olika objekt i naturen och den byggda miljön. Barnen ska handledas att tolka och beskriva sina tankar om de visuella budskapen. När man granskar bilder ska man fästa uppmärksamhet vid till exempel färg, form, material, upphovsman, i vilket sammanhang bilderna visas och vilka känslor de framkallar.

Barnen ska uppmuntras att uttrycka sig **muntligt och kroppsligt** med hjälp av lek och olika övningar. Målet är att barnen ska få erfarenheter av hur man kan leka med språket, rösten och kroppen och utveckla sina kommunikativa färdigheter och förmågan att uttrycka sig på ett mångsidigt sätt. Barnens fantasier, upplevelser och iakttagelser bearbetas gemensamt med hjälp av olika uttrycksformer och kommunikationssätt. I undervisningen ska man använda till exempel ramsor, dikter, sagor, berättelser, skådespel och annan litteratur som lämpar sig för verksamheten. Barnen ska få erfarenheter av att uttrycka sig spontant, av gemensamt planerade processer och av delaktighet i ett gemensamt framförande. Som uttrycksformer kan användas till exempel drama, ordkonst, dans och cirkus.

4.4.3. Jag och vår gemenskap

När barnen växer blir deras livsmiljö större. Utöver det egna hemmets värderingar, åskådningar, traditioner och rutiner möter barnen också andra sätt att tänka och handla. Förskoleundervisningens uppdrag är att stärka barnens förmåga att komma till rätta i ett samhälle och uppfatta mångfald. Lärområdet ska behandlas ur ett **historiskt och samhällligt perspektiv** samt ur ett **etiskt och åskådningsmässigt perspektiv**. Genom att fundera över närmiljöns historia och aktuella frågor riktas barnens intresse mot samhällsfrågor. Att reflektera över etiska val i vardagen, att utveckla sina emotionella färdigheter och att träna konstruktiv dialog stärker barnens kommunikativa färdigheter. Att bekanta sig med seder och bruk, religioner och andra åskådningar i närmiljön i kombination med andra övergripande mål stöder utvecklingen av barnens kulturella och kommunikativa kompetens samt förmågan att tänka och lära sig i anknytning till mångsidig kompetens. I undervisningen ska man samarbeta med vårdnadshavarna och vara lyhörd och visa respekt för varje familjs bakgrund, åskådningar och värderingar. Det är viktigt att temana behandlas så att barnet kan känna att hen är accepterad och trygg.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Målet är att stärka barnens intresse för samhällelig verksamhet, i synnerhet i närmiljön, och att stärka barnens delaktighet i sin verksamhetsmiljö. Barnen ska göras uppmärksamma på fenomen i nuet och de ska ges möjligheter att leva sig in i händelser och situationer i det förflutna samt fundera på framtiden. Barnen ska få lära sig att utveckla förmågan till käll- och mediekritik samt färdigheter i digital säkerhet. Undervisningen ska stödja barnens förmåga att tänka och agera etiskt samt utveckla deras emotionella färdigheter. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig såväl med sin egen som med andra religioner och åskådningar som finns representerade i den egna barngruppen eller i närmiljön, och med seder och bruk som kännetecknar dem. Barnen ska uppmuntras att fråga och de ska ges utrymme att fundera och undra. Lämpliga arbetssätt för den här helheten är diskussioner och metoder som ger barnen möjlighet att leva sig in i olika situationer.

Detaljerade mål

Tillsammans med barnen bekantar man sig med en person eller ett objekt i närmiljön ur ett **historiskt perspektiv**. Ämnet behandlas på ett åskådligt sätt genom att använda flera sinnen och olika uttrycksformer. Också andra historiska händelser, personer, kulturer och kulturarv som intresserar barnen kan tas upp i undervisningen. Som informationskällor kan man använda personer, föremål och platser i den närmaste omgivningen samt vårdnadshavarnas och mor- och farföräldrarnas sakkunskap om sitt eget kulturarv. I undervisningen kan man också bekanta sig med olika festligheter, berättelser, lekar och sånger med långa traditioner.

Barnens intresse för **samhällsfrågor** ska väckas med hjälp av diskussioner om aktuella frågor i närmiljön och samhället som intresserar barnen. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med medier och pröva att producera media på ett lekfullt sätt i en trygg miljö. Tillsammans med barnen funderar man kring medieutbudets innehåll och sanningsenlighet. I undervisningen ska man bekanta sig med barnens rättigheter utgående från FN:s konvention om barnets rättigheter. Regler för förskolegruppen skapas och utvecklas tillsammans med barnen. Samtidigt hjälper man barnen att förstå att regler i samhället är avtal som människor har gjort upp. Barnen ska ges möjligheter att få erfarenheter av att delta och påverka i sin närmiljö.

Förskoleundervisningen ska innehålla gemensam **etisk fostran** för hela gruppen. Den ska kopplas till barnens erfarenheter och till olika vardagliga situationer som är förknippade med känslor och etiska val. Barnen ska få hjälp med att lära sig identifiera sina känslor, handla vänligt och ansvarsfullt och att lösa konfliktsituationer som uppstår mellan barnen på ett konstruktivt sätt. Tillsammans med barnen ska man fundera över vänskap och respekt för andra, glädje och rädsla, könsrelaterade antaganden och hur man skiljer mellan rätt och fel. Man ska bland annat granska mångfalden av människor, kön och familjer. Naturliga arbetssätt för etisk fostran är förutom gemensamma diskussioner till exempel rollekar, sagor och medieinnehåll. Undervisningsmaterial och -program som utarbetats för att främja barns sociala och emotionella färdigheter kan utnyttjas i undervisningen.

Inom **åskådningsfostran** bekantar man sig tillsammans med de religioner och åskådningar som förekommer i barngruppen och i närmiljön. Irreligiositet granskas vid sidan av övriga åskådningar. Åskådningsfostran kopplas ihop med seder och bruk samt med fester under årets gång och under en människas livstid som har en religiös eller konfessionell innebörd. Målet är att hjälpa barnen att förstå och respektera både sina egna och andra barns och familjers olika åskådningsmässiga traditioner samt sedvänjor och uppfattningar som hänger ihop med dem. Barnen ska uppmuntras att fundera över olika livsfrågor tillsammans med andra och de ska ges möjligheter att förundra sig över livsfrågor till exempel genom lek, diskussion och kreativt uttryck. Åskådningsfostran ger barnen redskap att förstå begrepp och frågor som anknyter till religioner och åskådningar samt färdigheter att bygga upp sin egen kulturella och åskådningsmässiga identitet. I undervisningen kan man dra nytta av exempelvis besök av gäster och evenemang i närmiljön.

4.4.4. Jag utforskar min omgivning

Barnens omvärld – den närbelägna naturen och den byggda miljön samt de övriga lärmiljöerna i förskolan – erbjuder gott om resurser för barnens lärande. För att stödja barnens **matematiska färdigheter** och **teknologi- och miljöfostran** är det viktigt att i handledningen dra nytta av barnens egna iakttagelser och aktiviteter och de situationer som uppkommer i förskoleundervisningen. Matematiska aktiviteter utvecklar mångsidigt barnens färdigheter. Genom att värdesätta, fördjupa och strukturera barnens iakttagelser som berör omgivningen eller matematik stöder man barnens utveckling som tänkande och lärande individer. Då förmågan att iaktta fenomen i omgivningen och förmågan att förstå och använda olika begrepp utvecklas stöds barnets matematiska tänkande och det främjar även lärandet av andra färdigheter. Förskoleundervisningens uppdrag är att stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande och intresse för matematik. Den ska också stärka barnens naturkännedom och förhållande till naturen och göra dem bekanta med vardagsteknik. I förskolan ska barnen bekanta sig med undersökande lärande genom att iaktta och utforska omgivningen och genom att experimentera och dra slutsatser.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Förskoleundervisningen ska stödja utvecklingen av barnens matematiska tänkande. Barnen ska handledas att upptäcka matematiska egenskaper som förekommer i omgivningen och matematiskt tänkande ska synliggöras i vardagen. Undervisningen och verksamheten ska ge möjligheter att utveckla förståelse för begreppen tal och förändring, för geometriska begrepp samt för rymd och att utveckla mätkunskaper. Målet för undervisningen är att erbjuda barnen glädje över att komma till insikt och lära sig samt stödja de matematiska färdigheterna hos varje barn.

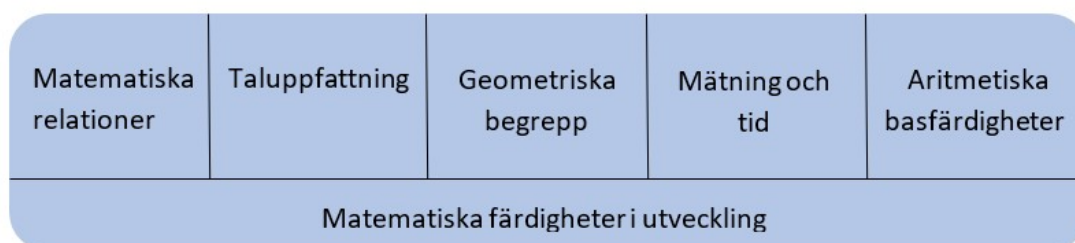
I undervisningen ska man iaktta naturen. Utvecklingen av barnens känsla för miljön och deras förhållande till naturen stöds genom att barnen får röra sig i naturen och utforska den. Barnen ska också handledas att iaktta hurdan teknik som finns i omgivningen och att pröva egna lösningar och motivera dem.

Undersökande arbetssätt och lärande har en central roll för utvecklingen av de matematiska färdigheterna och i teknologi- och miljöfostran. Barnen ska lära sig att jämföra, klassificera och sortera information utgående från observationer eller mätningar. De ska uppmuntras att dra slutsatser och hitta lösningar på vardagliga problem och att pröva olika lösningar. I undervisningen ska barnen öva sig att dokumentera med olika verktyg och att presentera resultat på olika sätt.

Detaljerade mål

Grunden för de matematiska färdigheterna läggs redan före skolålder. Barnets matematiska tänkande utvecklas då barnet lär sig att ur matematiska synvinklar iaktta sin omgivning och vad som händer runt omkring. Barnen ska spöras att utveckla sina **matematiska färdigheter och sitt matematiska tänkande** med hjälp av aktiverande övningar, genom lek i olika lärmiljöer och i vardagliga situationer. I undervisningen ska man tillsammans bekanta sig med matematiken samt med dess delområden och grundläggande begrepp på ett åskådligt sätt.

Barnen ska uppmuntras att fundera över och beskriva sina matematiska observationer i olika vardagliga situationer med hjälp av att läraren beskriver och sätter ord på företeelserna. Barnen ska uppmuntras att dela sina iakttagelser med varandra och på det sättet fördjupa det kollaborativa tänkandet, problemlösningsfärdigheterna och aktiviteten. Verksamheten ska planeras så att den erbjuder barnen möjligheter att lära sig och använda matematiska begrepp, klassificera, jämföra och rangordna saker och ting och att hitta och skapa lagbundenheter. Undervisningen ska omfatta lekar och uppgifter som utvecklar minnesförmågan och det logiska tänkandet. Undervisningen ska vara lekfull och man ska bland annat använda lekar, spel och berättelser samt digitala verktyg.

Figur 2. Centrala delområden för barnens matematiska utveckling i förskoleundervisningen

Delområdena för barnens matematiska utveckling är färdigheter som barnet ofta lär sig parallellt, och inte skilt för sig.

Matematiska relationer

Det matematiska tänkandet börjar med iakttagelser och att man sätter ord på dem och bildar begrepp. Man ska sätta begrepp på barnens egna och gemensamma iakttagelser och sätta namn på och känna igen de olika egenskaperna och man ska sträva efter att i undervisningen kategorisera de olika begreppen som hör ihop med iakttagelserna. Med tanke på utvecklingen

av de matematisk-logiska färdigheterna och problemlösningsfärdigheterna är det ändå relevant att barnen har många möjligheter att öva, jämföra, kategorisera samt ställa saker och föremål i ordningsföljd och finna och skapa regelbundenheter. Samtidigt övar man på att använda tillhörande begrepp som gäller plats och relation och att dra slutsatser. Barnens rumsuppfattning ska stödjas i vardagliga situationer och i leken. För barn som har ett annat förstaspråk än undervisningsspråket som används i förskolegruppen, är det särskilt viktigt att få stöd och öva begrepp som gäller plats och relation och att sätta ord på dem. Spel, lekar och uppgifter som utvecklar minnet stöder barnens lärande.

Taluppfattning

Taluppfattningen utvecklas redan under den tidiga barndomen. Utvecklingen av barnens taluppfattning ska i förskoleundervisningen stödjas genom att mångsidigt öva upp färdigheterna som anknyter till talföljder och genom att räkna med mindre antal. Färdigheten att räkna upp siffrorna ska stärkas bland annat med hjälp av fingrarna, sång eller lek. Man ska tillsammans med barnen som en del av verksamheten i vardagen öva på att räkna antal med hjälp av en samling av olika föremål eller bilder eller iakttagelser. De olika delarna ska adderas, subtraheras och delas samtidigt som man räknar antalen på nytt. Olika helheter och deras antal ska jämföras sinsemellan och placeras i ordningsföljd. Denna aktivitet stärker barnens förståelse för samband mellan räkneord och antal samt skapar grunden för att förstå att en talföljd bildar en följd av antal. I förskoleundervisningen ska man också öva på att kombinera räkneord och antal till siffersymboler samt placera dem i en talföljd. Barnet får en stadig grund för att utveckla sin taluppfattning då hen tillräckligt länge och genom aktiviteter samt med stöd av tal får öva på färdigheterna som anknyter till talföljder.

Geometriska begrepp

I geometri ska man bekanta sig med figurer, kroppar och deras egenskaper. Förmågan att uppfatta nivå och läge ska stödjas genom olika övningar. Barnen ska uppmuntras att undersöka och testa två- och tredimensionalitet hos föremål och lära sig därtill hörande plats- och jämförelsebegrepp, såsom framför, uppe, till vänster och till höger och varannan. För att stärka barnens geometriska tänkande ska barnen ges möjligheter att bygga, pyssla och modellera. Innehåll och formspråk som hör till geometri ska även utforskas med hjälp av rörelser och visuella aktiviteter samt kreativitet. Under lärarens ledning ska barnen bekanta sig med former i omgivningen och öva sig att känna igen och benämna dem.

Mätning och tid

Grundprincipen för att mäta etableras hos barnen genom övning och lek. Målen som anknyter till mätning ska granskas både när det gäller längd och storlek samt rymd och mängd. I förskoleundervisningen ska barnen pröva på att mäta både med kroppen och med olika redskap. I stället för standardiserade mätskalor ska man använda den egna kroppen och pedagogiska redskap. Mätningen ska kombineras med aktiviteter där man jämför och placerar saker i ordningsföljd och läraren ska stödja barnen när de mäter. I undervisningen tränas tidsbegrepp såsom ibland, i går och i morse. Man funderar tillsammans på tidsföljder till exempel genom att observera dygnstider och visuellt åskådliggöra dagsrytmen. Man övar på att kombinera tidsuppfattningen och förmågan att mäta i leken till exempel genom att uppskatta hastigheter och producera hög och låg fart.

Aritmetiska basfärdigheter

I förskoleundervisningen börjar man öva på att bilda och lösa additioner och subtraktioner. Man ska börja öva med låga antal och dra nytta av leken. Additioner och subtraktioner åskådliggörs och övas med hjälp av en samling av föremål, bilder eller iakttagelser samtidigt som man sätter ord på det man lär sig. Barnen ska handledas att förstå begrepp som anknyter till addition och subtraktion, såsom ett större än/ett mindre än. Målet är att barnet lär sig koppla samman addition och subtraktion med olika situationer i vardagen.

Miljöfostran i förskoleundervisningen ska ge barnen naturupplevelser och möjlighet att utforska och bekanta sig med växter, djur och naturfenomen. Barnets relation till naturen och positiva naturupplevelser ska stödjas i undervisningen. I undervisningen skapar man en grund för

en hållbar livsstil. Omgivningen iakttas med olika sinnen och med hjälp av audiovisuella hjälpmedel. Undervisningen kan också innehålla mindre experiment. Man ska diskutera iakttagelserna och öva sig i att klassificera information från sina observationer. Samtidigt övar barnen sig att använda begrepp som anknyter till naturen, att dra slutsatser och fundera över orsakssammanhang. Barnens kunskap om naturen används i undervisningen. Man övar tillsammans att hämta information om sådant som intresserar barnen. Barnen ska lära sig att värna om sin miljö och trivseln i miljön. Barnen ska handledas att respektera naturen och de växter och djur som finns där. Miljöfostran främjar utvecklingen i riktning mot en hållbar livsstil, vårdandet av naturen samt därtill hörande färdigheter. Sådana praktiska färdigheter är till exempel att inte skräpa ner då man gör utflykter i naturen, att lära sig måttlighet och sparsamhet, ansvarsfullhet som berör måltider, att spara energi och att minska på avfall till exempel genom sortering, reparation och återanvändning. Barnen ska samtidigt handledas att fästa uppmärksamhet vid effekterna av dessa handlingar. Det är viktigt att se till att barnen upplever att de genom sina egna handlingar kan påverka en hållbar livsstil utan att de behöver ta ett större ansvar för det än vad som är lämpligt för ett barn.

Tillsammans med barnen ska man iakttä och fundera på **tekniska lösningar** i vardagen, deras egenskaper och hur de fungerar. I undervisningen framhålls att teknik är resultatet av människans kreativitet. Barnen ska få bekanta sig med teknik genom att hitta på, pyssla och själva bygga olika konstruktioner och lösningar med olika material, även sådana som kan återvinnas och användas på nytt. Barnen ska uppmuntras att beskriva sina lösningar. Utöver redskapen i lärmiljöerna kan man till exempel använda barnens egna leksaker i undervisningen och fundera över hur de fungerar.

4.4.5. Jag växer, rör på mig och utvecklas

Förmåga att ta hand om sig själv och hantera vardagen ingår i den mångsidiga kompetens som är målet för förskoleundervisningen. Barnen behöver erfarenheter, information och reflektion för att deras upplevelse av att de klarar av och deras färdigheter inom detta område småningom stärks. I förskoleundervisningen närmar man sig lärområdet utgående från **fysisk aktivitet, kost- och konsumentvanor, hälsa samt trygghet och säkerhet**. Förskoleundervisningens uppdrag är att lägga grunden för en livsstil som värnar om hälsa, välbefinnande och fysisk aktivitet samt att utveckla barnens kunskaper om hälsa och säkerhet. Vidare ska förskoleundervisningen främja kost-, konsumtions- och hygienvanor som hör samman med en hållbar livsstil.

Allmänna mål för undervisningen inom denna helhet

Barnen ska få mångsidiga erfarenheter av att röra på sig och börja förstå sambandet mellan fysisk aktivitet, välbefinnande och hälsa. Undervisningen ska ge barnen möjligheter att utveckla sina motoriska och sociala färdigheter. Särskild vikt ska fästas vid att utveckla de perceptionsmotoriska färdigheterna som är viktiga med tanke på barnens allmänna förutsättningar för lärande genom fysiskt aktiverande lekar. Tillsammans med barnen ska man bekanta sig med hälsosam kost och fundera över dess betydelse som en del av vardagen. Barnen ska handledas att lära sig måttlig konsumtion och att ta hand om naturen. I undervisningen ska man fundera på hälsorelaterade faktorer och stödja barnens förmåga att sköta om sin hälsa. Genom att forma om lärmiljöerna kan man på många olika sätt främja barnens fysiska aktivitet och motoriska färdigheter.

I förskoleundervisningen ska man stärka barnens färdigheter som berör välbefinnande och trygghet och säkerhet. Barnen ska handledas att respektera och skydda sin egen och andras kroppar. Barnens socioemotionella färdigheter ska stödjas och utvecklas samt främjas genom positiva kamratrelationer och färdigheter att fungera i grupp. De socioemotionella färdigheterna och att styra dem samt atmosfären i gruppen är betydande bland annat för att minska mobbning och lösa olika konfliktsituationer. I förskoleundervisningen ska man fästa uppmärksamhet vid att varje barn och vuxen har möjlighet att bli hörd, att höra till gruppen och att genuint vara en del av gemenskapen.

I förskoleundervisningen ska barnen få information om hur man rör sig tryggt i närmiljön och i lärmiljöerna.

Detaljerade mål

Målet i förskoleundervisningen är att inspirera barnen **att röra på sig** på många olika sätt och känna glädje över att röra på sig under alla årstider. Med hjälp av fysisk aktivitet och lekar utvecklas barnens förmåga att fungera tillsammans med andra. Spel och lekar där man rör på sig utvecklar barnens matematiska och språkliga färdigheter. Samtidigt stärks deras kroppskontroll och förmågan att uppfatta sin kropp och dess olika delar i förhållande till det omgivande rummet, den använda tiden och kraften utvecklas. Utöver handledd fysisk aktivitet ska barnen också varje dag ges möjligheter att spontant röra på sig både inomhus och utomhus. I samarbete med vårdnadshavarna ska barnen spurras att röra på sig också på fritiden i olika lokaler och i olika förhållanden utomhus.

Grundläggande motoriska färdigheter som behövs i vardagen ska tränas mångsidigt och regelbundet i olika miljöer i förskoleundervisningen. Sådana färdigheter är balans- och rörelseförmåga och förmåga att hantera redskap. Barnen ska träna balans med hjälp av lekar där de övar att till exempel bromsa och finta eller genom att leka på en teknikbana. Rörelseförmågan främjas genom övningar där barnen ska rulla, klättra, springa och hoppa. Förmågan att hantera redskap tränas genom att barnen får knuffa och dra och använda olika redskap och bollar på olika sätt. Barnen ska dessutom inspireras att träna sin finmotorik med hjälp av spel och lekar som utvecklar fingerfärdighet och precision. Målet är att verksamheten ger alla barn möjligheter att delta och att lyckas och att den stöder barnens välbefinnande och funktionsförmåga.

I förskoleundervisningen ska måltidssituationerna, som skapar en rytm i den dagliga verksamheten, utgöra en lärmiljö som anknyter till mat som främjar välbefinnandet och hälsan samt till **kunnande om kost och matvanor**. Man ska tillsammans med barnen göra måltidssituationerna trivsamma och barnen ska få handledning i goda seder och en hållbar livsstil. Utöver den finländska matkulturen och de finländska sederna, bekantar man sig även med någon annan matkultur genom att utnyttja hemmens sakkunskap.

Man ska tillsammans med barnen undersöka reklam som riktas till barnen och fundera över betydelsen av **måttlig konsumtion**. Till exempel tolkningar av konsumtion och reklam som kommer till uttryck i barnens lekar och teckningar kan fungera som grund för konsumentfostran i förskolan. I förskoleundervisningen ska man bygga upp en grund för kunnande om cirkulär ekonomi som bygger på en hållbar användning av naturresurser, till exempel genom att tillsammans med barnen fundera över hur skräp och sopor blir råvaror eller genom att diskutera olika teman från ägande till sam användning och från engångsprodukter till reparation av produkter.

Barnen får lära sig förstå betydelsen av fysisk aktivitet dagligen, tillräcklig vila och att ha goda människorelationer **för välbefinnandet och hälsan**. Tillsammans med barnen ska man fundera över hälsa och sjukdomar och orsakerna till dem samt över människans möjligheter att påverka sin fysiska hälsa och sitt psykiska välbefinnande. Man diskuterar goda människorelationer och vilken betydelse de har för det psykiska välbefinnandet. I vardagliga situationer och i lekar ska barnen få öva att vara en god vän och ta hänsyn till andra samt att identifiera och behärska känslor. Tillsammans med barnen ska man diskutera mängden sömn och fysisk aktivitet och fundera över hur de inverkar på att man varje dag är pigg och mår bra. I undervisningen ska man söka information om hygien och som en del av vardagen i förskolan ska man öva grundläggande färdigheter i anslutning till hygien. I förskoleundervisningen ska barnen handledas till en positiv kroppssjälvkänsla och kroppsbild. Barnens nyfikenhet gentemot sexualitet och kroppen ska handledas på ett respektfullt och för barnets ålder lämpligt sätt.

Barnen ska i förskolan få information om sin rätt till ett **tryggt** liv, respektfullt bemötande och fysisk integritet. Man ska iaktta och fundera tillsammans med barnen över de vanligaste fysiska och psykiska risksituationerna i vardagen och i lärmiljöerna i förskolan. Målet är att stödja barnens fysiska, psykiska och sociala känsla av trygghet, ge dem färdigheter att be om och söka hjälp och att handla tryggt i de vanligaste vardagliga situationerna. Barnen ska uppmuntras att be om hjälp av en vuxen i problemsituationer i förskolan och om de upplever mobbning samt att berätta om sina bekymmer. I undervisningen tränas reglerna för hur man rör sig i trafiken och agerar tryggt i digitala miljöer på ett för åldern lämpligt sätt.

4.5. Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald

Utgångspunkten i grunderna för läroplanen är att de språkliga och kulturella aspekterna ska beaktas för varje barn som deltar i förskoleundervisningen. Barnens varierande språkliga och kulturella bakgrund och färdigheter ska ses som något som berikar mångfalden i gruppen. En språk- och kulturmedveten förskoleundervisning innebär att olika språk, kulturer och åskådningar knyts samman till en del av helheten i förskolan.

Enligt lagen om grundläggande utbildningen är undervisningsspråket i förskoleundervisningen svenska eller finska. Undervisningsspråket kan också vara samiska, romani eller teckenspråk. Undervisningsspråket kan också vara något annat språk, om det inte äventyrar möjligheterna att uppnå målen i läroplansgrunderna. Om andra språk används ska barnet också få stöd för sin modersmålsutveckling i svenska eller finska. I en särskild grupp kan förskoleundervisningen huvudsakligen eller helt ges på ett annat språk[67]. Informationen till vårdnadshavarna och olika centrala dokument ska finnas tillgängliga på undervisningsspråket enligt vad som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

Ett samarbete mellan lärare, vårdnadshavare och olika kultursamfund främjar kontinuiteten i barnens och familjernas kulturarv och stöder barnens möjligheter att ge uttryck för sin egen kulturella bakgrund. I två- och flerspråkiga miljöer ska barnen handledas att kommunicera med varandra.

Förskoleundervisning för samiska barn har som särskilt mål att stärka barnens samiska identitet och kännedom om sin kultur och ge barnen möjlighet att tillägna sig samiska traditioner och färdigheter. Samerna är ett urfolk som i enlighet med grundlagen har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur[68]. Närmiljön och samarbetet med vårdnadshavarna och den samiska gemenskapen ska tas till vara i undervisningen. Förskoleundervisningen kan ordnas på samiska eller som tvåspråkig språkbadsundervisning. När förskoleundervisning ordnas på något av de tre samiska språken, är undervisningens särskilda mål att stärka barnens förmåga att förstå och använda språket. Målet är att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i en samisk miljö, att lära sig samiska och att lära sig på samiska. Läraren ska i samarbete med vårdnadshavarna främja bevarandet av det samiska språk- och kulturarvet.

Förskoleundervisningen för romska barn har som särskilt mål att stärka barnens positiva identitetsutveckling och kännedom om sin historia och kultur samt öka barnens delaktighet i samhället. Utöver det ska man stödja barnens språkliga utveckling och stärka de romska språkens språkliga och kulturella arv i samarbete med barnens vårdnadshavare och den romska gemenskapen. Romerna har i enlighet med grundlagen rätt att utveckla sitt språk och sin kultur[69]. Barnen ska i mån av möjlighet ges undervisning i romani. I undervisningen i romani ska barnen bekanta sig med det romska språket och den romska kulturen, deras ordförråd ska utvidgas och de ska uppmuntras att använda språket i olika kommunikationssituationer.

Förskoleundervisning för **teckenspråkiga barn** genomförs i första hand i en skild grupp för teckenspråkiga eller i en grupp, som består av teckenspråkiga barn och barn som använder talat språk. Teckenspråket kan vara barnets modersmål, första språk eller andra språk. Barnen som använder teckenspråk kan vara döva, ha en hörselnedsättning eller vara hörande. Målet för förskoleundervisningen för teckenspråkiga barn är att stödja och stärka barnens språkliga och kulturella identiteter genom att ge dem möjlighet att använda och tillägna sig det finlandssvenska eller finska teckenspråket i samarbete med vårdnadshavarna. Målet är också att förbättra barnens förmåga att komma till rätta i olika språkmiljöer samt stärka teckenförrådet och kunskaperna i det finlandssvenska eller finska teckenspråket.

I förskoleundervisningen ska **flerspråkiga barn**, inklusive barn som har svenska och finska som hemspråk, få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Utvecklingen av kunskaperna i undervisningsspråket svenska eller finska ska främjas inom de olika områdena som barnets språkliga kunskaper och färdigheter omfattar, med hänsyn till barnens behov och förutsättningar. Med hjälp av mångsidiga kommunikationssituationer och lärmiljöer ska barnen ges möjligheter att använda och tillägna sig undervisningsspråket. Ett konkret språk och ett uttrycksförråd som används i vardagen ska vara utgångspunkten för att tillägna sig språket. Förmågan att förstå och producera språk ska knytas samman.

En del barn med **invandrabakgrund** blir bekanta med den finländska kulturen och det svenska eller finska språket först då de börjar i förskoleundervisningen. Förskoleundervisningen stöder barnets integration i det finländska samhället. Vårdnadshavarna ska informeras om den finländska förskoleundervisningens mål, innehåll och metoder. Tillsammans med vårdnadshavarna ska man diskutera om familjens språkliga miljö, språkval, formandet av en flerspråkig och mångkulturell identitet samt om betydelsen av modersmålet eller modersmålen och skedena i språkutvecklingen.

Vid försöksverksamhetsställena kan man stödja lärandet i undervisningsspråket hos barn med invandrabakgrund genom att ordna undervisning i svenska eller finska som andraspråk för dem. Undervisningen ska fortskrida målinriktat och vara pedagogiskt planerad och handledt verksamhet som grundar sig på barnens behov. Undervisningen ska genomföras i de dagliga kommunikationssituationerna i den tvååriga förskoleundervisningen och i samband med genomförandet av de olika lärområdenas innehåll.

I mån av möjlighet skapas även tillfällen där barnen kan använda och utveckla sina kunskaper i **sitt eget eller sina egna modersmål**. Det egna modersmålet och att lära sig svenska eller finska ligger till grund för barnets funktionella två- och flerspråkighet. Ansvaret för att upprätthålla och utveckla barnets modersmål – ett eller flera – och kultur ligger i första hand hos barnets familj.

Vid behov används tolk i diskussion med vårdnadshavare för att garantera ömsesidig förståelse.

I förskoleundervisning på två språk ska man följa beskrivningarna i kapitel 4.4 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014).

[67] Lag om grundläggande utbildning 10 § 1 mom. (1288/1999)

[68] Finlands grundlag (731/1999) 17 § 3 mom.

[69] Finlands grundlag (731/1999) 17 § 3 mom.

4.6. Mål för undervisningen och genomförandet i den lokala läroplanen för försöket

I den lokala läroplanen ska ingå ett kapitel som behandlar målen för och genomförandet av den tvååriga förskoleundervisningen.

I den lokala läroplanen för försöket ska följande beskrivas:

1. Arbetssätt och pedagogisk dokumentation i förskoleundervisningen. I beskrivningen ska man iaktta det som föreskrivs i kapitel 4.1 och 4.2 i grunderna. När kapitlet utarbetas kan man använda texten i kapitel 4 i grunderna.

Till den lokala läroplanen för försöket ska bifogas:

2. Grundernas kapitel 4.3 Utvärdering i förskoleundervisningen. Utöver texten från grunderna kan kapitlet innehålla preciseringar som gäller till exempel vilka tekniska system som används eller verksamhetssätten vid samtal mellan barnet, vårdnadshavaren och läraren.

3. Grundernas kapitel 4.4 Lärområden i förskoleundervisningen i sin helhet. Utöver texten från grunderna kan kapitlet innehålla tillägg som är resultat av lokalt pedagogiskt utvecklingsarbete.

Grundernas kapitel 4.5 Preciseringar gällande språklig och kulturell mångfald. Vid behov kan man göra lokala tillägg i kapitlet. Om enheterna som deltar i försöket ordnar förskoleundervisning på två språk ska man till den lokala läroplanen bifoga en beskrivning om förskoleundervisning på två språk enligt kapitel 4.4 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan (2014).

I eventuella lokala tillägg som görs ska man särskilt beakta de yngsta barnen som deltar i försöket.

Mångsidiga arbetssätt

- Inom Vasas tvååriga förskoleundervisning är viktiga verksamhetssätt lek, växelverkan samt känsla av gemenskap.
- Utvecklingen av barns färdigheter till lek stöds. Genom leken upplever, lär sig och övar barnet nya färdigheter.
- Barnen uppmuntras till mångsidiga och varierande situationer av växelverkan.
- Vid uppbyggandet av gemenskapen stöds utvecklingen av en positiv självkänsla hos barnen och tron på att lära sig nytt stärks. (positiv pedagogik)
- Vid planeringen av målen och verksamheten betonas barnets delaktighet. Det här möjliggör barnets inläring och gemensamma verksamhetssätt utvecklas.

Pedagogisk dokumentation

- Utgångspunkten för den verksamhet som utgår från barnet är en planmässig dokumentation av den pedagogiska verksamheten.
- En verksamhetsmodell för den pedagogiska verksamheten, planeringen, utvärderingen och dokumenteringen av förskoleundervisningen används. Utifrån den här verksamhetsmodellen dokumenteras och åskådliggörs förskoleverksamheten så att den blir synlig. Det här möjliggör att barnen och vårdnadshavarna blir delaktiga i utvärderingen, idéskapandet och utvecklandet av förskoleverksamheten.
- Årsplanen för förskoleundervisningen görs enhetsvis alltid för ett verksamhetsår åt gången.
- I Vasa används ett elektroniskt system, där barnets plan för förskoleundervisningen och blanketter för trestegsstödet dokumenteras. Blanketterna utgör grunden vid de samtal som förs med vårdnadshavarna. Vid behov deltar andra yrkessamarbetsparter i samtalen.
- Den gruppvisa planen för småbarnspedagogiken är ett verktyg för stödande av teamet för självvärdering, grupparbete och utvärdering av genomförandet av den pedagogiska verksamheten. Småbarnspedagogiken som kompletterar förskoleundervisningen planeras med hjälp av den gruppvisa planen för småbarnspedagogiken så att den stöder en enhetlig dag för barnet. Planerna utvärderas regelbundet vid teammöten.

Utvärdering som stöd för undervisningen och lärandet

- Utvärdering utgör en solid del av förskoleundervisningen. Utvärderingen genomförs mångsidigt av hela förskoleundervisningspersonalen, barnen och vårdnadshavarna. Utvärderingen leder till utveckling av den pedagogiska verksamheten och arbetsätten.
- Barnets utvecklingssamtal i förskolan sparas i ett elektroniskt system.
- Samtalen förs tillsammans med vårdnadshavaren regelbundet och vid behov med olika yrkesmässiga samarbetsparter.
- Teamets självvärdering och teamutvärdering.
- Barnens självvärdering genom olika metoder.
- Pedagogiska forum (pedagogiska team, daghemmens egna ledningsgrupper, pedagogiska kvällar, utvecklingsdagar).
- Utvecklingssamtal i arbetsgemenskapen.
- Till vårdnadshavarna riktas regelbunden utvärdering.

Lärområden i den tvååriga förskoleundervisningen

- Viktiga verksamhetssätt inom förskoleundervisningen är lek, naturfostran, språkmedvetenhet och rörelse i olika former samt inläring av sunda kostvanor.
- Enligt stadens strategi är Ett havsnära Vasa, Ett energiskt Vasa och Upplevelsernas Vasa gemensamma lärområden inom den grundläggande utbildningen, förskoleundervisningen och småbarnspedagogiken.
- Energifostran och en hållbar utveckling enligt planen för småbarnspedagogik.
- Inom förskoleundervisningen genomförs kulturstigen, i förskoleundervisningen ligger tyngdpunkten på mediekonst och kulturarv. Kulturstigen har planerats i samarbete med kultur- och bibliotekstjänsterna och olika aktörer inom kultur- och konstsektorerna.
- Informations- och kommunikationsteknisk utrustning (IKT) används i verksamheten enligt de pedagogiska grunderna. Inom förskoleundervisningen förenas IKT med lek. IKT-utrustningen används både i ledd verksamhet och i verksamhet utgående från barnen. Utrustningen och dess pedagogiska användningsmöjligheter studeras tillsammans med barnen. Barnen övar på att producera eget innehåll samt lär sig om trygga digitala miljöer.

Pedagogiska spel och applikationer som stöder barnets lärande och utveckling används också. Verksamheten dokumenteras med hjälp av IKT-utrustningen.

- Inom förskoleundervisningen används undervisnings- och kulturministeriets motionsrekommendationer för småbarnspedagogiken. Dessutom genomförs programmet Småbarnspedagogiken i rörelse inom enheterna. I Vasa pågår fram till 31.3.2022 småbarnspedagogikens projekt Fart på knattarna, som en del av Småbarnspedagogiken i rörelse.
- Anvisningen för åskådningsfostran har upprättats i samarbete med Vasa finska församling, Vasa svenska församling och Lillkyro områdesförsamling.

5. Stöd för barnets växande och lärande

I försöket med tvåårig förskoleundervisning iakttas de bestämmelser om barnets växande och lärande som i enlighet med lagen om grundläggande utbildning föreskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Närmare anvisningar för försökskommunerna har sammanställts i kapitlet 5.7.

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används den i förskoleundervisningen lämpligare termen stöd för växande och lärande i stället för termen stöd för lärande och skolgång som används i lagen om grundläggande utbildning. Stödet för växande och lärande och elevvården som beskrivs i kapitel 6 (Elevvård) ska bilda en helhet. I detta kapitel föreskrivs om stödet för lärande och skolgång som fastställs i lagen om grundläggande utbildning.

5.1. Principerna för stöd

Barn som deltar i förskoleundervisning omfattas av stöd för växande och lärande enligt lagen om grundläggande utbildning. Enligt lagen har barnen rätt att få tillräckligt stöd genast när behov uppstår[70]. Det finns tre nivåer av stöd för växande och lärande: allmänt, intensifierat och särskilt stöd. Stödformer som nämns i lagen om grundläggande utbildning är till exempel specialundervisning på deltid, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel. Stödformerna kan användas på alla nivåer av stöd, antingen enskilt eller samtidigt så att de kompletterar varandra. Stödet ska vara flexibelt, långsiktigt planerat och förändras enligt behovet av stöd. Stödet ska ges så länge, på den nivå och i den form som det behövs. Det är viktigt att behovet av stöd identifieras och att stöd för växande och lärande ges i ett tidigt skede för att förhindra att problemen växer och blir mera komplicerade.

Stödet för växande och lärande ska ordnas utgående från såväl det enskilda barnets som barngruppens styrkor respektive behov i anknytning till lärande och utveckling. Det är viktigt att i förskoleundervisningen se till att alla barn får uppleva att de lyckas i lärandet och som medlemmar i gruppen. Det stöder barnens positiva uppfattning om sig själva. Mångsidig respons och information om lärandet ska metodiskt användas för att uppmuntra och handleda barnen. På det viset blir barnen medvetna om hur lärandet framskrider.

Stödet för växande och lärande innebär både lösningar som berör hela gruppen och lärmiljöerna samt lösningar som möter barnens individuella behov. Särskild vikt ska läggas vid att lärandet framskrider så obehindrat som möjligt och att inlärningssvårigheter förebyggs och upptäcks i ett tidigt skede. Yrkesövergripande samarbete mellan lärarna, speciallärare, övrig förskolepersonal och andra sakkunniga är viktigt för att behovet av stöd ska upptäckas och när stödet planeras och genomförs. Vilka sakkunniga som ska delta i samarbetet avgörs från fall till fall.

Principen är att behovet av stöd ska bedömas och beslut om stöd enligt lagen om grundläggande utbildning fattas så fort som möjligt efter att förskoleundervisningen inletts. Ofta har barnets behov av stöd observerats redan innan förskoleundervisningen inletts. Samarbete mellan förskoleundervisningen, barnets tidigare småbarnspedagogik, rådgivningen och vårdnadshavarna bidrar till kontinuitet i barnets välbefinnande och lärande. Information om stödåtgärder som barnet eventuellt fått före förskolan ska utnyttjas i förskoleundervisningen.

När behovet av stöd bedöms ska först de befintliga arbetssätten, undervisningsarrangemangen och lärmiljöerna samt hur de lämpar sig för barnet granskas. Utifrån det bedöms om man genom att ändra på dem kunde hitta bättre pedagogiska lösningar för barnet.

Barnet ska i första hand ges stöd i den egna förskolegruppen genom olika flexibla arrangemang, om inte barnets bästa nödvändigtvis förutsätter att barnet flyttas till en annan grupp eller enhet. Om barnet utöver förskoleundervisning också använder andra tjänster inom småbarnspedagogiken, ska förskolepersonalen och den övriga personalen inom småbarnspedagogiken samarbeta i frågor som gäller stödet för barnets växande och lärande.

Det är viktigt att information om barnets behov av stöd och det stöd barnet fått i förskolan också överförs till den grundläggande utbildningen. Utbildningsanordnarna ansvarar för att skapa och utveckla smidiga rutiner för informationsöverföring.

[70] Lag om grundläggande utbildning 30 § 1 mom. (642/2010)

5.2. Samarbete med vårdnadshavaren i samband med stöd

Undervisningen och fostran ska ordnas i samarbete med vårdnadshavarna så att varje barn får undervisning, handledning och stöd enligt sin utvecklingsnivå och sina behov[71]. När ett barn har behov av stöd ökar betydelsen av samarbete med vårdnadshavaren. Förskolepersonalen ska känna till de lagar och bestämmelser som gäller samarbetet med vårdnadshavaren i anslutning till barnets stöd. Det är bra att informera alla vårdnadshavare om möjligheten att få stöd och om de centrala principerna för stöd. Barnen ska delta i samarbetet på ett ändamålsenligt och för dem lämpligt sätt.

Det är viktigt att förskolepersonalen kontaktar vårdnadshavaren genast om det framgår att ett barn har problem i utvecklingen eller lärandet eller om det finns risk för att barnets välbefinnande äventyras. Vårdnadshavaren ska ges tillräcklig information om till exempel hur barnets ärenden behandlas, hur uppgifter fås och lämnas ut samt om sekretessrelaterade frågor. Vårdnadshavaren ska uppmantras att för sin del stödja sitt barn i att nå sina mål. Målet är att handla i samförstånd med barnet och vårdnadshavaren. Det är bra att vårdnadshavarna vet att varken de eller barnet kan vägra att ta emot stöd för växande och lärande och att deras samtycke inte behövs för att bedöma behovet av stöd eller för att planera stödet. Barnet kan också behöva stöd inom den individuella elevvården. Detta stöd grundar sig på frivillighet och förutsätter vårdnadshavarens samtycke (se kapitel 6 Elevvård).

[71] Statsrådets förordning (422/2012)

5.3. Allmänt stöd

Förskoleundervisning av hög kvalitet lägger grund för barnets växande, lärande och välbefinnande. Svårigheter ska förebyggas till exempel genom olika slags arbetsätt och pedagogiska metoder, flexibel gruppindelning och samarbete mellan lärarna och den övriga personalen. Undervisningen ska ta hänsyn till både gruppens och det enskilda barnets behov.

Det första sättet att möta ett barns behov av stöd är allmänt stöd. Det innebär i allmänhet att enstaka stödåtgärder sätts in för att påverka situationen i ett så tidigt skede som möjligt. Allmänt stöd ska ges genast när behovet av stöd uppstår och det krävs inga särskilda undersökningar eller beslut för att påbörja stödet.

Att utvärdera behovet av stöd och ge det stöd som behövs ska ingå i all fostran och undervisning. Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och den övriga förskolepersonalen och i nära samarbete med vårdnadshavaren och barnet. Inom det allmänna stödet ska barnets behov av stöd mötas till exempel med hjälp av material och redskap som lämpar sig för barnets individuella behov samt undervisningsprogram som är avsedda för förskoleundervisningen och specialundervisning på deltid. En plan för barnets lärande kan användas i samband med allmänt stöd.

5.4. Intensifierat stöd

Ett barn som behöver regelbundet stöd eller flera olika former av stöd samtidigt ska utgående från en pedagogisk bedömning ges intensifierat stöd i enlighet med en plan för barnets lärande[72]. Intensifierat stöd ges då det allmänna stödet inte är tillräckligt och så länge barnet behöver det. Det intensifierade stödet ska planeras som en helhet. Stödet är mera omfattande och mera långsiktigt

än det allmänna stödet. Barnet behöver ofta även flera former av stöd. Inom det intensifierade stödet kan alla former av stöd inom förskoleundervisningen användas, med undantag av den specialundervisning som ges på basis av ett beslut om särskilt stöd.

Stödet ska ordnas genom samarbete mellan lärarna och förskolans övriga personal. Läraren ska ge barnet och vårdnadshavaren respons om barnets framsteg samt lyssna och ta hänsyn till deras åsikter. Under den tid barnet får intensifierat stöd ska läraren i samråd med vårdnadshavaren regelbundet följa upp barnets lärande och välbefinnande. Om det utifrån en bedömning konstateras att behovet av stöd har förändrats eller att barnet inte har nytta av det stöd som ges, ska planen för barnets lärande uppdateras så att den motsvarar den nya situationen.

Intensifierat stöd ges i regel ända tills förskoleundervisningen avslutas. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det under förskoletiden sällan nödvändigt att fatta ett beslut om särskilt stöd för ett barn som får intensifierat stöd.

Pedagogisk bedömning

Intensifierat stöd ska grunda sig på en pedagogisk bedömning. I den skriftliga pedagogiska bedömningen ska beskrivas

- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det allmänna stöd som barnet har fått och en bedömning av vilken effekt olika former av stöd har haft
- barnets intressen, styrkor, inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- en bedömning av vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder som kan stödja barnet
- en bedömning av barnets behov av intensifierat stöd.

Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren är viktigt för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt. Läraren eller flera lärare tillsammans gör den skriftliga pedagogiska bedömningen. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd.

Inledandet och ordnandet av intensifierat stöd och vid behov återgången till allmänt stöd ska behandlas utgående från den pedagogiska bedömningen som grundar sig på yrkesövergripande samarbete med yrkesutbildade personer inom elevvården[73]. Behandlingen förutsätter inte vårdnadshavarens tillstånd. Uppgifterna om behandlingen av ärendet ska dokumenteras på det sätt som utbildningsanordnaren bestämt, till exempel i den skriftliga pedagogiska bedömningen.

Plan för barnets lärande inom intensifierat stöd

Stödet som barnet får inom det intensifierade stödet ska antecknas i en plan för barnets lärande[74]. Planen för barnets lärande ska basera sig på en godkänd läroplan och ska beskriva målen för barnets växande och lärande och vilka undervisningsarrangemang, stöd- och handledningsåtgärder som barnet behöver.

Målet är att ge barnet förutsättningar att nå sina mål. Den plan för barnets lärande som ska utarbetas inom intensifierat stöd ska bygga på information som tagits fram i samband med en pedagogisk bedömning. Planen ska utarbetas tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det[75]. Vid behov anlitas också andra sakkunniga. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd. I samband med att planen för barnets lärande utarbetas, avtalas också om uppföljningen av hur målen nås samt när och hur ofta planen ska ses över. Om det sker förändringar i barnets situation, ska planen alltid justeras så att den motsvarar behovet av stöd.

Planen för barnets lärande som ska utarbetas inom det intensifierade stödet ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- barnets mål i anslutning till lärande, arbets- och kommunikationsfärdigheter

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning på deltid som ges barnet
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster enligt lagen om grundläggande utbildning som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, det stöd som vårdnadshavaren ger
- barnets eventuella deltagande i övrig småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten

Uppföljning och utvärdering av stödet

- uppföljning av hur målen i planen för barnets lärande nås, utvärdering av åtgärdernas effekt och tidpunkter för utvärderingen
- granskning av planen för barnets lärande samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

I planen för barnets lärande ska barnets personliga egenskaper inte beskrivas.

[72] Lag om grundläggande utbildning 16 a § 1 mom. (642/2010)

[73] Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning (1288/2013) 16 a §

[74] Lag om ändring av lagen om grundläggande utbildning (1288/2013) 16 a §

[75] Lag om grundläggande utbildning 16 a § 1 mom. (642/2010)

5.5. Särskilt stöd

Särskilt stöd ska ges barn som annars inte i tillräcklig utsträckning kan uppnå målen för växande, utveckling eller lärande. Barnets förutsättningar har kunnat försämrats på grund av exempelvis en funktionsvariation eller en allvarlig sjukdom. Syftet med det särskilda stödet är att ge barnet ett övergripande och systematiskt stöd för växande och lärande och att främja barnets förutsättningar för lärande. Också ett barn som får särskilt stöd ska få uppleva glädje över att lyckas och lära sig. Detta stärker barnets självkänsla och motivation att lära sig.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas under tiden i förskoleundervisning eller innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds. Ett beslut om särskilt stöd kan fattas utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av en funktionsvariation, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan motsvarande orsak inte kan ordnas på annat sätt.

Särskilt stöd innefattar specialundervisning och annat stöd som barnet behöver och har rätt till enligt lagen om grundläggande utbildning[76]. Specialundervisningen och det övriga stöd som barnet får ska bilda en systematisk helhet. Alla former av stöd som fastställs i lagen om

grundläggande utbildning kan användas. Utbildningsanordnaren ska se till att det finns tillgång till specialpedagogisk kompetens när ett barn ges särskilt stöd.

Ett barn som fått ett beslut om särskilt stöd ska ges specialundervisning i enlighet med en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) som utarbetas för barnet. Syftet med de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen är i första hand att säkerställa barnets lärande. De pedagogiska lösningarna kan till exempel gälla undervisningen och arbetssätten eller materialen och redskapen.

Utöver de pedagogiska lösningarna i specialundervisningen som stöder lärandet, har ett barn som får särskilt stöd också rätt till annat stöd i förskoleundervisningen. Sådant stöd är exempelvis individuell elevvård, tolknings- och biträdestjänster samt särskilda hjälpmedel.

Pedagogisk utredning

Innan ett beslut om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren göra en pedagogisk utredning om barnet[77]. Utbildningsanordnaren ska utse ett organ, en tjänsteman eller anställd som tar fram en skriftlig utredning

- om barnets framsteg i lärandet av de lärare som ansvarar för barnets förskoleundervisning
- om det intensifierade stöd som barnet fått, och om barnets helhetsituation som sammanställts genom yrkesövergripande samarbete med yrkesutbildade personer inom elevvården.

Utgående från dessa två utredningar gör utbildningsanordnaren en bedömning av barnets behov av särskilt stöd. Den helhet som de två utredningarna och den bedömning som gjorts utifrån dem utgör kallas för pedagogisk utredning.[78]

I den skriftliga pedagogiska utredningen beskrivs

- hur barnets lärande framskrider
- barnets växande och lärande som helhet ur förskolepersonalens, vårdnadshavarens och barnets synvinkel
- det intensifierade stöd som barnet har fått och en bedömning av vilken effekt olika former av stöd har haft
- barnets styrkor och intressen, barnets inlärningsfärdigheter och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- en bedömning av vilka pedagogiska stödåtgärder, stödåtgärder som gäller lärmiljön, handledning, elevvård, eller andra stödåtgärder som kan stödja barnet
- en bedömning av behovet av särskilt stöd.

Den pedagogiska utredningen ska göras utgående från barnets eventuella tidigare pedagogiska bedömning och plan för barnets lärande. Samarbetet med barnet och vårdnadshavaren är viktigt för att behoven ska kunna utredas och stödet planeras och genomföras på bästa sätt.

För beredningen av ett beslut om särskilt stöd behövs utöver en pedagogisk utredning eventuellt också andra utlåtanden, såsom ett psykologiskt eller medicinskt utlåtande eller en motsvarande social utredning. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd.

Beslut om särskilt stöd

För att ge särskilt stöd måste utbildningsanordnaren fatta ett skriftligt beslut[79]. Innan beslutet om särskilt stöd fattas ska utbildningsanordnaren höra barnet och vårdnadshavaren[80]. Beslutet ska fattas i enlighet med förvaltningslagen[81]. Beslutet om särskilt stöd ska beskriva barnets huvudsakliga undervisningsgrupp, eventuella tolknings- och biträdestjänster, andra tjänster som barnet behöver samt vid behov undantagsarrangemang i förskoleundervisningen[82]. En besväransvisning ska fogas till beslutet, eftersom vårdnadshavarna har rätt att söka ändring i beslutet genom besvär[83]. Ett beslut ska alltid motiveras[84]. Motiveringarna till beslutet ingår i allmänhet i den pedagogiska utredningen och i eventuella utlåtanden.

Ett beslut om särskilt stöd kan fattas innan förskoleundervisningen eller den grundläggande utbildningen inleds eller under tiden sådan utbildning pågår utan föregående pedagogisk utredning eller intensifierat stöd, om det ur en psykologisk eller medicinsk bedömning framgår att undervisningen för barnet till följd av en funktionsvariation, sjukdom, försenad utveckling, störningar i känslolivet eller någon annan motsvarande orsak inte kan ordnas på annat sätt[85]. Vanligtvis fattas ett beslut om särskilt stöd tidigast när förskoleundervisningen inleds. Endast för barn som omfattas av förlängd läroplikt måste beslutet fattas när barnet är fem år. Ifall ett beslut om särskilt stöd fattas under förskoletiden utan att barnet fått intensifierat stöd, ska beslutet grunda sig på en omvärdering av barnets situation, till exempel till följd av en olycka eller svår sjukdom.

Enligt lagen om grundläggande utbildning ska behovet av särskilt stöd alltid granskas då barnets behov av stöd förändras på de punkter som bestäms i beslutet om särskilt stöd. Att granska behovet under förskoletiden innebär i allmänhet att ändra på en viss sak i beslutet om särskilt stöd. Det kan till exempel gälla biträdestjänster eller särskilda hjälpmedel. För granskningen görs en ny pedagogisk utredning om barnet. Om barnet inte längre behöver särskilt stöd, ska ett beslut fattas om att stödet avslutas. Barnet övergår därefter till intensifierat stöd. Eftersom man i allmänhet inte på en kort tid kan konstatera vilken effekt stödet haft, är det ovanligt att det särskilda stödet avslutas under barnets förskoletid.

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas

För verkställandet av ett beslut om särskilt stöd ska en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) utarbetas för barnet. Planen ska beskriva hur barnet ges undervisning och annat stöd i enlighet med beslutet om särskilt stöd.[86] IP är en skriftlig plan som beskriver målen för barnets förskoleundervisning och lärande, undervisningens innehåll, de pedagogiska metoderna och hurdan stöd barnet behöver.

IP ska alltid utarbetas i samband med särskilt stöd och bygger på information som tagits fram i samband med en pedagogisk utredning. IP ska utarbetas utgående från barnets eventuella tidigare plan för lärande. Ifall barnet har en plan för småbarnspedagogik, en habiliteringsplan eller andra planer som stöder barnets förskoleundervisning, ska de tillämpas med vårdnadshavarens tillstånd. Barnets lärare ska utarbeta planen tillsammans med barnet och vårdnadshavaren, om det inte finns något uppenbart hinder för det. Vid behov anlitas också andra sakkunniga.

IP som utarbetas i samband med särskilt stöd ska innehålla följande uppgifter i enlighet med vad som förutsätts för att ordna förskoleundervisning och stöd för barnet:

Mål för barnets välbefinnande, växande och lärande

- barnets uppfattning om sina mål och intressen
- barnets styrkor, inlärningsförutsättningar och specifika behov i anslutning till växande och lärande
- mål som anknyter till barnets lärande, arbetsfärdigheter och utveckling, såsom kunskapsmässiga, sociala, motoriska, språkliga och emotionella mål

Pedagogiska lösningar

- lösningar som gäller lärmiljöerna
- lösningar i anslutning till barnets stöd, såsom flexibel gruppindelning, kompanjonundervisning, undervisningsmetoder, arbetssätt och sätt att kommunicera
- specialundervisning som barnet erbjuds
- mål och åtgärder för handledning av barnet

Samarbete och tjänster som stödet förutsätter

- stöd av elevvården och andra sakkunniga samt ansvarsfördelningen mellan olika aktörer
- tolknings- och biträdestjänster i enlighet med beslutet om särskilt stöd, övriga undervisningstjänster, särskilda hjälpmedel samt ansvarsfördelningen mellan de olika aktörerna
- samarbetet med barnet och vårdnadshavaren, det stöd som vårdnadshavaren ger
- barnets eventuella deltagande i övrig småbarnspedagogik och en beskrivning av samarbetet med den som ordnar verksamheten

- en beskrivning av hur barnets transport till och från förskolan ordnas och vem som ansvarar för den samt av den handledda verksamheten och övervakningen som ordnas när barnet väntar på transport

Uppföljning och utvärdering av stödet

- bedömning av barnets välbefinnande och lärande som helhet i samråd med barnet och vårdnadshavaren
- uppföljning av hur målen i IP nås, utvärdering av vilken effekt åtgärderna haft samt tidpunkter för utvärderingen
- granskning av IP samt tidpunkt för granskningen
- vilka personer som varit med och utarbetat planen

I IP ska barnets personliga egenskaper inte beskrivas. IP kan innehålla en bilaga med vårdnadshavarens specifika tillstånd att överlåta information.

IP ska vid behov ses över så att den motsvarar barnets behov, dock minst en gång per läsår[87]. Planen ska alltid ses över då barnets behov av stöd eller målen för undervisningen förändras. Om man beslutar att avsluta det särskilda stödet, ska en plan för barnets lärande utarbetas och barnet övergår till intensifierat stöd.

Förlängd läroplikt

Om det är uppenbart att ett barn på grund av en funktionsvariation eller sjukdom inte på nio år kan nå de mål som ställts upp för den grundläggande utbildningen, blir barnet läropliktigt ett år tidigare än vad som bestäms i lagen om grundläggande utbildning[88]. Läroplikten upphör när den grundläggande utbildningens lärokurs har fullgjorts eller när det har föflutit 11 år sedan läroplikten för barnet som omfattas av förlängd läroplikt började. För barn som omfattas av förlängd läroplikt kan förskoleundervisningen omfatta ett eller två år.[89] Syftet är att förbättra barnets förutsättningar att klara den grundläggande utbildningen så bra som möjligt.

Barn med svår funktionsnedsättning omfattas av förlängd läroplikt. Också en svår sjukdom kan vara orsak till förlängd läroplikt.[90] Ett beslut om förlängd läroplikt fattas i allmänhet innan barnet blir läropliktigt. Då ska också ett beslut om särskilt stöd för barnet fattas. En IP ska utarbetas för barnet då förskoleundervisningen inleds. Varje barn har rätt till förskoleundervisning året innan läroplikten börjar.[91] Barn som omfattas av förlängd läroplikt har rätt till förskoleundervisning från och med början av höstterminen det år barnet fyller fem år. Ett beslut om förlängd läroplikt behövs innan förskoleundervisningen inleds för att rätten ska kunna uppfyllas.

Sektorsövergripande samarbete är en förutsättning för att ett barn ska kunna hänvisas till stöd i ett tillräckligt tidigt skede. Barnets vårdnadshavare ska i tillräckligt god tid få information om de olika alternativen av förlängd läroplikt och om konsekvenserna av olika val. Vårdnadshavaren avgör om barnet ska delta i den förskoleundervisningen som föregår läroplikten. Hur länge barnet ska gå i förskola och när barnet ska inleda den grundläggande utbildningen ska planeras utgående från barnets framsteg, behov av stöd och situation som helhet.

Förskoleundervisningen för barn som omfattas av förlängd läroplikt kan ordnas på tre olika sätt:

- Barnet börjar i förskoleundervisning som föregår läroplikten det år barnet fyller fem år, fortsätter följande år inom den läropliktsenliga förskoleundervisningen och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den förlängda läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år, deltar i förskoleundervisningen ett år och inleder därefter den grundläggande utbildningen.
- Barnet inleder den förlängda läropliktsenliga förskoleundervisningen det år barnet fyller sex år och deltar i förskoleundervisningen två år. Barnet inleder då den grundläggande utbildningen ett år senare än vad som föreskrivs[92], det vill säga det år barnet fyller åtta år. Ett separat förvaltningsbeslut ska fattas om den grundläggande utbildningen inleds senare än vad som föreskrivs.

- [76] Lag om grundläggande utbildning 17 § 1 mom. (642/2010)
- [77] Lag om grundläggande utbildning 17 § 3 mom. (642/2010) och Förvaltningslag (434/2003) 34, 35 och 36 §
- [78] Lag om grundläggande utbildning 17 § 3 mom. (642/2010)
- [79] Lag om grundläggande utbildning 17 § 2 mom. (642/2010)
- [80] Lag om grundläggande utbildning 17 § 3 mom. (642/2010)
- [81] Förvaltningslag (434/2003)
- [82] Lag om grundläggande utbildning 17 § 2 mom. (642/2010)
- [83] Lag om grundläggande utbildning 42 § 2 mom. (642/2010)
- [84] Förvaltningslag (434/2003) 45 § 1 mom.
- [85] Lag om grundläggande utbildning 17 § 4 mom. (642/2010)
- [86] Lag om grundläggande utbildning 17 a § (642/2010)
- [87] Lag om grundläggande utbildning 17 a § (642/2010)
- [88] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 25 § 2 mom.
- [89] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 9 § 2 mom.
- [90] Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagstiftning om utbildning (RP 86/1997)
- [91] Lag om grundläggande utbildning 17 § 4 mom. (642/2010) och 26 a § 2–3 mom. (1040/2014)
- [92] Lag om grundläggande utbildning (628/1998) 27 §

5.6. Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Specialundervisning på deltid

Ett barn som har svårigheter i sitt lärande eller sin skolgång har rätt att få specialundervisning på deltid vid sidan om den övriga förskoleundervisningen[93]. Specialundervisning på deltid ges barn som till exempel har språkliga, matematiska eller motoriska svårigheter eller svårigheter med självkontroll, uppmärksamhet eller sociala färdigheter. Målet med specialundervisningen på deltid är att stärka barnets förutsättningar för lärande och förebygga svårigheter i utvecklingen och lärandet. Specialundervisning på deltid ska ges på alla nivåer av stöd.

Specialundervisningen på deltid ska ordnas flexibelt som kompanjonundervisning, i en liten grupp eller som individuell undervisning. Alla vårdnadshavare ska informeras om hur specialundervisning på deltid genomförs i förskolan. Förskolepersonalen ska tillsammans och i samråd med barnet och vårdnadshavaren planera specialundervisningen på deltid samt bedöma behovet och effekten av undervisningen i fråga. Målen för och innehållet i specialundervisningen på deltid ska integreras i barnets övriga undervisning.

Tjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att kunna delta i undervisningen

Ett barn har på alla nivåer av stöd rätt att avgiftsfritt få de tolknings- och biträdestjänster, övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i undervisningen[94]. Syftet är att garantera barnet grundläggande förutsättningar för växande och lärande samt tillgängliga lärmiljöer med möjlighet till socialt samspel.

Ett barn ska vid behov få tolkning på grund av till exempel hörselnedsättning eller specifika språkliga svårigheter. Barnet kan också ha behov av kommunikationsmetoder som stöder eller ersätter tal, till exempel olika symbolsystem. För barn som använder teckenspråk kan man

vid behov använda en teckenspråkstolk eller ett biträde som behärskar teckenspråk som stöd för barnets kommunikation. För barn med olika grader av hörselnedsättning kan också andra tolkningsmetoder än teckenspråkstolkning komma i fråga. För barn med specifika språkliga svårigheter används en taltolk eller ett biträde som behärskar metoder som stöder och ersätter tal. Även läraren kan stödja barnets kommunikation med hjälp av tecken eller andra symboler.

Det stöd som biträdet ger ska hjälpa barnet att klara sig självständigt, ta egna initiativ och utveckla en positiv självkänsla. Bitrådets stöd kan riktas till ett enskilt barn eller till hela förskolegruppen. Lärares uppgift är att planera, undervisa, stödja och utvärdera barnets och hela gruppens lärande och arbete. Biträdet ska handleda och stödja barnet i dagliga situationer och hjälpa barnet att utföra uppgifter enligt lärares eller andra sakkunnigas anvisningar. Lärarna och biträdena ska planera och utvärdera sitt arbete tillsammans och vid behov med den övriga förskolepersonalen.

Ett barn kan behöva särskilda hjälpmedel för att se, höra, röra sig eller för något annat fysiskt behov. Barnet kan också ha specifika behov för lärandet. I sådana fall kan man till exempel använda olika datatekniska tillämpningar, talböcker, konkretiseringsmaterial i matematik eller hjälpmedel som stöder koncentrationen. De som arbetar med barnet ska vara tillräckligt insatta i användningen av de hjälpmedel som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen och genom samarbete med andra sakkunniga handleda barnet och vårdnadshavaren i användningen av hjälpmedlen. Hjälpmedlen ska användas systematiskt och användningen och behovet ska utvärderas regelbundet.

De som arbetar med barnet ska tillsammans och vid behov med hjälp av andra sakkunniga planera användningen av de tjänster och hjälpmedel som förutsätts för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen. Stödet för barnet kan förutsätta specialkompetens som inte är tillräcklig hos personalen vid den egna förskoleenheten. I sådana fall utnyttjas till exempel lär- och handledningscenter som erbjuder tjänster för barnen och utbildning och konsultation för personalen.

Utbildningsanordnaren beslutar om tolknings- och bitrådestjänster och om övriga undervisningstjänster och särskilda hjälpmedel. Barnets lärare och elevvårdspersonalen bedömer tillsammans behovet och omfattningen av de tjänster och hjälpmedel som barnet behöver. Även den information som fås av barnet och vårdnadshavaren och eventuella utlåtanden av utomstående experter utnyttjas. Behovet av tjänster och hjälpmedel för barn som får intensifierat stöd ska beskrivas i en pedagogisk bedömning. Om barnet får särskilt stöd, ska behovet av tjänster och särskilda hjälpmedel bedömas i en pedagogisk utredning och fastställas i ett beslut om särskilt stöd. För ett barn som får allmänt och intensifierat stöd ska ett förvaltningsbeslut fattas om de tjänster och särskilda hjälpmedel som barnet behöver. Användningen av tjänster och hjälpmedel ska beskrivas i en plan för barnets lärande eller i en IP.

[93] Lag om grundläggande utbildning 16 § 2 mom. (642/2010)

[94] Lag om grundläggande utbildning 31 § 1 mom. (477/2003)

5.7. Stöd för växande och lärande i den lokala läroplanen för försöket

Frågor som ska avgöras på lokal nivå om stödet för växande och lärande beskrivs i kapitel 5.7 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014.

Till den lokala läroplanen för försöket med tvåårig förskoleundervisning ska bifogas ett kapitel om Stöd för växande och lärande som utarbetats enligt Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 och som ingår i den lokala läroplanen för förskoleundervisningen. Om det upptäcks brister i kapitlet kan de korrigeras.

Barn för vilka har fattats ett beslut om förlängd läroplikt[95] kan förskoleundervisning i enlighet med lagen om grundläggande utbildning ges genom att de deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning[96]. Beslutet kan vid behov fattas under den tvååriga

förskoleundervisningens gång. För barn som omfattas av förlängd läroplikt ska utarbetas en individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP) i enlighet med kapitel 5.5 (Särskilt stöd).

Försöksskolorna ska se till att undervisningspersonalen som deltar i försöket känner till bestämmelserna om stöd i lagen om grundläggande utbildning samt kan agera i enlighet med vad som föreskrivs om stöd i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 och vad som beslutats på lokal nivå.

[95] Lag om grundläggande utbildning 25 § 2 mom. och 26 § 1 mom. (477/2003)

[96] Lag om ett försök med tvåårig förskoleundervisning (1046/2020) 2 § 3 mom.

Samarbete med vårdnadshavarna

Barn som deltar i förskoleundervisning har rätt att få tillräckligt stöd för växande och lärande genast när behovet av stöd framkommer. Utgångspunkter för ordnandet av stöd för växande och lärande är

- beaktande av barnets styrkor och olika utgångspunkter samt tidig identifiering av behovet av stöd
- ett öppet samarbete med vårdnadshavarna vid ordnandet av stödet för barnets växande och lärande
- ett yrkesövergripande kunnande hos fostrargemenskapen och tillgängliga resurser
- barnets rätt att få det stöd som barnet behöver i sin egen förskoleundervisningsgrupp
- Regelbunden utvärdering samt uppföljning av stödet enligt verksamhetsprinciperna för **Trestegsstödet**, i samarbete med vårdnadshavarna och vid behov olika sakkunniga

Samarbete med ett yrkesövergripande nätverk

- Om barnet vid inledandet av förskoleundervisningen har ett vårdförhållande (t.ex. hälsocentralen, familjerådgivningen, centralsjukhuset) i anslutning till ett behov av stöd, fortsätter stödet också under förskoleundervisningen
- om det hos barnet framkommer ett behov av stöd under förskoleåret, bedrivs samarbete med skolpsykolog och/eller kurator. En speciallärare inom småbarnspedagogik kan vid behov göra en remiss till skolpsykolog för bedömning.

Regelbundna teamdiskussioner och tillgodogörande av barnets individuella plan ligger till grund för den pedagogiska dokumentationen och planeringen av förskoleundervisningens verksamhet. De pedagogiska dokumenten sparas i elektronisk form. I Vasa arbetar i förskolegrupperna två lärare inom småbarnspedagogik och en barnskötare inom småbarnspedagogik samt områdesvis en speciallärare inom småbarnspedagogik.

Allmänt stöd

Vasa

Inom förskoleundervisningen görs en plan för barnets lärande i förskoleundervisningen individuellt för alla barn. Planen för lärandet används vid behov som stöd vid den pedagogiska bedömningen.

Uppgift	Ansvarsperson	Samarbete
Plan för barnets lärande i förskoleundervisningen	Lärare inom småbarnspedagogik	Barnet, vårdnadshavarna
Konsultation och handledning	Lärare inom småbarnspedagogik Speciallärare inom småbarnspedagogik	Vid behov elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Kartläggning av behoven av allmänt stöd och bedömning av stödåtgärdernas tillräcklighet	Speciallärare inom småbarnspedagogik Lärare inom småbarnspedagogik	Vårdnadshavarna, vid behov elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Pedagogisk bedömning	Lärare inom småbarnspedagogik	Barnet, vårdnadshavarna, speciallärare inom småbarnspedagogik eller annan sakkunnig

Intensifierat stöd

Vasa

Uppgift	Ansvarsperson	Samarbete
Pedagogisk bedömning	Lärare inom småbarnspedagogik	Barnet, vårdnadshavarna, speciallärare i småbarnspedagogik, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Plan för lärande	Lärare inom småbarnspedagogik	Barnet, vårdnadshavarna, speciallärare inom småbarnspedagogik, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Specialundervisning på deltid	Speciallärare inom småbarnspedagogik	Lärare inom småbarnspedagogik
Kartläggning av behoven av intensifierat stöd och bedömning av stödåtgärdernas tillräcklighet	Lärare inom småbarnspedagogik Speciallärare inom småbarnspedagogik	Vårdnadshavarna, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Pedagogisk utredning	Lärare inom småbarnspedagogik Speciallärare inom småbarnspedagogik	Barnet, vårdnadshavarna, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig

Särskilt stöd

Vasa

Uppgift	Ansvarsperson	Samarbete
Pedagogisk utredning	Lärare inom småbarnspedagogik Speciallärare inom småbarnspedagogik	Barnet, vårdnadshavarna, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Beslut om särskilt stöd	Servicechefen som ansvarar för specialsmåbarnspedagogiken	Vårdnadshavarna, lärare inom småbarnspedagogik, speciallärare inom småbarnspedagogik, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
IP	Speciallärare inom småbarnspedagogik Lärare inom småbarnspedagogik	Barnet, vårdnadshavarna, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Särskilt stöd	Speciallärare inom småbarnspedagogik Lärare inom småbarnspedagogik	Vårdnadshavarna, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig
Kartläggning av behoven av särskilt stöd och bedömning av stödåtgärdernas tillräcklighet	Lärare inom småbarnspedagogik Speciallärare inom småbarnspedagogik	Vårdnadshavarna, barnet, elevvårdspersonal eller annan sakkunnig

Beslut om särskilt stöd i Vasa

Barnet har fått intensifierat stöd baserat på pedagogisk bedömning och planen om lärande. Genom yrkesövergripande samarbete och eventuella sakkunnigutlåtanden, har man kommit fram till att målen för växande, utveckling och lärande inte kan nås inom det intensifierade stödet. Fortsatta åtgärder är:

- Servicechefen, läraren inom småbarnspedagogik, specialläraren inom småbarnspedagogik och de övriga sakkunniga träffar vårdnadshavarna. Vårdnadshavaren ges information om innehållet i och vikten av särskilt stöd innan beslutet om särskilt stöd fattas.
- För barnet görs en pedagogisk utredning genom ett yrkesövergripande samarbete.
- Informationen om det färdiga dokumentet sänds till den servicechef som ansvarar för specialsmåbarnspedagogiken.
- Servicechefen fattar ett beslut om särskilt stöd för barnet baserat på den pedagogiska utredningen samt sakkunnigutlåtandet. I beslutet finns information om de stödformer som barnet behöver.
- Beslutet ges till kännedom till vårdnadshavarna, daghemmet, specialläraren inom småbarnspedagogik samt områdesrektorerna för den grundläggande utbildningen.
- Om avslutande av särskilt stöd beslutar servicechefen på ovan beskrivna sätt baserat på en ny pedagogisk utredning.

Individuell plan för hur undervisningen ska ordnas (IP)

Innan upprättandet av den individuella planen för hur undervisningen ska ordnas (IP) har servicechefen fattat ett beslut om särskilt stöd för barnet.

- För barnet uppgörs en IP i början av höstens verksamhetsperiod

Speciallärarna inom småbarnspedagogik ansvarar i grupperna för **upprättandet** av de individuella planerna för barn med särskilt stöd i samarbete med lärarna inom småbarnspedagogik.

- Förverkligandet av de mål och det stöd som dokumenterat i den individuella planen (IP) följs upp, utvärderas och uppdateras regelbundet. En separat IP-utvärdering görs under vårens

verksamhetsperiod. För **utvärderingen** ansvarar en lärare inom småbarnspedagogik i samarbete med en speciallärare inom småbarnspedagogik. Uppföljningssättet och tidtabellen antecknas i den individuella planen (IP).

Förlängd läroplikt

Enligt beslutet som nämnden för småbarnsfostran och grundläggande utbildning har fattat (16.10.1996 § 2) är skolan skyldig att ordna behövt stöd och handledning för en 6-årig elev inom förskoleundervisning med förlängd läroplikt. Behövt stöd och handledning ska även ordnas till förskoleundervisningens personal. Av beslutet om förlängd läroplikt och särskilt stöd framgår ordnandet av den konsultation som den grundläggande utbildningen erbjuder. Konsultationsformen fastställs närmare i barnets individuella plan för hur undervisningen ska ordnas. Barnet kan börja den grundläggande utbildningen i närskolan eller i en specialklass.

Beslut om förlängd läroplikt och särskilt stöd

Barnet har en rekommendation av en sakkunnig om förlängd läroplikt och särskilt stöd:

- Skoldirektören, servicechefen för specialsmåbarnspedagogik, en lärare inom småbarnspedagogik och en speciallärare inom småbarnspedagogik träffar vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna får information om alternativen för den förlängda läroplikten och hurdana inverkningsvalet har samt om det särskilda stödets innehåll.
- Då man bestämt sig för förlängd läroplikt, upprättas en pedagogisk utredning för barnet.
- Skoldirektören fattar beslutet om förlängd läroplikt och servicechefen som ansvarar för specialsmåbarnspedagogen fattar beslutet om särskilt stöd.

Olika alternativ inom den förlängda läroplikten i Vasa

- Förskoleundervisningens varaktighet och inledningen av den grundläggande utbildningen bör planeras enligt barnets framsteg, stödbehov och helhetssituation. Förskoleundervisningsåret, som ingår i läroplikten, utförs i daghemmets förskoleundervisningsgrupp. För elever som omfattas av förlängd läroplikt kan undervisningen ordnas enligt följande alternativ:

Barnet 5 år: förskoleundervisning som föregår läroplikten.
Barnet 6 år: läroplikten börjar. Förskoleundervisning i daghemmets förskoleundervisningsgrupp Konsultation från skolan för förskoleundervisningen.
Barnet 7 år: börjar den grundläggande utbildningen.
Barnet 6 år: läroplikten börjar. Förskoleundervisning i daghemmets förskoleundervisningsgrupp Konsultation från skolan för förskoleundervisningen.
Barnet 7 år: börjar den grundläggande utbildningen.
Barnet 6 år: läroplikten börjar. Förskoleundervisning i daghemmets förskoleundervisningsgrupp Konsultation från skolan för förskoleundervisningen.
Barnet 7 år: ett andra förskoleundervisningsår som hör till läroplikten.
Barnet 8 år: börjar den grundläggande utbildningen.

Stödformer som fastställs i lagen om grundläggande utbildning

Vasa

- Specialundervisning på deltid kan ges på alla nivåer av trestegsstödet. Specialundervisning på deltid kan genomföras till exempel som samundervisning, undervisning i små grupper eller individuellt. Vid planeringen och utvärderingen av specialundervisningen på deltid bedrivs intensivt samarbete med specialläraren inom småbarnspedagogik, läraren

inom småbarnspedagogik och vårdnadshavarna. För specialundervisningen ansvarar specialläraren inom småbarnspedagogik.

- Behovet av stöd anknutet till assistentservice bedöms separat före vårens och höstens verksamhetsperiod börjar. Beslutet om fördelningen av assistentresurser fattas av servicechefen som ansvarar för specialsmåbarnspedagogiken i samarbete med de områdesvisa speciallärarna inom småbarnspedagogik och daghemsföreståndarna.
- Vid arbete med familjer med olika språklig och kulturell bakgrund används tolkningsservice alltid då det är nödvändigt. För beställningen av tolkningsservice ansvarar förskolegruppens lärare. Tolkningsservicen beställs från Österbottens tolkcentral.

Genom yrkesövergripande samarbete ordnas de hjälpmedel som behövs för barnet.

6. Elevvård

I försöket med tvåårig förskoleundervisning iakttas de bestämmelser om elevvård[97] som i enlighet med lagen om elev- och studerandevård föreskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Närmare anvisningar för försökskommunernas har sammanställts i kapitlet 6.5.

I grunderna för förskoleundervisningens läroplan används begreppen elevvård, barn och förskoleundervisning, förskola eller förskoleenhet i stället för de i lagen om elev- och studerandevård använda begreppen elevhälsa, studerande och läroanstalt. I enlighet med lagstiftningen används begreppet utbildningsanordnare[98].

I takt med att barnens uppväxtmiljö och verksamhetsmiljön i förskolan förändras, har elevvården blivit en allt viktigare del av förskolans kärnverksamhet. Elevvården hänger nära samman med förskoleundervisningens uppdrag att skapa gynnsamma förutsättningar för barnets växande, utveckling och lärande. Elevvårdsarbetet ska utgå från barnets bästa[99].

Barnet har rätt att avgiftsfritt få den elevvård som behövs för att barnet ska kunna delta i förskoleundervisningen[100]. Elevvården i förskoleundervisningen gäller också barn som omfattas av förlängd läroplikt. Elevvård innebär att främja och upprätthålla barnets lärande, goda psykiska och fysiska hälsa, sociala välbefinnande samt verksamhet som ökar förutsättningarna för dessa i förskoleundervisningen. Elevvården ska i första hand bestå av förebyggande, gemensam elevvård som stöder hela förskolegemenskapen. Utöver det har barnen också rätt till individuell elevvård[101]. Yrkesövergripande samarbete är centralt inom elevvården. Elevvårdsarbetet ska grunda sig på konfidentialitet och respekt för barnet och vårdnadshavaren samt på att man stöder deras delaktighet.

Elevvården i förskoleundervisningen och planerna som anknyter till den regleras i lagen om elev- och studerandevård. I detta kapitel beskrivs de centrala principerna för elevvården och målen för den elevvård som hör till undervisningsväsendet. Kapitlet innehåller även anvisningar om den lokala läroplanen och elevvårdsplanen för den enskilda enheten. Stödet för barnets växande och lärande som ingår i förskoleundervisningen beskrivs i kapitel 5[102].

[97] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013)

[98] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 1 § 3 mom.

[99] FN:s konvention om barnets rättigheter 1989

[100] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 9 § 4 mom.

[101] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 3 § 1 och 2 mom.

[102] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 6 §

6.1. Yrkesövergripande samarbete inom elevvården

Elevvården ska ordnas genom yrkesövergripande samarbete mellan undervisningsväsendet och social- och hälsovårdsväsendet så att elevvården bildar en fungerande och sammanhängande helhet[103]. Elevvården ska genomföras i samarbete med barnet och barnets vårdnadshavare med hänsyn till barnets ålder och förutsättningar[104]. Upptäcks problem i förskolan eller i anknytning till barnens välbefinnande ska man söka en lösning i samarbete med vårdnadshavarna.

Elevvården i förskoleundervisningen angår alla som arbetar i förskolan och de som ansvarar för elevvårdstjänsterna. Förskolans personal bär det primära ansvaret för välbefinnandet i förskolan[105]. Till elevvårdstjänsterna hör psykolog- och kuratorstjänster samt hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråtjänster för åldersgruppen[106]. Dessa sakkunnigas arbetsuppgifter berör såväl barnet och barnets uppväxtmiljöer som

samarbetet. Tjänsterna ska vara lätt tillgängliga[107]. Tjänsterna ska ordnas inom lagstadgad tid[108].

Barnets vårdnadshavare ska informeras om den elevvård som finns att tillgå och anvisas att söka de elevvårdstjänster som de behöver[109]. Barnets och vårdnadshavarens delaktighet i elevvården, systematiskt samarbete och information om elevvården ökar kännedomen om elevvården och sänker tröskeln att anlita tjänsterna. Att personalen inom olika yrkesgrupper konsulterar varandra är en viktig arbetsmetod inom elevvården.

Målen, uppgifterna och principerna för genomförandet av elevvården ska utgöra en sammanhängande helhet som sträcker sig från förskoleundervisningen till utbildningen på andra stadiet. Kommunikationen mellan förskoleundervisningen och den övriga småbarnspedagogiken och med den grundläggande utbildningen är viktig när man funderar över elevvårdens verksamhet. Enhetliga förfaringssätt stöder barnets hälsa, välbefinnande och lärande i de olika utvecklingsstadierna. Samarbetsstrukturerna, -formerna och -rutinerna för den yrkesövergripande elevvården ska utvecklas i förskolegemenskapen och med olika samarbetspartner. Utvecklingsarbetet förutsätter systematisk utvärdering av elevvården[110].

Elevvårdsgrupper

Utbildningsanordnaren ska tillsätta en styrgrupp för elevvården samt elevvårdsgrupper för de olika enheterna. Ärenden som gäller ett enskilt barn ska behandlas i en expertgrupp som ska tillsättas från fall till fall. Alla tre grupper ska ha sina egna uppgifter och en sammansättning som bestäms utgående från uppgifterna[111]. Alla elevvårdsgrupper ska vara yrkesövergripande, vilket innebär att gruppen utöver undervisningspersonal också ska ha medlemmar som företräder hälsovårds- samt psykolog- och kuratorstjänster riktade till åldersgruppen i enlighet med vad ärendet som behandlas förutsätter.

Styrgruppen för elevvården ansvarar för den allmänna planeringen, utvecklingen, styrningen och utvärderingen av den enskilda utbildningsanordnarens elevvård. Styrgruppens uppgifter kan också skötas av någon annan för ändamålet lämplig grupp. Två eller flera utbildningsanordnare kan också ha en gemensam styrgrupp. Samma grupp kan också vara gemensam för flera utbildningsformer, såsom för förskoleundervisning och grundläggande utbildning.

Förskoleenhetens elevvårdsgrupp ansvarar för planeringen, utvecklingen, genomförandet och utvärderingen av elevvården i förskolan. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, kan skolans elevvårdsgrupp också fungera som elevvårdsgrupp för förskoleundervisningen. Gruppen ska ledas av en person som utses av utbildningsanordnaren. Utbildningsanordnaren ska tillsammans med de sektorer som producerar elevvårdstjänster bestämma om gruppens sammansättning, uppgifter och förfaringssätt. Elevvårdsgruppen kan vid behov höra experter. Gruppens centrala uppgift är att främja välbefinnandet och tryggheten och säkerheten i förskolan och att genomföra och utveckla övrig gemensam elevvård.

En expertgrupp ska sammankallas för att utreda behovet av stöd och ordna elevvårdstjänster för ett enskilt barn eller en viss barngrupp. Gruppen sammankallas av den person i förskolepersonalen eller elevvården som ärendet på grund av personens arbetsuppgifter hör till[112]. Gruppens yrkesövergripande sammansättning bestäms från fall till fall och utgående från ärendet som behandlas. Expertgruppen ska utse en ansvarsperson inom gruppen. För att utse experter till medlemmar i gruppen eller för att andra samarbetspartner eller närstående till barnet ska få delta i arbetet i gruppen förutsätts vårdnadshavarens samtycke.

[103] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 9 § 1 mom.

[104] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 18 § 1 mom.

[105] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 4 § 1 och 2 mom.

[106] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 3 § 3 mom. och Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010) 15 §

[107] Riksdagens kulturutskotts betänkande 14/2013 rd

[108] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 15 § och 17 §

[109] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 11 § 1 och 2 mom.

[110] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 25 §

[111] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 14 § 1–4 mom.

[112] Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om elev- och studerandevård 67/2013

6.2. Gemensam elevvård

Elevvården är en viktig del av verksamhetskulturen i förskolan. Till den gemensamma elevvården hör att följa upp, utvärdera och utveckla välbefinnandet i förskolan och förskolegrupperna. Dessutom ska man se till att förskolemiljön är hälsosam, trygg och fri från hinder. [113] Gemensamma förfaringssätt ska utvecklas i samarbete med småbarnspedagogiken, rådgivningen och övriga kommunala myndigheter och aktörer som främjar barnens välbefinnande.

Att barnen och vårdnadshavarna är delaktiga och får sin röst hörd i frågor som gäller den gemensamma elevvården är viktigt och stärker välbefinnandet. Den gemensamma elevvården ska skapa förutsättningar för samhörighet, omsorg och öppen kommunikation i förskolan. Förfaringssätt som ökar delaktigheten hjälper också till att förebygga och upptäcka problem i ett tidigt skede och ordna det stöd som behövs.

Barnet har rätt till trygga lärmiljöer[114]. Det innebär såväl fysisk och psykisk som social trygghet. Utgångspunkten i förskoleundervisningen är att garantera barnens och personalens trygghet och säkerhet i alla situationer. En lugn atmosfär främjar arbetsron. Utbildningsanordnaren ska som en del av elevvårdsplanen för förskoleenheten utarbeta en plan för att skydda barnen mot våld, mobbning och trakasserier. Om det förekommit trakasserier, mobbning eller våld i förskolan eller på väg till eller från förskolan, ska läraren, daghemsföreståndaren eller rektorn informera vårdnadshavarna till de inblandade barnen.[115]

Omsorg om byggnaden, undervisningslokaler och undervisningsmaterial bidrar till en hälsosam och trygg miljö. Till främjande av trygghet och säkerhet hör också de förfaringssätt som gäller transporter till och från förskolan, datasäkerheten och att förebygga olyckor. Ifall förskoleundervisningen ordnas i anslutning till skolan, ska man vid undersökningar av en sund och trygg skolmiljö och välbefinnande även ta förskolan i beaktande[116].

[113] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 4 § 1 mom.

[114] Lag om grundläggande utbildning 29 § 1 mom. (1267/2013)

[115] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 13 § 2 mom. och Lag om grundläggande utbildning 29 § 3 och 7 mom. (1267/2013)

[116] Hälso- och sjukvårdslag (1326/2010) 16 § 2 mom. och Statsrådets förordning om rådgivningsverksamhet, skol- och studerandehälsövård samt förebyggande mun- och tandvård för barn och unga (338/2011) 12 §

6.3. Individuell elevvård

Med individuell elevvård avses

- de hälsovårdstjänster som enligt hälso- och sjukvårdslagen ordnas som rådgivningsbyråttjänster för åldersgruppen,
- psykolog- och kuratorstjänster inom elevvården,
- yrkesövergripande elevvård som gäller ett enskilt barn.[117]

Målet med den individuella elevvården är att följa upp och främja barnets välbefinnande och lärande samt barnets växande, utveckling och hälsa som helhet. Elevvården i förskolan har stor betydelse för att kunna garantera tidigt stöd och förebygga problem. Barnens individuella förutsättningar, resurser och behov ska beaktas både när elevvårdsstödet planeras och i förskolans vardag.

Individuell elevvård i förskoleundervisningen förutsätter alltid vårdnadshavarens samtycke[118]. Det är viktigt att stödja vårdnadshavarnas delaktighet och ta hänsyn till deras åsikter i fråga om individuell elevvård. Barnets delaktighet, egna önskemål och åsikter om åtgärder och lösningar som gäller hen ska beaktas enligt barnets ålder, utvecklingsnivå och förutsättningar[119]. Kommunikationen ska vara öppen och präglas av respekt och förtroende. Elevvårdsarbetet ska ordnas så att barnet upplever situationen som rofylld och får sin röst hörd. Bestämmelser om sekretess och överlämnande av uppgifter ska följas i arbetet.

Också när det gäller stöd för ett enskilt barn ska behandlingen av ett ärende i en expertgrupp och gruppens sammansättning grunda sig på vårdnadshavarens samtycke. Med specifikt skriftligt samtycke av vårdnadshavaren får behövliga samarbetspartner inom elevvården eller närstående till barnet delta i behandlingen av ärendet.[120] Medlemmarna i gruppen har dessutom rätt att be behövliga experter om råd i barnets ärende[121].

Behandlingen av ett enskilt barns ärende i en expertgrupp ska dokumenteras i en elevvårdsjournal. Den ansvariga i gruppen ska i elevvårdsjournalen anteckna de uppgifter som är nödvändiga för att ordna och genomföra den individuella elevvården. Anteckningarna kan också göras av andra medlemmar i expertgruppen. Journalen ska föras i fortlöpande och kronologisk form. Enligt lagen om elev- och studerandevård ska journalen innehålla följande uppgifter[122]

- barnets namn, personbeteckning, hemkommun och kontaktinformation samt vårdnadshavarens eller en annan laglig företrädares namn och kontaktinformation
- datum för dokumenteringen samt vem som gjort den och hens yrkes- eller tjänsteställning
- vilka som deltagit i mötet och deras ställning
- vad ärendet gäller och vem som inlett ärendet
- vilka åtgärder som vidtagits medan barnets situation har utretts, såsom utlåtanden, undersökningar och utredningar
- vilka åtgärder som vidtagits, såsom samarbete med olika parter samt tidigare och nuvarande stödåtgärder
- uppgifter om behandlingen av ärendet vid gruppens möte, mötesbesluten och planen för verkställande av besluten
- vem som ansvarar för verkställandet och uppföljningen.

Om uppgifter i en elevvårdsjournal lämnas ut till en utomstående, ska det i handlingen dessutom antecknas vilka uppgifter som lämnats ut, till vem och på vilka grunder.[123]

Elevvårdsjournaler och övriga dokument som man inom elevvården upprättat eller erhållit angående enskilda barn ska införas i ett elevvårdsregister. Utbildningsanordnaren ansvarar för behandlingen av personuppgifter och upprätthåller ifrågavarande register. Uppgifter som införts i elevvårdsregistret och som gäller ett enskilt barn eller någon annan enskild person är sekretessbelagda.[124]

Hälsovårdspersonalen och psykologerna ska på föreskrivet sätt anteckna det individuella elevvårdsarbetet i en patientjournal och övriga journalhandlingar. Kuratorerna inom elevvården ska anteckna klientuppgifterna i en klientjournal.[125]

Trots sekretessbestämmelserna har de som deltar i anordnandet och genomförandet av individuell elevvård för ett barn rätt att av varandra få och till varandra och till den myndighet som ansvarar för elevvården lämna ut sådana uppgifter som är nödvändiga för att den individuella elevvården ska kunna ordnas och genomföras[126]. De har också rätt att få och till varandra och till barnets lärare, rektor eller daghemsföreståndare och utbildningsanordnaren lämna ut information som är nödvändig för att barnets förskoleundervisning ska kunna ordnas på ett ändamålsenligt sätt[127]. Den som lämnar ut information måste till exempel överväga om det handlar om information som är nödvändig för att garantera barnets eller de övriga barnens trygghet och säkerhet. Informationen kan till exempel gälla en sjukdom som barnet har som måste beaktas i undervisningssituationerna.

Även om det finns en lagstadgad grund för att lämna ut information är det, med tanke på samarbetet och förtroendet, alltid bäst att i första hand be om vårdnadshavarens samtycke för att lämna ut sekretessbelagda uppgifter.

Om ett barn övergår till undervisning som ordnas av en annan utbildningsanordnare, ska den tidigare utbildningsanordnaren begära samtycke av barnets vårdnadshavare till att sådana sekretessbelagda uppgifter i elevvårdens klientregister som behövs för elevvårdens kontinuitet får överlämnas till den nya utbildningsanordnaren[128]. Däremot ska uppgifter som är nödvändiga med tanke på undervisningen, trots sekretessbestämmelserna och utan dröjsmål, överlämnas till den nya anordnaren av förskoleundervisning eller grundläggande utbildning. Motsvarande uppgifter kan också ges på den nya anordnarens begäran.[129]

[117] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 5 § 1 mom.

[118] Riksdagens kulturutskotts betänkande 14/2013 rd

[119] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 18 § 1 mom.

[120] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 19 § 1 och 2 mom.

[121] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 19 § 3 mom. och Lag om offentlighet i myndigheternas verksamhet (621/1999) 26 § 3 mom.

[122] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 5 § 2 mom. och 20 § 1, 3 och 4 mom.

[123] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 20 § 5 mom.

[124] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 21 § 1 och 22 § 1 mom.

[125] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 20 § 2 mom., Lag om patientens ställning och rättigheter (785/1992) 12 § och Lag om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000)

[126] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 23 § 2 mom.

[127] Lag om grundläggande utbildning 40 § 2 mom. (1288/2013)

[128] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 23 § 3 mom.

[129] Lag om grundläggande utbildning 40 § 4 mom. (1288/2013)

6.4. Elevvårdsplaner

I förskoleundervisningen ska läroplanen också till den del den berör elevvården göras upp i samråd med de myndigheter som sköter uppgifter inom den kommunala social- och hälsovården[130]. Beredningsarbetet ska ske i samarbete med vårdnadshavarna och vid behov också med andra myndigheter och samarbetspartner.

På lokal nivå består elevvårdsplanen av tre olika planer som tillsammans styr planeringen och genomförandet av elevvården. Planerna ska utarbetas genom yrkesövergripande samarbete. Planerna är

- en välfärdsplan för barn och unga i kommunen, där uppgifter om elevvården antecknas[131]
- en beskrivning av elevvården i den lokala läroplanen[132]
- en enhetsspecifik elevvårdsplan[133].

Avsnittet om elevvård i den lokala läroplanen och de enhetsspecifika elevvårdsplanerna ska utarbetas utgående från välfärdsplanen för barn och unga och övriga riktlinjer som gäller barns och ungas välbefinnande, hälsa och trygghet i kommunen.

[130] Lag om grundläggande utbildning 15 § 2 mom. (477/2003)

[131] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 12 § och Barnskyddslag (417/2007) 12 § 1 mom.

[132] Lag om grundläggande utbildning 14 § 2 mom. (477/2003)

[133] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 13 §

6.5. Elevvård i den lokala läroplanen för försöket

I kapitel 6.5 i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014 föreskrivs om frågor som ska avgöras på lokal nivå i anknytning till elevvård och om uppgörandet av en enhetsspecifik elevvårdsplan.

Till den lokala läroplanen för försöket ska bifogas

- en beskrivning av elevvården inom förskoleundervisningen som ingår i den lokala läroplanen och som gjorts upp i enlighet med Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Om det upptäcks brister i beskrivningen kan de preciseras.

I den lokala läroplanen för försöket ska därtill anges med vilka namn och var följande planer finns att läsa

- en enhetsspecifik elevvårdsplan för förskoleundervisningen, vars innehåll föreskrivs i Grunderna för förskoleundervisningens läroplan 2014. Den enhetsspecifika elevvårdsplanen kan också ingå som en bilaga i läroplanen för försöket.
- en välfärdsplan för barn och unga i enlighet med lagen om elev- och studerandevård.

Det är sannolikt att en del av personalen som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning inte känner till lagen om elev- och studerandevård och de lokala verksamhetssätt som grundar sig på den. Därför är det viktigt att den som anordnar förskoleundervisningen ser till [134] att undervisningspersonalen som deltar i försöket med tvåårig förskoleundervisning känner till lagstiftningen som berör elevvård och de lokala verksamhetssätt som grundar sig på grunderna för läroplanen.

[134] Lag om elev- och studerandevård (1287/2013) 26 §

Vasa stads strategi för elev- och studerandevården har färdigställts som ett yrkesövergripande samarbete mellan småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen, utbildningen på andra stadiet och social- och hälsosektorn.

Ett allmänt mål i strategin är att bra verksamhetsmodeller inrättas inom det förebyggande studerandevårdsarbetet och tidigt ingripande inom förskoleundervisningen, den grundläggande utbildningen och på andra stadiet.

Utifrån Vasas strategi för elev- och studerandevården har en gemensam **verksamhetsplan för elevvården** inom bildningssektorn dokumenterats.

Välfärdsplanen för barn och unga är ett av Vasa stads strategiska dokument. Om planens innehåll finns bestämmelser i 12 § i barnskyddslagen och i 12 § i lagen om elev- och studerandevård. Stadsfullmäktige godkänner planen och den ska beaktas vid upprättandet av stadens budget och ekonomiplan.

Barnskyddslagens 12 §:

- barns och unga personers uppväxtförhållanden och välfärdssituation
- förebyggande åtgärder och tjänster
- behovet av barnskydd och resurser
- servicesystem inom barnskyddet
- samarbete
- plan för genomförande och uppföljning av programmet

Lagen om elev- och studerandevård 12 §

- studerandevårdens mål och centrala principer för det lokala genomförandesättet
- en uppskattning av det totala behovet av elevhälsa och de elevhälsotjänster som är tillgängliga
- åtgärder med vilka den generellt inriktade elevhälsan och tidigt stöd för eleverna stärks.
- uppgifter om genomförande, uppföljning av planen samt kvalitetsbedömning av elevhälsan

Generellt inriktad elevvård

- Inom förskoleundervisningsenheterna görs i början av höstens verksamhetsperiod en plan enhetsvis för den gemensamma elevvården enligt grunderna för läroplanen för förskoleundervisningen (2014). Förverkligandet av planen utvärderas under det pågående verksamhetsåret i april.
- Enhetens gemensamma elevvård kan betonas på olika sätt. Den följer verksamhetsplanen för studerande- och elevvården som utarbetats gemensamt för Vasa stads bildningssektor.
- Ordförande för de enhetsvisa elevvårdsgruppen är daghemsföreståndaren, som kallar representanter från daghemmets olika personalgrupper till elevvårdsgruppen. Dit kallas också specialläraren inom småbarnspedagogik, skolkuratoren och barnrådgivningens hälsovårdare. Som konsulterande representanter vid mötet kan vid behov delta speciallärare inom den grundläggande utbildningen samt andra representanter för myndigheter och aktörer som främjar barnens välfärd.
- Då det gäller förskoleundervisningsgrupper som fungerar i anslutning till skolan kan det gemensamma elevvårdsarbetet vara tillsammans med skolan. Då kompletteras skolans elevvårdsgrupp med daghemsföreståndaren och lärare inom småbarnspedagogik samt vid behov speciallärare inom småbarnspedagogik.
- Samarbetet mellan enheten för småbarnspedagogik och förskoleundervisningsenheten är en naturlig del av den gemensamma elevvården. För genomförandet av samarbetet ansvarar läraren i småbarnspedagogik vid den sändande småbarnspedagogikenheten enligt den lokalt upprättade anvisningen Barnets övergång från småbarnspedagogiken till förskoleundervisningen.
- Säkerställandet av en kontinuerlig gemensam elevvård sköts fortsättningsvis med hjälp av samarbete mellan förskoleundervisningsenheten och skolan. Den befästa lokala praxisen har dokumenterats i anvisningen Barnets väg från förskola till grundläggande utbildning. För upprättandet av en verksamhetsplan för samarbetet och för dess verkställande/genomförande ansvarar daghemsföreståndaren och skolans rektor.
- Elevvården kan genomföras också områdesvis. De enheter inom förskoleundervisning och den grundläggande utbildning som finns på området ordnar gemensamma möten. Årligen görs överenskommelse om mötessammankallare (rektor eller daghemsföreståndare). Till mötena kallas också en yrkesövergripande representation inom elevvården.

Individuell elevvård

Den individuella elevvården genomförs enligt grunderna i läroplanen för förskoleundervisningen 2014.

Till den individuella elevvården hör:

- kurators-, psykolog- samt hälsovårdstjänster som ges ett enskilt barn samt
- en yrkesövergripande individuell elevvård som förverkligas som stöd för barnet – och enligt situation dennas vårdnadshavare eller annan närstående – i ett yrkesövergripande sakkunnigteam.
- Inom småbarnspedagogiken i Vasa används en **plan för läkemedelsbehandling**, som genomförs i samarbete med yrkesutbildade inom hälso- och sjukvården.

I behandlingen av ärenden som hänför sig till individuell elevvård deltar endast personer i vars uppgifter behandlingen av barnets ärenden direkt ingår. Ansvarspersonen för mötet (i allmänhet gruppens lärare eller den person som har sammankallat mötet inom den individuella elevvården) bedömer tillsammans med vårdnadshavaren vilka andra personer som har anledning att vara närvarande på mötet: utgångspunkten är barnets intresse samt personer som ur familjens synvinkel är betydelsefulla i detta ärende. Med vårdnadshavarna ska betydelsen av ett **skriftligt samtycke** gås igenom vid behandlingen av ett ärende som gäller barnet samt samarbetets betydelse för stödandet av barnets växande, utveckling och lärande. Från den individuella elevvårdens möten dokumenteras en **elevvårdsberättelse** som sparas i förskoleundervisningsenheten.

Barnets och vårdnadshavarens delaktighet i planering, förverkligande och utvärdering av den gemensamma och individuella elevvården

- Vid planering, förverkligande och utvärdering av den gemensamma och individuella elevvården används den respons som kommer från vårdnadshavarna och barnen. Respons kan också begäras till exempel vid föräldramöten, av föräldrakommittéer, vid barnråd samt olika hörande- och konsultationstillfällen. Även direkta förfrågningar riktade till barnen och vårdnadshavarna är möjliga att genomföra.